

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Clypevs Theologiæ Thomisticæ

Continens Tractatus de attributis, de visione Beatifica, de scientia Dei, ac
de ejus voluntate, & Providentia

Gonet, Jean-Baptiste

Parisiis, 1669

Disp. VIII. De Providentia Dei,

[urn:nbn:de:hbz:466:1-77232](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-77232)

DISPUTATIO VIII.

De Providentia Dei.

Ad questionem 22. primæ partis.

DE Providentia divina eleganter & eruditè disserunt SS. Patres, Ambrosius, lib. 1. offic. cap. 13. Nissenus lib. 8. phisic. Nazianzenus duplici carmine de providentia, Chrysostomus homil. 9. ad populum, & in libris de Providentia. Damascenus lib. 1. de fide orthodoxa cap. 27. usque ad 30. Augustinus 5. de civit. cap. 9. 10. & 11. Theodoretus in sermonibus de providentia, & Salvianus in octo libris quos de ea eleganti stylo conscripsit. De hoc etiam divino attributo agit S. Thomas cum Magistro in 1. dist. 39. Tertio contra gent. cap. 71. & sequentibus. Quæstione 5. de verit. & hic quæst. 22. Nos etiam breviter & succinctè in hac disputatione de illa disseremus, & quæ Sancti illi Patres, eleganti ac fufiori stylo tradunt, ad ordinem & methodum scholasticam reducemus.

ARTICVLVS PRIMVS.

An in Deo sit necessariò ponenda Providentia, & ad quæ illa se extendat?

Circa divinam providentiam multipliciter erraverunt antiqui Philosophi. Quidam enim existimantes, omnia à casu & fortuna, vel ex necessitate, aut sæcunditate naturæ provenire, providentiam omnino negarunt. Alij verò illam mutilam & mancã fecerunt, concedentes Deo providentiam de rebus quantum ad earum species, non autem quantum ad individua quæ corruptibilia sunt. In quorum persona dicitur Job 22. *Nubes latibulum ejus. & circa cardines cali perambulat; neque nostra considerat.* In hoc errore fuisse Aristotelem, censent aliqui quos refert & sequitur Vazquez hic disp. 64. & 87. Sed oppositum sentit D. Thomas, tum suprà quæst. 14. art. 11. ubi ait Philosophum non negasse Deo scientiam contingentium. Tum etiam 3. contra Gent. cap. 75. ubi postquam varijs rationibus ostendit quòd providentia divina sit singularium contingentium, in fine capituli ait: *Per hoc autem excluditur opinio quorundam, qui dixerunt quòd divina providentia non se extendit usque ad hæc singularia: quam quidem opinionem quidam Aristoteli imponunt, licet ex verbis ejus haberi non possit.*

Tertium errorem refert idem S. Doctor hic art. 2. ex Rabino Moysè, qui negabat Deo providentiam horum inferiorum, solis exceptis hominibus, propter similitudinem divinam quam participant.

Quartus denique error fuit Ciceronis, qui ut refert Augustinus, ubi suprà, negavit Deo providentiam eorum quæ pendent à libero arbitrio, quia putabat eam pugnare cum libertate. Eundem errorem attribuit D. Thomas 3. contra Gent. cap. 89. Origeni, & quibusdam antiquis Philosophis, qui non intelligentes qualiter motum voluntatis Deus in nobis causare possit, abs-

Tom. I.

A que præjudicio libertatis, dixerunt quòd providentia non est de his quæ subsunt libero arbitrio, scilicet de electionibus, sed quòd illa solum referuntur ad exteriores eventus.

Ut ergo hi errores efficaciter confutentur, breviter demonstrandum est, Primò in Deo esse providentiam. Secundò illam esse perfectam, & se extendere non solum ad species rerum, sed etiam ad individua, quamvis corruptibilia; & numerum imperfectorum etiam animalium, ab æterno esse à Deo præordinatum, & prædefinitum. Tertio non solum res naturales & necessarias, sed etiam contingentes & liberas, divinæ subesse providentiæ; eamque illarum libertatem & contingentiam non destruere, sed as-
B truere.

§. I.

Ostenditur perfectam esse in Deo rerum creatarum providentiam.

Dico primò, stando tam principijs fidei, quam luminis naturalis, negari non posse, esse in Deo providentiam.

Probatum primò conclusio ex varijs Scripturæ testimonijs. Dicitur enim Sapientia 7. *Attingit à fine usque ad finem foriter, & disponit omnia suaviter.* Et cap. 14. *Tua autem Pater providentia gubernat.* Matth. 6. *Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque congregant in horrea; & Pater vester cælestis pascit illa.* In Psalmis etiam sæpe fit mentio providentiæ & curæ quam Deus habet creaturarum corruptibilium: Psal. 103. 106. 134. & alijs. Videatur Augustinus tam loco citato, quam libro 5. de Genesi ad litteram cap. 21.

Probatum secundò conclusio ex ipso nomine Dei, quod ut docet D. Thomas suprà quæst. 13. art. 8. & 1. contra Gent. cap. 46. ab universali rerum omnium providentiã fuit impositum; nam ut dicit Damascenus lib. 11. de fide cap. 11. hoc nomen *θεός*, quod secundum Græcos Deum significat, dicitur *ἀπὸ θεόθεν*, quod significat considero, seu provideo. Hinc aliqui ex antiquis Deum *πρόνοιας*, id est providentiam, appellabant, & Dionysius 10. de divin. nomin. ait Deitatem esse quæ omnia videt providentiã & bonitate perfectã.

Tertio demonstrari potest conclusio omnibus argumentis, quibus in Tractatu de attributis Dei existentiam ostendimus, ex illis enim etiam concluditur Dei providentia, ut rectè ait Nemesius lib. de facultate animæ cap. 42. Unde merito Lactantius deridet Epicurum, quòd Deum esse dixerit, & tamen providentiam omnem negaverit. Quo enim (inquit) quid repugnantiùs dici possit non video. Etenim si est Deus, utique providens
E est ut Deus, nec aliter potest Divinitas tribui, nisi & præterita teneat, & præsentia sciãt, & futura prospiciãt. Cùm igitur providentiam sustulit, & Deum negavit: cùm autem Deum esse professus est, & providentiam simul esse concessit; alterum enim sine altero, nec esse prorsus nec intelligi potest. Quare non desunt alij qui meritò credant, Epicurum verbis tantùm & declinandæ solum invidia causã, Deos admisisse quos priùs negaverat: si enim rogaretur unde noverit Deum esse, quid aliud respondere posset, nisi ex ejus effectibus, Deum enim nemo vidit unquam: At ex iisdem effectibus noscat etiam Dei providentiam necesse est: Vel igitur nullus est Deus, vel est ali-

Qq q iij

qua providentia, quæ mundum istum moderetur & regat.

5. Quarto potest divina providentia probari ex ordine partium universi, & stabilitate ejusdem ordinis: Quod enim est à casu, est inordinatum, instabile, & inconstans: At mundi partes ordinatissime sunt, & hic ordo semper perseverat: Ergo mundus non à casu & fortuito, sed à sapientissimo aliquo gubernatore regitur. *Quomodo* (inquit Damascenus) *adversantes natura, ignis dicitur & aqua, aeris & terra, in unius mundi complementum concurrissent adinvicem, & sine dissolutione perdurarent, nisi quæpiam omnipotens virtus, & ea conjunxisset, & semper conservaret indissoluta.* Eodem discursu utitur Athanasius libro contra Gentiles, ubi fuse demonstrat, quod non posset ordo universi in tanta partium diversitate, imò pugna continua, permanere, nisi aliqua suprema intelligentia, summo consilio & sapientia, illi perpetuitati consuleret. Quod explicat exemplo civitatis, vel exercitus, in quibus non posset diu pax & tranquillitas conservari, nisi esset aliquis Princeps, vel Magistratus, qui omnes in officio contineret, & tali paci & tranquillitati prospiceret. Unde olim Aristoteles, vel quisquis est author libri de mundo, dixit, quærens quid sit Deus, ac definiens, *Hoc in mundo illum esse, quod in navi gubernator, quod in curru auriga, in choro prætor, dux in urbe, Imperator in exercitu.* Et Boëtius lib. 4. de consol. sic Deum alloquitur:

*O qui perpetuam mundum ratione gubernas:
Terrarum cœlique sator, qui tempus ab ævo
Ire jubes, stabilisque manens, das cuncta
moveri.*

6. Quinto, si Deus non haberet providentiam rerum, vel hoc esset, quia eas non cognosceret, vel quia eis providere non posset, vel quia nollet? Primum derogat ejus infinitæ sapientiæ, secundum ejus omnipotentiam, tertium ejus bonitati: Ergo est in Deo providentia. Unde Isaia 40. *Appendit tribus digitis molem terræ, quod Sancti Patres explicant de tribus illis attributis, potentia scilicet, sapientia, & bonitate, quæ perfectam providentiam perficiunt, & quæ sunt veluti tres digiti manus Dei, quibus omnia ad extra operatur.* Eandem providentiam olim Ægyptij per sceptrum cuius fastigio fulgentissimus oculus supereminerebat, representarunt: quia omnia quæ Deus infinita sua virtute condidit, fulgentissimo suæ sapientiæ & providentiæ oculo lustrat, futuraque prospicit, præsentia intuetur, & præterita tenet.

7. Sexto funditus evertitur religio, si nulla admittatur in Deo providentia, ut enim ait Lactantius de ira Dei cap. 8. *Si Deus nihil unquam boni tribuit, si colentium obsequio nullam gratiam refert, quid tam vanum, tam stultum, quam templa adificare, sacrificia facere, dona conferre, rem familiarem minuere, ut nihil assequamur?* Et Cicero 1. de natura Deorum: *Si Dij neque possunt nos juvare, nec volunt, nec curant omnino, quid ullos Dij immortalibus cultus, honores, preces exhibemus?*

8. Septimo dari providentiam evincit naturalis omnium inclinatio: in repentinis enim perturbationibus (ut rectè Nemesius) sine electione & deliberatione, Dei numen invocamus, velut naturâ nos sine doctrina ad Dei opem perducente. Vel ut egregie Tertullianus: *Anima licet carcere corporis pressa, licet institutionibus pravus conscripta,*

1. de
fide
cap. 3.

De
facultate
anima
cap. 44.
Apolog.
in p. 17.

A licet libidinibus ac concupiscentiis evigorata, licet falsis Dijs exancillata, cum tamen respiscit, ut ex crapula, ut ex somno, ut ex aliqua valetudine, & sanitatem suam patitur, Deum nominat, & quod Deus dederit, omnium vox est, Judicem quoque contestatur illum &c. Ergo ex innato quodam naturæ impetu, Dei providentiam profite-mur: *Quidquid autem naturaliter quancumque rem insequitur* (inquit Nemesius) *in eo tanta vis est ad demonstrandum, ut contra dici nihil possit.* Ergo nec contra Dei providentiam.

B Demum suaderi potest conclusio triplici ratione D. Thomæ. Prima quam habet hic art. 1. sic potest proponi. In Deo reperitur ratio ordinis rerum in finem: Ergo & providentia. Patet Consequencia ex definitione Boëtij communiter recepta inter Theologos, quod scilicet providentia sit ratio ordinis rerum in finem, in mente provisoris exiltens, vel ut loquitur Boëtius: *Divina ratio in summo omnium Principe constituta, quæ cuncta disponit.* Antecedens verò probatur. *Quidquid perfectionis & bonitatis est in creaturis, est in Deo, & à Deo, tanquam à causa prima:* At in creaturis non tantum est perfectio & bonitas substantiæ rei, sed etiam ratio ordinis in suos fines, quæ bonum quoddam est: Ergo etiam hæc est à Deo tanquam à causa ordinante & causante.

C Secunda habetur infra quæst. 103. art. 1. ubi S. Doctor sic discurrit: Convenit summæ Dei bonitati quod res productas ad perfectum perducatur: ultima autem perfectio uniuscujusque est in consecutione finis: Ergo ad divinam bonitatem pertinet, quod sicut produxit res in esse, ita etiam eas ad finem perducatur, quod est eas gubernare.

II. Tertia quæ sumitur ex libro tertio contra Gentiles, cap. 75. sic à D. Thoma proponitur. *Omnes causæ secundæ in hoc quod causæ existunt, divinam similitudinem consequuntur: inveniunt autem hoc communiter in causis producentibus aliquid, quod curam habent eorum quæ producunt; sicut animalia naturaliter nutriunt fetus suos: Deus igitur curam habet eorum quorum causa existit.* Eandem rationem eleganter prosequitur Theodoretus serm. 1. de Providentia, his verbis: *Cum omnis in nos rerum bonarum amor, ex illius bono amore descenderit, ipse enim est fons & origo cunctorum. Et quia in ipso, ut scriptum est, vivimus, movemur & sumus: ab ipso utique affectum omnem quo pignora amamus, accipimus. Totus autem mundus, & totum humanum genus, pignus est Creatoris sui; & ideo ex hoc quoque affectu quo amare nos fecit pignora nostra, intelligere nos voluit, quantum ipse amaret pignora sua.* Item Ambrosius lib. 1. de officiis cap. 13. *Quis operator* (inquit) *negligat operis sui curam? Quis deserat & destituat quod ipse condendum putavit? si injuria est regere, nonne major injuria est fecisse? Cum aliquid non fecisse, nulla injuria sit, non curare quod feceris, summa inclementia.*

E operator (inquit) negligat operis sui curam? Quis deserat & destituat quod ipse condendum putavit? si injuria est regere, nonne major injuria est fecisse? Cum aliquid non fecisse, nulla injuria sit, non curare quod feceris, summa inclementia.

§. II.

Demonstratur providentiam Dei esse perfectissimam, illamque ad singularia, etiam corruptibilia, se extendere, & vilius etiam animalium numerum præordinare ac prædestinare.

Dico secundò: divina providentia non solum se extendit ad species rerum creatarum.

Loco d.
tato.

9.
Lib. 4.
de con-
solat.
prosa 6.

10.

11.

12.

rum, sed etiam ad individua quæ corruptioni sub-
sunt.

Probat: nam ut altè pro more philosophatur Angelicus Doctor hic art. 2. Cùm agens agat propter finem, tantùm se extendit ordinatio effectuum in finem, quantum se extendit causalitas primi agentis: causalitas autem Dei, qui est primum agens, se extendit usque ad omnia entia, non solum quantum ad principia speciei, sed etiam quantum ad individualia principia, non solum incorruptibilem, sed etiam corruptibilem: Ergo ad illa etiam se extendit divina providentia.

13. Secundò, Hæc est differentia inter cognitionem speculativam & practicam, quòd cognitio speculativa, & ea quæ ad ipsam pertinent, perficiuntur in universali: ea verò quæ pertinent ad cognitionem practicam, perficiuntur in particulari; nam finis speculativæ est veritas, quæ primò & per se in immaterialibus & universalibus consistit; finis verò practicæ est operatio, quæ est circa singularia. Unde medicus non curat hominem in universali, sed hunc hominem, & ad hoc est tota scientia medicinæ ordinata: constat autem quòd providentia ad practicam cognitionem pertinet, cùm sit ordinativa rerum in finem: effectus igitur imperfecta Dei providentia, si in universalibus tantùm constaret, & usque ad singularia non pertingeret.

14. Tertiò, Cùm providentia sit ordinativa rerum in finem, ad eam pertinet respicere non solum fines, sed etiam ea quæ sunt ad finem: Sed talis est ordo in comparatione rerum, ut accidentia sint propter substantias quibus perficiuntur, materia propter formam, & singularia propter universalia, seu individua propter speciei conservationem: Ergo divinæ providentiæ subjacent, non solum species rerum creaturarum, sed etiam singularia, nedum incorruptibilia & necessaria, sed etiam corruptibilia & contingentia.

15. Denique, ut ibidem discuitur Angelicus Doctor, stulta est providentia alicujus, qui non curat ea sine quibus ea quæ curat non possunt esse: constat autem quòd si omnia particularia deficerent, quòd universalia eorum remanere non possent: si igitur Deus universalia tantùm curat, singularia verò omnino derelinquit, stulta & imperfecta erit ejus providentia.

16. Dico tertiò: Deum suâ infinitâ providentiâ, ab æterno præordinasse & prædefinivisse, non solum species, sed etiam numerum vilissimorum animalium: putâ pulicum, muscarum, & similibum, quæ ex putri materia generantur. Est contra Bellarminum & Joannem Marianam lib. 2. de morte & immortalitate cap. 23. qui (ut refert Sylvius in opusculo de primo motore) docent numerum culicum, pulicum, muscarum, vermium, & aliorum imperfectorum animalium, non esse ab æterno à Deo præordinatum, & prædefinitum.

Nostra tamen conclusio est omnino certa, nec videtur posse negari sine præjudicio fidei: omnia enim quæ Deus in tempore producit, ab æterno suâ infinitâ providentiâ præordinavit & prædefinivit; nam operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ, ut dicit Apostolus: Atqui Deus omnia animalia, quantumcumque vilia & imperfecta, producit & causat in tempore, non solum quantum ad speciem, sed etiam quantum ad numerum: est enim creator omnium visibilium & invisibilium, ut contra Manichæos in primo

A Symboli articulo profiteretur Ecclesia: Ergo illorum speciem & numerum, suâ infinitâ providentiâ ab æterno præordinavit & prædefinivit.

Hanc rationem tangit S. Thomas 3. contra Gentes cap. 94. his verbis: *Cum Deus sit omnium existentium causa, rebus omnibus conferens esse, oportet quòd sua providentia ordo res omnes complectatur; & quòd Deus sue sapientia præmeditatione sempiternâ, omnia ordinet, quantumcumque minima videantur.* Unde Christus Matth. 6. & 10. & Lucæ 11. ita commendat nobis Dei providentiam, ut doceat, nec volatilia cæli, nec horrorum lilia; nec scænum agri, nec capillos capitis, exemptos esse à Dei cura & providentia; adeò ut nec unum eorum cadat aut pereat sine voluntate Patris. Hinc Hieronymus in vita Pauli Eremitæ, Antonium sic orantem inducit: *Deus sine cujus nutu, nec folium arboris defluit, nec unus passer in terram cadit, da illis sicut tu scis.* Et Prosper libro sententiarum ex Augustino: *Cum Salvator dicit unum passerem non cadere in terram sine voluntate Dei, & quòd scænum agri, quòd post paululum mittendum est in clibanum, ipse tamen formet ac vestiat: nonne confirmat, non solum istam mundi partem, rebus mortalibus & corruptibilibus deputatam, verum etiam vilissimas ejus abjectissimasque particulas, divinâ providentiâ regi, ne fortuitis perturbari moribus, earum quorum causas comprehendere non possumus, astimemus?* Cui consonat illud quòd habet ipse Augustinus in libro 10. de Civit. cap. 14. ubi refert sententiam Plotini Platonici, qui providentiam Dei, *Usque ad hæc terrena & ima peringere, sterculorum, atque foliorum pulchritudine, comprobabat: quæ omnia quasi abjecta & velocissimè pereuntia, decentissimos formarum suarum numeros habere non posse confirmat, nisi inde fermentur, ubi forma intelligibilis, & incommutabilis simul habens omnia perseverat.* Et lib. 11. cap. 22. demonstrat in rebus etiam minimis mirum in modum divinam sapientiam & providentiam relucere: *Deus (inquit) ita artifex est magnus in magnis, ut minor non sit in parvis, quæ parva, non granditate, quæ nulla est, sed artificis sapientiâ metienda sunt: sicut in specie visibilis hominis, se unum radatur supercilium, quàm propemodum nihil corporis, & quam multum detrahatur pulchritudini, quoniam non mole constat, sed parilitate ac dimensione membrorum.* Addit hæc non minus conferre ad perfectionem universi, quàm maxima, nobisque esse utilissima. Unde Manichæos divinorum operum vituperatores, initio ejusdem capitis, sic retundit: *Nec attendunt (inquit) quàm in suis locis naturisque vigeant (hæc minima) pulchroque ordine disponantur, quantumque universitati rerum, suis portionibus, decoris, tanquam in communem rempublicam conferant, vel nobis ipsis, si eis congruenter atque scienter utamur, commoditatis attribuant; ita ut venena ipsa quæ per inconvenientiam perniciose sunt, convenienter adhibita, in salubria medicamenta vertantur.* Demum Bernardus in Tractatu de libero arbitrio loquens de providentia Dei, ait quòd attingit à fine usque ad finem: hoc est à summo cælo, usque ad inferiores partes terra, & à maximo Angelo usque ad vilissimum vermiculum.

C Ratio etiam id suadet: Cùm enim divina providentia duo includat, & esse causam rerum, & eas ordinare in finem, sub utraque ratione infinita est: Ergo sicut in quantum est causa, non est limitata ad aliquod genus entis, sed est causativa en-

18.

tis inquantum ens: Ergo quicquid est ens quocumque modo, sub illa continetur sub utraque ratione, & quatenus causativa est, & quatenus gubernativa. Ita paucis verbis, sed efficacissimis, D. Thomas 3. contra Gent. cap. 92. probat nihil accidere posse homini, præter divinam providentiam, quæ (inquit) est gubernativa, sicut factiva entis inquantum ens, unde oportet quod omnia sub se contineat.

§. III.

Demonstratur divinam Providentiam, ad res humanas, liberas, & contingentes se extendere; nec tamen earum libertatem aut contingentiam tollere.

Dico quartò: Deus non solum habet providentiam rerum naturalium, sed etiam humanarum & contingentium; eamque non destruere, sed potius astruere illarum contingentiam & libertatem.

19. Probatur prima pars contra Ciceronem, qui ut inquit S. Thomas hic art. 2. ad 4. *Res humanas de quibus consiliumur, divina providentia subtrahit.* In primis enim quantò aliqua sunt in universo nobiliora, tantò plus participant ordinis in quo bonum universi consistit. Si igitur res naturales, & quoad substantiam, & quoad operationem, cadunt sub ordine divinæ Providentiæ, multò magis homo cum operationibus suis.

Deinde, Quæ sunt propinquiora fini, magis sub ordine continentur qui est ad finem, quam remotiora, quia illis medijs alia ordinantur ad finem: Sed homines, eorumque operationes, propinquius ordinantur ad Deum sicut ad finem, quàm actiones aliarum rerum naturalium: Ergo magis subeunt ordinem divinæ providentiæ, quàm res naturales.

Præterea, Gubernatio divinæ providentiæ ex amore divino provenit, quo Deus tanquam prima causa res à se factas, & à se dependentes amat. Quantò ergo Deus aliqua majori amore prosequitur, tantò magis sub ejus providentia cadunt: certum est autem quod magis homines amat, quàm res naturales, ut patet ex effectu, quia potiora eis bona contulit: Igitur specialem habet de illis curam & providentiam. Unde Hieronymus: *Non simus tam fatui adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus, eandem rationabilium quam irrationabilium providentiam esse dicentes.*

Denique, Deus curam & providentiam habet eorum quorum est causa, ut constat ex suprà dictis: Atqui Deus est causa non solum rerum naturalium, sed etiam liberarum & contingentium: Ergo earum curam & providentiam habet.

20. Quod autem illa non destruat, sed potius astruat earum libertatem & contingentiam, multipliciter demonstrari potest. In primis enim, ut arguit D. Thomas hic art. 4. in argumento sed contra: Corruptere naturam rerum non est divinæ providentiæ, ut inquit Dionysius cap. 4. de divin. nomin. Hoc autem habet quorundam rerum natura, ut liberè & contingenter operentur: Ergo divina providentia rerum libertatem & contingentiam non tollit, sed ut ait Augustinus: *Sic administrat omnia quæ creavit, ut etiam ipsa proprios exercere & agere motus sinat.*

21. Secundò, ut discurrit idem Doctor Angelicus

A 3. contra Gentes cap. 72. Operatio providentiæ quæ Deus operatur in rebus, non excludit causas secundas, sed per eas impletur, inquantum agunt virtute Dei: Ex causis autem proximis aliqui effectus dicuntur necessarii, vel contingentes, non autem ex remotis causis: nam fructificatio plantæ est effectus contingens, propter causam proximam quæ est visgerminativa, quæ potest impediri & deficere, quamvis causa remota, scilicet Sol, sit causa ex necessitate agens. Cum igitur inter causas proximas multe sint quæ deficere possunt, non omnes effectus qui providentiæ subduntur, erunt necessarii, sed plurimi contingentes.

B Tertiò, Ad divinam providentiam pertinet, ut rebus utatur secundum modum earum (inquit idem S. Doctor capite sequenti, ratione secundà) Modus autem agendi cujuslibet rei, consequitur formam ejus quæ est principium actionis: forma verò per quam agit voluntatiæ agens, non est determinata; agit enim voluntas per formam apprehensam ab intellectu (nam bonum apprehensum movet voluntatem ut ejus objectum) intellectus autem non habet unam formam effectus determinatam, sed de ratione ejus est ut multitudinem formarum comprehendat, & propter hoc voluntas multiformes effectus producere potest: Non igitur ad rationem providentiæ pertinet, quod excludat libertatem voluntatis.

Denique, providentia divina, ut ibidem inquit S. Thomas, est multiplicativa bonorum in rebus gubernatis; Illud ergo per quod multa bona subtraherentur à rebus, non pertinet ad providentiam: si autem libertas voluntatis tolleretur, multa bona subtraherentur; tolleretur enim laus virtutis humanæ, quæ nulla est, si homo liberè non agat: tolleretur etiam justitia præmiantis & punientis, si non liberè homo ageret bonum vel malum: cessaret etiam circumspectio in consilijs, quæ de his quæ ex necessitate aguntur frustra tentarentur: Esset igitur contra providentiæ rationem, si subtraheretur voluntatis libertas.

D Hinc est quòd Sapientia 8. divina Sapientia attingere dicitur à fine usque ad finem fortiter (quia infallibiliter propositum finem consequitur) & disponere omnia suaviter: quia nec rerum contingentiam, nec humanæ voluntatis liberam determinationem impedit, sed potius efficit: movet enim & applicat res omnes creatas ad operandum, conformiter ad earum naturam & conditionem. Si quidem determinat res naturales ad unum per modum naturæ, & sine indifferentia & potentia ad oppositum, ut exigit illarum natura & inclinatio. Liberas verò ad unum per modum liberi, ut exposcit illarum conditio: id est sub indifferentia objectiva judicij, quæ est proxima radix libertatis, & retinendo semper potentiam ad oppositum. Et in hoc sensu verificatur illud Ecclesiastici 15. *Deus ab initio constituit hominem in manu consilij sui: quatenus scilicet, ei non præfigitur virtus operativa, determinativa ad unum, sicut rebus naturalibus, ut explicat D. Thomas hic art. 2. ad 4. Ex hoc etiam intelliges illud Sapient. 12. *Tu autem dominator virtutis cum tranquillitate (sive ut habet versio Græca, ἐν ἐπιείκεια) judicas, & cum magna reverentia disponis nos.* Divina enim providentia de nobis cum magna reverentia, tranquillitate, & suavitate disponit, quatenus nullam nobis infert necessitatem, vel coactionem, sed nos movet & applicat ad agendum*

Diff. 6. tum conformiter ad nostram naturam & conditionem, servando omnia jura libertatis create: modo explicato, & magis exponendo Tractatu sequenti, ubi de concordia create libertatis cum divina providentia & prædestinatione, fusè agemus.

§. IV.

Impiorum fallacia & cavillationes contra divinam Providentiam evertuntur.

24. **O**bjicies primò: In Deo non est sollicitudo: Ergo nec providentia. Patet Consequentia, quia providentia necessariò exigit sollicitudinem de rebus provis. Antecedens autem probatur. Sollicitudo est causa laboris & anxietatis: At Deus, cum sit summè beatus, horum non est capax: Ergo nec sollicitudinis.

25. Respondeo ex D. Thoma hic art. 1. ad 1. in Deo reperiri providentiam, sicut & prudentiam, & scientiam, quantum ad id quod perfectionis & actualitatis est, & secundum quod intelligit, diligit, & gubernat, seclusis imperfectionibus inquisitionis, consultationis, sollicitudinis &c. Quæ reperiuntur in nobis ex imperfectione nostri intellectus. In cujus rei typum vidit Jacob scalam cujus culmen cælum pertingebat, ipsumque Deum scalam innixum: non quòd ex mundi regimine, qui per hanc scalam significabatur, quasi fatigatus super eam requiesceret, & vires imminutas reficeret: sed quòd absque ulla turbatione & sollicitudine, totus semper rerum omnium gubernationi incumbat, totusque in hominum salute invigilet. *Innixus scalam apparet (inquit Augustinus) ut scalam teneat & regat. Innititur scalam, non ut quiescat, sed ut operi suo, mundi que regimini totus incumbere videatur.*

26. **O**bjicies secundo: Ad providentiam perfectissimam, qualis est divina, pertinet fovere & proficere bonum, & fugare malum: At Deus, cum possit, non fugat malum à creaturis, sed potius illud intendit, vel saltem permittit: Ergo non habet de illis providentiam.

27. Respondeo cum eodem D. Thoma hic art. 2. ad 2. & 3. contra Gentes cap. 71. aliter judicandum esse de providore particulari, qui habet curam vel providentiam alicujus rei particularis, & de eo qui habet providentiam universalem. Prior enim fugat mala & defectus rerum de quibus providet, quantum potest: quia sic exigit bonitas & perfectio rei. Secundus verò permittit mala & defectus in aliquibus particularibus, propter bonum totius, ad cujus conservationem principaliter attendit. Ut enim egregie discurrit idem S. Doctor loco citato contra Gentes: *Multa bona sunt in rebus, que nisi mala essent, locum non haberent. Sicut non esset patientia iustorum, si non esset malignitas persecutorum; nec esset locus iustitiae vindicativæ, si delicta non essent. In rebus etiam naturalibus, non esset unius generatio, nisi esset alterius corruptio: Si ergo malum totaliter ab universitate rerum per divinam providentiam excluderetur, oporteret etiam bonorum multitudinem diminui. Addit infra: quod si malum à quibusdam partibus universi subtraheretur, multum deperiret perfectioni universi, cujus pulchritudo ex ordinata bonorum & malorum adnatione consurgit, dum mala ex bonis deficientibus preveniunt, & tamen ex eis quadam bona consequuntur ex providentia gubernantis: sicut & silentij interpositio, facit cantilenam esse suavem.*

Tom. I.

A Unde Isaiæ 40. juxta editionem Septuaginta Interpretum dicitur, *Deus profert numerosè seculum*, id est cum harmonia & concentu providentiae suavissimo, ut explicat Augustinus Epistola 28. subdens: *Si homo facienda carminis artifex, novit quas quibus moras vocibus tribuat, ut illud quod canitur decedentibus ac succedentibus sonis, pulcherrime currat ac transeat: quanto magis Deus, cujus sapientia per quam fecit omnia, longè omnibus artibus preferenda est, nulla in naturis nascentibus & occidentibus temporum spatia, que tanquam syllaba ac verba, ad particulas hujus seculi pertinent, in hoc labentium rerum tanquam mirabili cantico, vel brevius, vel productius,*

B *quam modulatio præcognita & præfinita deposcit, præterire permittit? Quibus verbis eleganter declarat, defectus tam naturales quam morales, quas divina providentia permittit in rebus creatis contingere, ad perfectionem, decorem, & pulchritudinem universi conducere, & ex permutatione bonorum & malorum, mirabilem resutare divinæ providentiæ harmoniam & concentum. Quod etiam lepidè explicat lib. 11. de civit. cap. 18. his verbis: Neque enim Deus ullum non dico Angelorum, sed vel hominum crearet, quem malum futurum esse præscisset, nisi pariter nosset, quibus eos bonorum usibus commodaret, atque ita ordinem seculorum, tanquam pulcherrimum carmen, etiam ex quibusdam antiætheis honestaret. Antiæthea enim que appellantur, in ornamento elocutionis sunt decemissima, que latine appellantur opposita, vel quod expressius dicitur contrapposita.... Sicut ergo ista contraria contrariis opposita sermoni pulchritudinem reddunt; ita velut quædam non verborum, sed rerum eloquentia, contrariorum oppositio, seculi pulchritudine componitur. Apertissime hoc positum est in libro Ecclesiastici, hoc modo: Contra bonum malum est, & contra mortem vita: Sic contra pium peccator. Et sic in tuere in omnia opera. Altissimi bina & bina, unum contra unum. In hac ergo contrariorum combinatione & consociatione, mirum in modum elucet divina sapientia & providentia, que res planè dissomas & oppositas, ita conjungit & combinat, ut non contrariæ & dissomas, sed consonæ & consonaturales videantur, ideòque unum sine alio esse nequeat. Sic corpus quodlibet mixtū componitur ex quatuor elementis, inter que ignis pugnat contra aquam, aër contra terram. Sic aqua, id est humidum pingue, alit ignem sibi contrarium, ut ait Aristoteles lib. 3. de anima. Sic materia, forma, & privatio, inter se opposita, sunt tria prima physices, & cuiusque rei naturalis principia. Sic pictura venustas ex umbra & lucis, diversorumque colorum grata commixtione & temperamento consurgit. Sic Musices harmonia ex dissomonarum vocum consonantia dulciùs cõcinit. Sic demum in Medicina præstâtissima pharmanca, ex rebus venenatis, inter se congruâ commixtione contemperatis, consciuntur. Unde merito Empedocles litem & amicitiam, sive antipathiam & sympathiam, prima rerum omnium principia constituit, ex quibus cuncta subsistunt. Et Boëtius 4. de consolat. metro 6. elegantissimis verbis docet, quod pulchriùs nitet totius naturæ vultus, ex adversantium concordia discordia, dissimiliumque uniformi disformitate, & quod plura que sunt inter se contraria & pugnancia, vires suas vicissim frangendo, & sese aliquatenus corrumpendo, non solum exitio non sunt mundo, sed etiam saluti & ornameto.*

C *etiam ex quibusdam antiætheis honestaret. Antiæthea enim que appellantur, in ornamento elocutionis sunt decemissima, que latine appellantur opposita, vel quod expressius dicitur contrapposita.... Sicut ergo ista contraria contrariis opposita sermoni pulchritudinem reddunt; ita velut quædam non verborum, sed rerum eloquentia, contrariorum oppositio, seculi pulchritudine componitur. Apertissime hoc positum est in libro Ecclesiastici, hoc modo: Contra bonum malum est, & contra mortem vita: Sic contra pium peccator. Et sic in tuere in omnia opera. Altissimi bina & bina, unum contra unum. In hac ergo contrariorum combinatione & consociatione, mirum in modum elucet divina sapientia & providentia, que res planè dissomas & oppositas, ita conjungit & combinat, ut non contrariæ & dissomas, sed consonæ & consonaturales videantur, ideòque unum sine alio esse nequeat. Sic corpus quodlibet mixtū componitur ex quatuor elementis, inter que ignis pugnat contra aquam, aër contra terram. Sic aqua, id est humidum pingue, alit ignem sibi contrarium, ut ait Aristoteles lib. 3. de anima. Sic materia, forma, & privatio, inter se opposita, sunt tria prima physices, & cuiusque rei naturalis principia. Sic pictura venustas ex umbra & lucis, diversorumque colorum grata commixtione & temperamento consurgit. Sic Musices harmonia ex dissomonarum vocum consonantia dulciùs cõcinit. Sic demum in Medicina præstâtissima pharmanca, ex rebus venenatis, inter se congruâ commixtione contemperatis, consciuntur. Unde merito Empedocles litem & amicitiam, sive antipathiam & sympathiam, prima rerum omnium principia constituit, ex quibus cuncta subsistunt. Et Boëtius 4. de consolat. metro 6. elegantissimis verbis docet, quod pulchriùs nitet totius naturæ vultus, ex adversantium concordia discordia, dissimiliumque uniformi disformitate, & quod plura que sunt inter se contraria & pugnancia, vires suas vicissim frangendo, & sese aliquatenus corrumpendo, non solum exitio non sunt mundo, sed etiam saluti & ornameto.*

D *etiam ex quibusdam antiætheis honestaret. Antiæthea enim que appellantur, in ornamento elocutionis sunt decemissima, que latine appellantur opposita, vel quod expressius dicitur contrapposita.... Sicut ergo ista contraria contrariis opposita sermoni pulchritudinem reddunt; ita velut quædam non verborum, sed rerum eloquentia, contrariorum oppositio, seculi pulchritudine componitur. Apertissime hoc positum est in libro Ecclesiastici, hoc modo: Contra bonum malum est, & contra mortem vita: Sic contra pium peccator. Et sic in tuere in omnia opera. Altissimi bina & bina, unum contra unum. In hac ergo contrariorum combinatione & consociatione, mirum in modum elucet divina sapientia & providentia, que res planè dissomas & oppositas, ita conjungit & combinat, ut non contrariæ & dissomas, sed consonæ & consonaturales videantur, ideòque unum sine alio esse nequeat. Sic corpus quodlibet mixtū componitur ex quatuor elementis, inter que ignis pugnat contra aquam, aër contra terram. Sic aqua, id est humidum pingue, alit ignem sibi contrarium, ut ait Aristoteles lib. 3. de anima. Sic materia, forma, & privatio, inter se opposita, sunt tria prima physices, & cuiusque rei naturalis principia. Sic pictura venustas ex umbra & lucis, diversorumque colorum grata commixtione & temperamento consurgit. Sic Musices harmonia ex dissomonarum vocum consonantia dulciùs cõcinit. Sic demum in Medicina præstâtissima pharmanca, ex rebus venenatis, inter se congruâ commixtione contemperatis, consciuntur. Unde merito Empedocles litem & amicitiam, sive antipathiam & sympathiam, prima rerum omnium principia constituit, ex quibus cuncta subsistunt. Et Boëtius 4. de consolat. metro 6. elegantissimis verbis docet, quod pulchriùs nitet totius naturæ vultus, ex adversantium concordia discordia, dissimiliumque uniformi disformitate, & quod plura que sunt inter se contraria & pugnancia, vires suas vicissim frangendo, & sese aliquatenus corrumpendo, non solum exitio non sunt mundo, sed etiam saluti & ornameto.*

E *etiam ex quibusdam antiætheis honestaret. Antiæthea enim que appellantur, in ornamento elocutionis sunt decemissima, que latine appellantur opposita, vel quod expressius dicitur contrapposita.... Sicut ergo ista contraria contrariis opposita sermoni pulchritudinem reddunt; ita velut quædam non verborum, sed rerum eloquentia, contrariorum oppositio, seculi pulchritudine componitur. Apertissime hoc positum est in libro Ecclesiastici, hoc modo: Contra bonum malum est, & contra mortem vita: Sic contra pium peccator. Et sic in tuere in omnia opera. Altissimi bina & bina, unum contra unum. In hac ergo contrariorum combinatione & consociatione, mirum in modum elucet divina sapientia & providentia, que res planè dissomas & oppositas, ita conjungit & combinat, ut non contrariæ & dissomas, sed consonæ & consonaturales videantur, ideòque unum sine alio esse nequeat. Sic corpus quodlibet mixtū componitur ex quatuor elementis, inter que ignis pugnat contra aquam, aër contra terram. Sic aqua, id est humidum pingue, alit ignem sibi contrarium, ut ait Aristoteles lib. 3. de anima. Sic materia, forma, & privatio, inter se opposita, sunt tria prima physices, & cuiusque rei naturalis principia. Sic pictura venustas ex umbra & lucis, diversorumque colorum grata commixtione & temperamento consurgit. Sic Musices harmonia ex dissomonarum vocum consonantia dulciùs cõcinit. Sic demum in Medicina præstâtissima pharmanca, ex rebus venenatis, inter se congruâ commixtione contemperatis, consciuntur. Unde merito Empedocles litem & amicitiam, sive antipathiam & sympathiam, prima rerum omnium principia constituit, ex quibus cuncta subsistunt. Et Boëtius 4. de consolat. metro 6. elegantissimis verbis docet, quod pulchriùs nitet totius naturæ vultus, ex adversantium concordia discordia, dissimiliumque uniformi disformitate, & quod plura que sunt inter se contraria & pugnancia, vires suas vicissim frangendo, & sese aliquatenus corrumpendo, non solum exitio non sunt mundo, sed etiam saluti & ornameto.*

Rrr

Hac concordia temperat aquis
Elementa modis, ut pugnantia
Vicibus cedant humida siccis,
Fungantque fidem frigora flammis,
Pendulus ignis surgat in altum.
Terraque graves pondere sidant.
Iisdem causis vere repenti
Spirat florifer annus odores,
Æstus Cererem fervida siccat,
Hyemem defluus irrigat imber.
Hac temperies alit ac profert
Quidquid vitam spirat in orbe:
Eadem rapiens condit, & aufert
Obitu mergens orta supremo.

28. Objicies tertio: Si totum quod in hoc mundo est, curâ & providentiâ, ac sapientiâ Dei regitur: unde proveniunt tot monstrorum horrendi & præter naturam partus, & tot creaturæ homini molestæ & perniciosæ; ut culices, pulices, muscæ, serpentes, venena, & similia?

Lucretius.

Lib. 3.

Hexam.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

cap. 9.

A cum, eò quòd naturali quodam temperamento sui corporis, vim pabuli nocentis evitent.

§. V.

Alia objectio solvitur, & varia assignantur rationes, cur bonis & sanctis viris mala & infortunia nonnunquam accidant.

Objicies quarto: Si mundus divinâ providentiâ regitur, cur bonis & sanctis viris, qui sunt Dei amici, & ipsi charissimi, tot mala & infortunia sæpe accidunt? Cur paupertate, miserijs, & ærumnis opprimuntur, dum mali & perversi ducunt in bonis dies suos, & honoribus, voluptatibus, ac divitijs affluunt? Quare via impiorum prosperatur, bene est omnibus qui prævaricantur, & iniquè agunt? Jeremiæ 10. Cur taces devorante impio justiore se? Abacuc. 1.

Eadem cogitatio & queritionia olim in mentem Ovidij venerat, dum mortem Tribuli desebat, & dicebat.

Cum rapiant mala fata bonos, ignoscite fasso,
Sollicitor nullos esse putare Deos.

Respondedo etiam in tribulationibus justorum mirum in modum divinam reluctance providentiam, ut passim docent SS. Patres, variæque & egregiæ rationes assignant. In primis enim Augustinus ait, quod tribulatio compellit nolentem, erudit ignorantem, custodit virtutem, protegit infirmantem, excitat torpentem, humiliat superbientem, purgat penitentem, coronat innocentem, Subdit Gregorius: Sicut unguenta, nisi commota, redolere latius nesciunt, & sic in labentur aromata fragrantiam suam, non nisi cum incendantur expandunt: ita sancti viri omne quod de virtutibus redolent, in tribulationibus innotescunt. Addit, quod electi sui ad se pergenibus, Dominus hujus mundi iter asperum facit, ne dum quisque vita presentis requie, quasi via amenitate pascitur, magis cum diu pergere, quam citius pervenire deleat: ne dum oblectatur in via, obliviscatur quod desiderabat in Patria. Quod brevius Angustinus his verbis expressit: Ideo Deus felicitatibus terrenis amaritudines miscet, ut illa queratur felicitas, cuius dulcedo non est fallax.

Aliam in Moralibus insinuat Gregorius rationem, ait enim, Electorum desideria dum premuntur adversitate, proficiunt: sicut ignis flammæ premittitur ut crescat, & unde quasi extingui cernitur, inde magis roboratur. Unde Hilarius: Sicut olim crescentibus diluvij fluctibus arca sublimius ferebatur, & tandem procellarum victrix, requie vit super montes Armenia: non dispari modo Ecclesia, dum exercetur foret, dum opprimitur crescit, dum contemnitur proficit, dum ceditur vincit: palma que instat altius inclinata resurgit, juxta illud Alciati:

E Nilitur in pondus palma, & consurgit in altum.
Quo magis & premittitur, hoc magis tollit onus.

E contra verò prosperitas, teste Chryostomo, Noverca virtutis est; & animum hominis emollit, frangit, & in legnitiam ac torporem resolvit. Omnia enim qua superfluum, nocent (inquit Seneca) segetes nimia sternit ubertas, rami onere franguntur, ad maturitatem non pervenit nimia fecunditas. Idem quoque animis evenit, quos immoderata prosperitas rumpit, quâ non tantum in aliorum injuriam, sed etiam in suam uruntur.

Demum, ut ait Chrysologus, In aedificatione templi, omnes lapides prius malleis tundebantur, ne in illorum positione sonitus mallei audiveretur: nec in horreo Domini reponitur granum, donec

Lib. 1.

de sum

mo bono

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

cap. 11.

flagellis aut trituranium pedibus sit excussum. Sic A
& vivi lapides, qui ponendi sunt in illa celesti
Hierusalem, quæ edificatur ut civitas, varijs in-
fortuniorum concussionibus poliumtur, priusquam
in edificio celestis habitaculi collocentur. Similia
habet Hieronymus lib. 2. in Ezechiel, cap. 13.
dicens: *Moveretur turbo, ut Elias in celum rapiatur;*
quadratur lapis, ut in templi edificio collocetur;
trituetur granum, ut in horreo reponatur.

32. Videri etiam potest Seneca in libro de provi-
dentia, ubi divinæ providentiæ causam eleganter
defendit, & plures egregias assignat rationes,
cur bonis viris accidant mala in hac vita. In pri-
mis enim dicit: *Cum videris bonos viros, accep-*

Cap. 1. *toque dijs, laborare, sudare, per arduum ascen-*
dere: malos autem lascivire, & voluptatibus flue-
re, cogita filiorum nos modestiâ delectari, vernu-
larum licentiâ: illos disciplinâ tristiori contineri,
horum aliâ audaciam. Idem tibi de Deo liqueat:
bonum virum in delicijs non habet, experitur,
indurat, sibi illum preparat. Quare multa bonis

Cap. 2. *viris adversa eveniunt? Nihil accidere bono viro*
mali potest. Non miscentur contraria. Quemad-
modum tot annes superni dejectorum imbrium,
tanta Mediterraneorum vis fontium, non mutant
saporem maris, nec remittunt quidem... ita adver-
sarum impetus rerum, viri fortis non vertit ani-
mus; manet in statu, & quidquid evenit, in
suum colorem trahit, est enim omnibus externis po-
tentior.... Omnia adversa exercitationes putat....
Marcel sine adversario virius. Tunc apparet
quanta sit, quantum valeat, polleatque, cum quid
possit patientia ostendit.... Languenti per ineriam
fraginata; nec labore tantum, sed mole, & ipso
sui onere desiciunt. Non fert ullum ictum illa sa-
felicitas: At ubi assidua fuerit cum incommodis
sujs rixa, callum per injurias ducit, nec ulli malo
cedit, sed etiam si ceciderit, de genu pugnat. Tan-
dem concludit cum Demetrio Philosopho: Nihil
sibi videri infelicis, eo cui nihil unquam evenit
adversæ. Cui concinit Boëtius libro de consolati-
one dicens, Infelicissimum infortunij genus esse,
semper fuisse felicem.

§. VI.

Alia argumenta solvuntur.

33. Contra secundam & tertiam conclusionem,
Cobjici potest celebre Hieronymi testimo-
nium super caput 1. Abacuc Prophetæ, ubi sic lo-
quitur: *Absurdum est ad hoc Dei deducere mase-*
statem, ut sciat per momenta singula quot nascan-
tur culices, quotve moriantur: quæ camicum, &
pulicem, & muscarum sit in terra multitudo, quan-
ti pisces in aqua natent &c. Non sinus tam fa-
sti adulatores Dei, ut dum potentiam ejus etiam
ad ima detrahimus, in nos ipsos injuriosi simus,
eandem rationalium quàm irrationalium provi-
dentiam esse dicentes.

34. Respondeo primò, quòd Hieronymus tan-
tum negat, particulatim & alternatim Deum ta-
lia nosse, vel per diversa temporum momenta sic
illa cognoscere, sicut per varia momenta defi-
ciunt, vel incipiunt. Ita hunc locum explicat
Magister sentent. in 1. dist. 39. & Alensis 1. parte
dist. 26. membr. 4. art. 4. ubi ait: *Scit Deus*
quanta sit multitudo pulicem, culicem, & mus-
carum: sed non scit hoc per momenta singula, imò
simul & semel omnia.

Secundò responderi potest, quòd Hieronymus
in eo loco solum vult, Deum non habere ita pe-

Tem. I.

culiarem curam & providentiam de illis animalibus,
sicut de nobis. In quo etiam sensu intelli-
gendum est id quod dicit Apostolus 1. ad Corinth.
9. *Nunquid de bobus cura est Deo?* ut explicat D.
Thomas hic art. 2. ad 5.

Tertiò responderi potest cum Sylvio, loco su-
prà citato, illum locum esse unum ex illis, quos
ipsem Hieronymus in libro contra Rufinum,
dicit se in commentarijs super Prophetas, non ex
sua, sed ex aliorum sententia exposuisse.

Objicies secundò cum Bellarmino, & Maria-
na, testimonium D. Thomæ quæst. sequenti art.
7. ubi ait: *Licet Deus sciat numerum omnium in-*
dividuorum, non tamen numerus vel boum, vel
culicum, vel aliorum hujusmodi, est præordina-
tus à Deo.

Respondeo illos Authores textum D. Thomæ
fideliter non referre, sed omittere unam particu-
lam integritati sensus prorsus necessariam, & ex
qua omnino pendet intelligentia doctrinæ D.
Thomæ. Non enim absolute dicit Sanctus Do-
ctor, quòd numerus boum, vel culicum, vel ali-
quorum hujusmodi, non est præordinatus à Deo,
sed quòd non est *per se* præordinatus à Deo,
Quæ particula, *per se*, valde notanda est: ex
illa enim aperte colligitur, quòd S. Thomas ibi
solum intendit docere, quòd sicut in universo
quædam sunt quæ propter se providentur, in qui-
bus essentialiter consistit perfectio universi, quæ-
que perpetuitatem habent, sicut & universum est
perpetuum. Alia verò non providentur propter
se, sed propter aliud, qualia sunt individua cor-
ruptibilia, quæ perpetuitatem habere non pos-
sunt nisi in specie, quæque licet præordinata sint
& provisæ, non tamen sunt provisæ, nisi propter
perpetuum esse speciei conservandum; cum è
contra ipsa species propter se sit provisæ, ut per
se pertinet ad perfectionem universi. Ita repro-
borum numerus est quidem à Deo præcitus &
præstitus, sed non per se, seu principaliter, sicut
numerus prædestinatorum. Prædestinati enim
à Deo præordinantur principaliter ad bonum
universi, scilicet ad finem supernaturalem, seu
ad gloriam Dei, quatenus beatitudinem conse-
quuntur: reprobi verò solum secundariò, quate-
nus sunt propter electos quibus omnia cooperan-
tur in bonum, & quatenus ratione illorum mani-
festatur misericordia Dei in electis. Et ita clarè
mentem suam explicat S. Doctor quæst. 5. de ve-
rit. art. 3.

Objicies tertiò: Ex providentia & cura tam vi-
lium & imperfectorum animalium, qualia sunt
culices, muscæ, serpentes, vermiculi, & similia,
vilesceret divina majestas; nam ut communiter
dicitur: *De minimis non curat Prætor.* Unde Au-
gustinus relatus à D. Thoma hic art. 3. ait: *Me-*
lius est quadam nescire, quàm scire, ut vilia:
Ergo talis providentia non est in Deo ponenda.

37. Respondeo negando Antecedens, ut enim in-
quit S. Doctor ibidem in resp. ad 3. *Licet nobis*
melius sit non cognoscere mala & vilia, inquan-
tum per ea impedimur à consideratione aliquorum
meliorum, non tamen Deo, qui simul omnia uno
intuitu videt. Et qui (ut inquit Dionysius) non
secundum visionem singulis se immittit, sed secun-
dum unam causæ continentiam, omnia scit.

38. Addo quòd, tantum abest quòd infinita Dei
majestas, ex tam vilium & imperfectorum ani-
malium curâ vilescat, quin potius in illis magis
ejus infinita sapientia & potentia relucent, quam
in alijs animalibus ingentis molis & magnitudi-
nis.

Rir ij

Lib. 11. dinis. Ut enim eleganter ait Plinius: Rerum natura nusquam magis quam in minimis tota est. Et cap. 2. D. Hieronymus ad Heliodorum: Creatorem non in caelo tantum miramur, & terra, Sole, & Oceano, Elephantis, Camelis; sed & in minimis quoque animalibus, formicis, culice, muscis, vermiculis; & istiusmodi genere, quorum magis scimus corpora quam nomina; eandemque in cunctis admiramur solertiam. Item Augustinus libro 3. de Genesi ad litteram cap. 6. Creat minima corpore, acuta sensu animantia, ut majore attentione stupemus agilitatem muscae volantis, quam magnitudinem jumenti gradientis, ampliusque miremur opera formicae, quam onera camelorum. Unde ferm. 119. de tempore concludit, quod Deus magnus est in magnis, nec parvus in minimis. Videri etiam potest Pater Ludovicus Granatenfis in Catechismo 1. parte cap. 18. ubi de hoc eleganter & eruditè suo more disserit.

§. VIII.

Solvitur alia objectio, & quomodo Divina providentia, rerum contingentiam & libertatem non tollat, breviter declaratur.

39. **O**bjicies ultimò contra ultimam conclusionem. Si res humanae divina providentiâ regerentur, & ea quae sunt à nobis, essent ab aeterno à Deo praedeterminata, ac praedefinita, tolleretur omnis libertas & contingentia nostrorum actuum, & omnia quae sunt à nobis, fatali quadam necessitate contingerent: quia aeternum illud divinae providentiâ decretum, esset immutabile, & infrutrabile, & in tempore à Deo praedeterminato, infallibiliter suum consequeretur effectum; & sic frustra fierent exhortationes, consultationes, deliberationes, preces, orationes, & similia. Unde Seneca in Oedippo.

Fatis agimur, cedit fatis.
Non sollicita possunt cura
Mutare rati flamina fusi.
Quidquid patimur mortale genus,
Quidquid facimus, venit ex alto.
Vix illa Deo vertisse licet.
Qua nexa sunt currunt causis,
Iti cuique ratus prece non ulla
Mobilis ordo.

Et Horatius lib. 1. Ode ad Fortunam:

Te semper anteit seva necessitas,
Clavos, trabales, & cuneos manu gestans
Athena, nec severus uncus abest.
Liquidumque plumbum.

40. Respondeo idem argumentum sub alijs terminis proponi à Seneca Philosopho, lib. 2. naturalium quaestionum, ubi postquam divinae providentiâ (quam alio nomine fatum appellat) immobilitatem, efficacissimis rationibus demonstravit, hæc sibi objicit.

Fata aliter jus suum peragunt, nec ullâ commoventur prece: non misericordiâ fleuntur, non gratiâ, servantur cursum irrevocabilem, ex destinato fluunt. Quemadmodum rapidorum aqua torrentium in se non recurrit, nec moratur quidem, quia priorem superveniens precipitat. Sic ordinem rerum fati aeterna series rotat, cujus hæc prima lex est, stare decreto. Quid enim intelligis fatum? Existimo necessitatem rerum omnium, aeternamque, quam nulla vis rumpat. Hanc si sacrificijs, & capite niveæ agnæ exorari judicas: divina non nosti. Sapientis quoque sententiam negatis posse mutari, quanto magis Dei? Cum sapiens

A quid sit optimum in presentia sciat, illius divinitati omne presens sit... Quid ergo expiationes, procurrationes, quid orationes qua Dijs sunt pro aliquo munere obtinendo?

Huic difficultati egregius ille Philosophus sic respondet: Quadam à Dijs immortalibus ita suspensa relicta sunt, ut in bonum vertant, si admore preces fuerint, si vota suscepta. Ita non est hoc contra fatum, sed ipsum quoque in fato est. Aut futurum, inquit, est aut non? Si futurum est, etiam si non susceperis vota, fiet. Si non est futurum, etiam si susceperis vota, non fiet. Falsa est ista interrogatio, quia illam mediam inter ista exceptionem prateris. Futurum (inquam) hoc est, sed si vota suscepta fuerint, hoc quoque necesse est, B fato comprehensum sit, aut suscipias vota aut non. Puta fatum est, ut hic disersus sit, sed si litteras didicerit, ab eodem fato continetur ut litteras discat: idèò dicit. Hic dives eris, sed si navigaverit: at in illo fati ordine, quo patrimonium illi grande promittitur, hoc quoque proinus fatum est ut naviget, idèò navigabit... Sic cum sanita videatur esse de fato, debetur tamen medico, quia ad nos beneficium fati per hujus manus venit.

Hactenus Seneca præclare difficilem illam, 41 immutabilis providentiâ cum rerum contingentia, humanorumque actuum libertate concordiam explicavit, quo non melius Christianus Theologus: eodem enim modo illam declaravit S. Thomas 3. contra Gent. cap. 94. his verbis: Cùm divina providentiâ non solum subdantur effectus, sed etiam causa & modi essendi, non sequitur quòd si omnia Dei providentiâ aguntur, quòd nihil sit in nobis: sic enim sum à Deo provisus, ut per nos liberè & contingenter fiant. Et hic art. 4. primo loco sibi objicit: Omnis effectus qui habet aliquam causam per se, qua jam est, vel fuit, ad quam de necessitate sequitur, provenit ex necessitate: ut Philosophus probat in 6. metaphys. sed providentiâ Dei cùm sit aeterna, præexistit, & ad eam sequitur effectus de necessitate; non enim potest divina providentiâ frustrari: Ergo providentiâ divina necessitatem rebus provisus imponit.

D Cui argumento sic respondet: Ad primum dicendum, quòd effectus divinae providentiâ non solum est aliquid evenire quocumque modo; sed aliquid evenire vel contingenter, vel necessario; & idèò evenit infallibiliter & necessario, quòd divina providentiâ disponit evenire infallibiliter & necessario; & evenit contingenter & liberè, quòd divina providentiâ ratio habet, ut contingenter & liberè eveniat. De hoc plura dicemus in Tractatu de prædestinatione, ubi veram ac legitimam humanæ libertatis, cum divina Providentiâ, & Prædestinatione concordiam, fusè exponemus. 42

§. IX.

E Ultimò argumentum diluitur, & explicatur modus quo mali subijciuntur divinae providentiâ.

Objicies ultimò: Si daretur divina providentiâ, illa esset universalis, subindeque non solum ad bonos, sed etiam ad malos aliquo modo se extenderet: At Deus nullam habet providentiam de malis & peccatoribus, cùm eos non amet, sed odio habeat, nec malum & peccatum ab eis excludat, sed eos peccare sinat, & in peccato perseverare, ac moti permittat: Ergo &c.

Respondeo concessâ Majori, negando Minorè, Deus enim non solum bonorum, sed etiam 43

malorum providentiam habet, longè tamen diversam; boni enim sub ordine divinæ bonitatis & misericordiæ continentur, & ad divinæ hereditatis participationem ordinantur & destinantur: mali verò, præcisè quæ mali, ita continentur intra ambitum divinæ providentiæ, quòd decident ab ordine bonitatis & misericordiæ, incidunt intra ordinem divinæ justitiæ, nec ordinantur in bonum proprium, sed in bonum electorum, & in manifestationem divinæ justitiæ, pro cujus explanatione & elucidatione

44. Sciendum est, totum ambitum divinæ providentiæ, duplici ordine contineri, ordine scilicet misericordiæ & justitiæ: ut enim dicitur Psal. 61. *Semel loquutus est Deus, duo hæc audivi, quia potestas Dei est, & tibi Domine misericordia.* Quia ergo Deus potentiam habet, hominem è nihilo produxit, quia misericors, illum mox ad vitam æternam ordinavit, sicque ordinatum, suavi gratiæ suæ zephiro & motione, ad bonum semper inclinavit, quousque à benigno illo & gratuito ordine misericordiæ decedit per peccatum. Priùs itaque exitit intra ordinem misericordiæ: ubi autem ab illo decedit per inordinationem peccati, Deus (ut loquitur S. Thomas) inordinationem illam inordinatam non reliquit;

In 2.
dist. 37.
art. 1.
ad 5.

mox enim ordinatus est homo peccator ad penam, ad manifestandum Dei justitiam, juxta illud ad Roman. 9. *Deus volens ostendere iram, & notam facere potentiam suam, sustinuit in multa patientia vasa iræ apta in irerum &c.* Et quia peccatores per peccatum servi sunt, ac divinæ providentiæ serviunt, non ut liberi, sed ut servi, idè sicut opera servorum in familia, ordinantur ad utilitatem filiorum, inferiora ad bonum superiorum, & res omnes corporeæ ad utilitatem hominis, sic & ipsi mali ordinantur in bonum electorum. Hinc Augustinus de agone Christiano cap. 7. *Ex hoc (inquit) admoneamur, ut totà voluntate serviamus Domino nostro, quoniam justus liberaliter servit, injustus autem compeditus servit, omnes tamen divina providentiæ serviunt; sed alij obediunt tanquam filij, & faciunt cum ea quod bonum est; alij ligantur tanquam servi, & fit de eis quod justum est &c.* Quibus verbis duplicem indicat ordinem divinæ providentiæ, unum in quo boni tanquam filij sponte tendunt ad participationem divinæ bonitatis, & circa illos nihil exercetur nisi misericordia; alterum in quo mali tanquam servi, & rebelles voluntati Domini, ad penam destinantur, & super illos exercetur divina justitia; & sicut servi non laborant propter se, sed propter filios familiæ, ita nec ordinantur mali ad bonum aliquod proprium, sed ad bonum aliorum, justorum scilicet. Unde idem Augustinus 11. de Genesi ad litteram cap. 6. de reprobis ait: *Num quia presciti sunt, idè creati minimè debuissent? Habent enim & ipsi locum suum, quem in rebus impleant pro utilitatibus sanctorum.*

45. Hujus duplicis ordinis meminit D. Thomas supra quæst. 19. art. 6. ubi hæc habet: *Quod recedere videtur à divina voluntate, secundum unum ordinem, relabitur in ipsam secundum alium; sicut peccator, qui quantum est in se, recedit à divina voluntate peccando, incidit in ordinem divinæ voluntatis, dum per ejus justitiam punitur.* Et quæst. 7. de verit. art. 7. supponens homines ita dirigi à divina providentiæ & ordinati in finem, quòd ipsi seipsos dirigant & ordinent ad illum; hoc est ita ipsi provideri, quòd & ipsi providentes fiunt, secundum quòd ipsi diversimodè se ha-

Tom. I.

46. *bent providendo, diversimodè eis providetur à Deo, inquit D. Thomas: Si enim rectum ordinem in providendo servant, & in eis divina providentiæ ordinem servat humana dignitati congruum; ut scilicet eis nihil eveniat, quod in eorum bonum non cedat, secundum illud ad Roman. 8. Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum. Si autem providendo ordinem non servant, quod congrui rationali creatura, sed provideant secundum modum brutorum animalium, etiam divina providentiæ de eis ordinabit secundum ordinem qui brutis competit, ut scilicet ea quæ in eis vel bona vel mala sunt, non ordinentur in bonum eorum proprium, sed in bonum aliorum, secundum quòd in Psalmo dicitur: Homo cum in honore esset, non intellexit, comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Hæc D. Thomas: ex quibus plenissimè solvitur argumentum propositum, & explicatur modus quo mali subduntur divinæ providentiæ.

ARTICULVS II.

An divina Providentiæ essentialiter consistat in actu intellectus aut voluntatis?

§. I.

Quibusdam præmissis, referuntur sententiæ.

46. **N**Otandum primò: quòd licet Deus in seipso simplicissimus sit, in eo tamen cum fundamento in re distinguimus plures actus ex parte intellectus & voluntatis, pro varietate objectorum, & modi tendendi in illa; præintelligendo unum alteri, non quòd re ipsa aliquis sit prior, vel antecedens, sed quia est fundamentum ut a nobis priùs intelligatur; ita ut si per impossibile inter illos esset ponenda distinctio, unus deberet præcedere, & esse causa alterius. Sic asserimus, intellectum priorem esse voluntate, & intellectionem volitione; & inter ipsos actus intellectus, cognitionem causæ, cognitionem effectus, & necessariam liberà: inter actus verò voluntatis, volitionem vel intentionem finis, volitionem & electionem mediorum; & amorem naturalem & necessarium, amore libero.

47. **N**Otandum secundò, ad providentiæ quinque actus concurrere. Primus est volitio sive intentio finis, hæc enim est qua movet ad electionem mediorum. Secundus est cognitio mediorum proportionatorum. Tertius est consilium, seu iudicium eorum. Quartus est electio. Quintus denique est imperium, executio enim jam præsupponit providentiæ ejus quòd executioni mandatur.

48. **N**Otandum tertio, quòd cum providentiæ sit pars prudentiæ, quæ versatur circa media: de primo actu, qui est volitio sive intentio finis, non potest esse difficultas, an in illo consistat formaliter ratio providentiæ: certum est enim, quòd ille actus solum se habet antecedenter, quia ex volitione finis movetur quis ad eligenda media. Certum est etiam, quòd providentiæ, cum sit ratio practica, non consistit in aliquo actu intellectus speculativi, & per consequens ex parte actuum intellectus, solum manet dubium de actibus practicis: quales sunt consilium, iudicium, & imperium. De actibus verò voluntatis, solum est difficultas, an consistat in electione mediorum? His præmissis.

Rrr iij

49. Circa propositam difficultatem magna est sententiarum diversitas. Prima tenet providentiam essentialiter consistere in actu voluntatis, quo, supposita volitione efficaci finis, & cognitione mediorum congruentium ad ejus consecutionem, eligit illa, & proponit executioni mandare. Hæc sententia tribuitur Scoto in 1. dist. 40. quæst. 1. D. Bonaventuræ ibidem art. 1. quæst. 1. Aureolo, Gregorio, & alijs, quos referunt & sequuntur Suarez lib. 1. de essentia prædestinationis cap. 27. & Vazquez hic disp. 37. cap. 3.

Secunda sententia est quorundam Recentiorum, dicentium providentiam utrumque actum, tam intellectus, quam voluntatis, formaliter includere.

Tertia docet illam esse actum judicij antecedentem electionem mediorum. Ita Durandus in 1. dist. 39. quæst. 3. Molina in præfenti disp. 1. & quæst. 23. art. 1. disp. 2. Lessius, Arubal, alique Recentiores.

Ultima denique sententia, quæ est D. Thomæ hic art. 1. & quæst. sequenti art. 2. omniumque Discipulorum ejus, asserit providentiam formaliter & in recto consistere in actu intellectus practici, qui dicitur *imperium*, sequiturque ad intentionem finis, & electionem mediorum.

§. II.

Reiiciuntur tres prima sententia, & quarta statuitur.

Dico primò, providentiam non consistere essentialiter in actu voluntatis, sed intellectus; licet actum voluntatis connotet, & præsupponat. Ita D. Thomas hic art. 1. ad 3. ubi dicit: *Providentia est in intellectu, præsupponit tamen voluntatem finis.*

50. Probatur primò conclusio ex SS. Patribus. Nam D. Dionysius de divinis nominibus cap. 2. ait: *Deus prospicit cuncta, providentiâ mirabili.* Sed prospicere est actus intellectus: Ergo & providentia. Item Boëtius lib. 4. consol. prosâ 6. *Modus, inquit, rerum, cum ipsa divina intelligentia puritate conspiciuntur, providentia nominatur.* Et paulo inferius: *Providentia est ipsa divina ratio, in summo Principe constituta, quæ omnia disponit.* Idem docet Augustinus lib. 83. quæstionum, quæst. 31.

51. Probatur secundò ratione. Providentia est pars prudentiæ, ut docet S. Thomas hic art. 1. & 2. 2. quæst. 49. art. 6. Sed prudentia est formaliter in intellectu, est enim virtus intellectualis, ut patet ex Aristotele 3. Ethic. cap. 6. ubi numerat quinque virtutes intellectuales: scilicet intellectum, sapientiam, scientiam, prudentiam, & artem: Ergo providentia non consistit formaliter in actu voluntatis.

52. Probatur tertio: Providentia, ut docet S. Thomas hic art. 1. & constat ex definitione Boëtij supra tradita, est ordinatio rerum in finem: Sed ordinatio unius ad alterum, proprium est opus intellectus, ut ostendit Cajetanus 1. 2. quæst. 17. art. 1. & patet, nam est quædam unius cum altero collatio, quæ à solo intellectu fieri potest, unde Aristoteles 2. Metaph. cap. 2. dicit, *Sapientis est ordinare:* Ergo providentia non consistit essentialiter in actu voluntatis, sed intellectus. Quod potest confirmari ex ipsa Ethimologia nominis: providere enim, ut docet Boëtius, idem est ac procul videre quæ sunt faciendâ: Sed videre intellectus est, & non voluntatis: Ergo & providentia. Vide

*Lib. 5.
de con-
solat.*

A D. Thomam 2. 2. quæst. 45. art. 6.

Dico secundò: Providentia non importat ex æquo actum intellectus & voluntatis.

Probatur primò ex D. Thomæ quæst. 5. de veritate. art. 1. dicente, *Providentia includit & scientiam & voluntatem, sed tamen essentialiter in cognitione manet, non quidem speculativa, sed practica.*

Probatur secundò: Providentia, ut supra dicebamus, est pars prudentiæ: Sed prudentia, etsi necessario actum voluntatis supponat, adæquatè tamen in actu intellectus consistit: Ergo & providentia.

Probatur tertio: Providentia consistit essentialiter in actu imperij, ordinante creaturas in finem, ut ostendemus conclusione sequenti: Sed actus imperij est elicitive ab intellectu, licet præsupponat electionem voluntatis, eamque connotet, ut docet D. Thomas 1. 2. quæst. 17. art. 1. & sequentibus: Ergo & providentia.

Addunt aliqui cum Gonzale hic, quòd cum providentia sit unicum simplex attributum in Deo, non potest importare in recto actus diversarum potentialium, sed solum unum in recto, & alium in obliquo & de connotato. Sed hæc ratio non placet, quia, ut inquit D. Thomas hic art. 1. ad 3. *Si providentia ex aequali respiceret voluntatem & intellectum, hoc esset absque detrimento divina simplicitatis, cum voluntas & intellectus in Deo sint idem.*

Dico tertio, providentiam non consistere formaliter in actu judicij antecedente electionem, sed in actu imperij, qui ad illam subsequitur.

Probatur primò conclusio ratione fundamentali. Providentia, ut supra dicebamus, est principalis pars prudentiæ: Sed actus principalis prudentiæ est imperium, ut docet Aristoteles 6. Ethic. cap. 9. dicens, *Prudentia præceptiva est, finis enim ipsius est, quòdnam sit agendum aut non agendum præcipere.* Ergo providentia in actu imperij essentialiter consistit. Unde D. Thomas hic art. 1. ad 1. *Præcipere de ordinandis in finem quorum rectam rationem habet, competit Deo: secundum illud Psalmi, præceptum posuit & non præteribit, & secundum hoc competit Deo ratio providentia.*

Dices, imperium non distinguit realiter in nobis, nec proinde virtualiter in Deo, à judicio practico, sed esse ipsum judicium antecedens electionem, ut per illam confirmatum, seu ut virtualiter in ea præseverans.

Sed contra: Aristoteles 6. Ethic. cap. 12. & D. Thomas 1. 2. quæst. 57. art. 6. & 2. 2. quæst. 51. art. 2. docent quòd licet judicium pertineat ad partem prudentiæ quæ antecedit, & dicitur judicativa, distinguitur ab imperio, quòd magis essentialiter & formaliter est actus prudentiæ. Unde D. Thomas 1. 2. quæst. 17. art. 3. ad 1. *Post determinationem consilij quæ est judicium rationis, voluntas eligit, & post electionem, ratio imperat ei per quòd agendum est quòd eligitur, & tunc demum voluntas alicujus incipit uti, exequendo imperium rationis.* Quibus verbis aperte docet, imperium esse actum in nobis realiter distinctum à judicio antecedente electionem, & ad eam subsequi.

Ratio etiam id suadet: Nam illi actus, judicium scilicet & imperium, pertinent ad distinctas species in genere moris, & opponuntur distinctis vitiis & peccatis: Ergo sunt diversi actus. Consequentia patet, Antecedens probatur. Nam judicium pertinet ad virtutem judicativam, cui opponitur inconsideratio, & ignorantia: imperium verò ad

præceptivam, cui opponitur negligentia, & inconstantia.

58. Probatur secundo conclusio: ut enim ostendimus Tractatu sequenti, prædestinatio quæ est specialis providentia quam Deus habet de electis, in ordine ad vitam æternam, non consistit in actu iudicii antecedente electionem, sed in actu imperij, qui ad illam subsequitur. Quia prædestinatio est ordinatio efficax mediolorum, quibus electi vitam æternam infallibiliter consequuntur. Sive ut ait Augustinus, *Est preparatio mediolorum, quibus certissime liberantur quicumque liberantur.* Iudicium autem antecedens electionem, etiam ut per illam confirmatum, non est ordinatio efficax mediolorum, sed solum imperium ad ipsam electionem subsequens. Quod ut fiat evidentiuss.

59. Notandum est ex D. Thoma 1. 2. quæst. 17. art. 4. voluntatem habere duplicem habitudinem ad finem. Prima est volendi illum: secunda cuiusdam tendentiæ ad ejus consecutionem in re. Prima habitudo terminatur & completur in actu electionis, quo voluntas, supposito iudicio de mediolorum convenientia, & intentione finis, eligit media congruentia ad ejus consecutionem. Secunda vero habitudo subsequitur ad primam, & incipit ab actu imperij, quo voluntas in exercitio movetur ad applicandum se, & potentias executivas, ad executionem mediolorum, & assecutionem finis, ut ibidem explicat Cajetanus. Providentia ergo quam Deus habet v. g. salvandi Petrum, non consistit formaliter in dilectione Petri, nec in electione & approbatione mediolorum congruentium ad salutem consequendam; sed præsuppositis dilectione & electione, pertinentibus ad primam habitudinem voluntatis ad objectum volitum, consistit in ordinatione efficaci illorum, pertinente ad secundam habitudinem, quæ voluntas rendit ad consecutionem finis intenti, per executionem mediolorum electorum. Unde non consistit in actu iudicii de mediis eligendis, etiam approbatis per electionem, sed in actu imperij consecuto ad illam. Nam iudicium illud de mediis eligendis, etiam ut approbatis per voluntatem, non habet ex se efficaciam, cum non pertineat ad secundam habitudinem voluntatis, ad quam pertinet providentia, ut explicatum est.

§. III.

Præcipue objectiones solvuntur.

60. Obijciunt primò Adversarij: Damascenus libro 2. fidei cap. 29. sic habet: *Providentia est voluntas Dei, per quam omnia quæ sunt, convenienter deductionem suscipiunt.* Augustinus de prædest. Sanctorum cap. 5. ait, *prædestinationem, quæ est pars providentiæ, esse propositum miserendi:* Sed propositum est actus voluntatis: Ergo providentia in actu voluntatis consistit.

61. Respondeo ex D. Thoma quæst. 5. de verit. art. 1. ad 1. ex argumentis secundo loco factis, quod quia in actibus animæ, præcedens actus clauditur virtualiter in actu sequenti, & providentia voluntatem supponit, & prædestinatio electionem, seu propositum voluntatis divinæ; hinc fit quod Damascenus providentiam per voluntatem, & Augustinus per propositum voluntatis definiant. Non quod providentia sit actus voluntatis formaliter, & prædestinatio propositum; sed vel quia actum voluntatis supponunt, vel quia illum virtualiter claudunt.

62. Obijciunt secundo: Providentia in Deo est actus

potentiæ executivæ, nam Deus per potentiam executivam causat effectus providentiæ: At potentia executiva in Deo, non est intellectus, sed voluntas, vel aliqua alia potentia virtualiter ab intellectu & voluntate distincta: Ergo providentia non est actus intellectus. Major videtur manifesta, Minor verò probatur. Potentia executiva in Deo, est illa in qua continetur effectus producendus; sicut calor in igne est potentia calefactiva, quia continet calorem producendum: Atqui Deus non continet per intellectum effectus producidos, sed per essentiam & infinitatem: Ergo intellectus in Deo non habet rationem potentiæ executivæ.

Respondeo primò negando Majorem, providentia enim in Deo non consistit formaliter in actu potentiæ executivæ, quæ res à Deo provisa executioni mandantur, & extra causas ponuntur: Sed executio & productio effectus provisi, supponit ipsam providentiam, quæ essentialiter consistit in actu intellectus practici, antecedente productionem effectus, quo per modum ordinationis & imperij procedit ad executionem. Sicut in nobis actus imperij practici, quo movemus potentias exteriores ad suos actus, non est ipsa actio potentiæ exequentis, sed alius actus eam antecedens. Unde D. Thomas hic art. 1. ad 2. docet rationem illam ordinis quæ dicitur providentia, esse æternam; dispositionem verò, seu executionem illius, esse temporalem, & vocari gubernationem.

Respondeo secundo, datâ Majori, negando Minorem. Nam juxta veriorum sententiam quæ sequitur D. Thomas infra quæst. 25. art. 1. ad 4. in secunda responsione argumenti, & quam nos etiam Tractatu præcedenti, ut probabiliorum elegimus: potentia executiva, tam in Deo, quam in Angelis, est intellectus ut motus à voluntate; distinguitur quæ à seipso ut intellectus est, quia ut intellectus, non dependet à voluntate, ut potentia verò executiva ad operandum ad extra, necessariò supponit actum voluntatis applicantis illum ad operationem: quod non sufficit ad constituendum illum in ratione potentiæ distinctæ, sicut distinguitur à voluntate, sed est eadem potentia cum diverso respectu. Unde ad probationem in contrarium, dicendum est, quod Deus continet omnia quæ potest producere, per intellectum, tanquam per formam & rationem proximam agendi, per essentiam verò & infinitatem, quasi radicaliter, & remotè.

Tertiò arguunt Adversarij contra tertiam conclusionem. In intellectu creato, respectu executionis actionum liberarum, non datur actus imperij: Ergo nec in divino. Consequentia videtur manifesta, cum de divinis loquendum sit proportionaliter ad humana. Antecedens verò in quo est difficultas, probatur primò. Intentio & electio libera exercetur & fit sine imperio rationis, nam imperium, ut ait D. Thomas 1. 2. quæst. 17. art. 3. est electione posterius: Ergo necessarium non est ad actus liberos eliciendos.

Secundo, Licet intellectus moveat voluntatem quoad specificationem, non tamen quoad exercitium; cum hoc sit proprium voluntatis, quæ ut ait D. Thomas 1. 2. quæst. 9. art. 1. movere alias potentias, & intellectum quoad exercitium: Ergo imperium intellectus non est necessarium ad movendum quoad exercitium.

Tertiò, Positâ intentione efficaci finis, & electione mediolorum conducentium, voluntas sine

63.

64.

Disp. 3.
art. 4.

65.

66.

67.

- alio actu intellectus, per seipsam sufficit ad eorum executionem: Ergo frustra ponitur alius actus intellectus, qui dicatur imperium, sequens electionem.
68. Quarto, Prædictus actus imperij, prout à Thomistis ponitur, videtur tollere libertatem in actibus imperatis: Ergo relegandus est. Consequentia patet, nam actus imperatus sæpe est actus virtutis, & consequenter liber. Antecedens probatur. Posito efficaci imperio intellectus, voluntas necessario operatur juxta determinationem imperij: Ergo non liberè.
69. Quinto, Ex positione illius actus imperij, sequitur quod pro actibus imperatis eliciendis non sint necessariae virtutes: Sed hoc est absurdum: Ergo talis actus admittendus non est. Sequela Majoris probatur: Virtutes constituuntur in homine, ad determinandum potentias animæ ad actus honestos & rationi conformes: Sed posito imperio, potentia quæ imperantur & applicantur ad agendum, plene determinantur ad operandum: Ergo pro actibus imperatis eliciendis, non erunt necessariae virtutes in potentiis animæ.
70. Sexto, Homo non est sibi subditus, sicut nec alter à seipso: Ergo non sibi imperat, nec habet actum imperij. Consequentia patet, nam imperare pertinet ad superiorem, sicut orare est inferioris: Ergo sicut homo non orat seipsum, quia non est sibi inferior: ita nec sibi imperat, quia non est sibi superior.
71. Denique, Si in intellectu creato daretur actus imperij, ille pertineret ad aliquam ex tribus mentis operationibus, quæ à Philosophis communiter assignantur: Sed ad nullam pertinet; non est enim simplex apprehensio, neque judicium, neque discursus: Ergo talis actus fictivus est.
72. Respondeo negando Antecedens primi argumenti. Ad cujus primam probationem, Soto lib. 1. de justitia quæst. 1. art. 1. & lib. 7. art. 7. quæst. 1. in fine, censet ad eliciendum actum electionis voluntatis, non esse necessarium actum imperij ex parte intellectus, sicut requiritur ad actus potentiarum inferiorum quæ à voluntate moventur, sed satis esse judicium practicum quod præcedit electionem. Oppositum tamen magis communiter tenent Thomistæ 1. 2. quæst. 17. art. 3. & videtur esse Sancti Doctoris ibidem in respons. ad 3. & quæst. præcedenti art. 4. ubi asserit imperium intellectus præcedere usum, qui est actus voluntatis, usum verò præcedere electionem; voluntas enim utitur etiam seipsa ad eligendum, sicut intellectus ad intelligendum: Ergo multò magis debet præcedere electionem, quæ est posterior usu. Neque oppositum sequitur ex eo quod asserat imperium sequi ad electionem. Pro quo
73. Observandum est ex eodem Doctore Angelico, locis citatis, in actibus voluntatis duplicem ordinem attendi posse: alterum directum, qui competit illis per ordinem ad sua objecta extrinseca, in quo actus electionis præcedit imperium, & imperium usum potentia executive. Alterum verò reflexum, quo actus tam intellectus quam voluntatis supra seipsos reflectuntur; voluntas enim vult se velle, sicut intellectus intelligit se intelligere. In isto ergo ordine, actus imperij præcedit actum electionis: nam qui eligit vel vult aliquod objectum, consentit consequenter in electionem, & utitur voluntate ad eligendum, & intellectu ad imperandum volitionem. Unde quando D. Thomas docet imperium sequi ad electionem, loquitur de illis secundum ordinem directum, in quo electio objecti extrinseci præcedit actum imperij quo tendit ad ejus assecutionem, & executionem. Juxta verò secundum ordinem, imperium præcedit etiam electionem, imò & intentionem, & quecumque alium actum liberum, quatenus in quolibet voluntas utitur seipsa ad volendum.
- Ad secundam probationem, respondeo intellectum per se non movere voluntatem, neque alias potentias, quoad exercitium, licet possit quoad specificationem: posse autem movere etiam quoad exercitium, ut motum a voluntate, ex cujus actu recipit virtutem ad movendum quoad exercitium, non solum alias potentias inferiores, sed ipsam voluntatem, ut asserit D. Thomas 1. 2. quæst. 17. art. 1.
74. Si verò aliquis inquirat cur voluntas per se non possit se & alias potentias movere quoad exercitium, sine interventu imperij intellectus, cum ex se & in seipsa sit efficax? Respondeo ex D. Thoma loco citato art. 3. quod voluntas licet habeat virtutem ad movendum se & alias potentias absolute, non tamen per modum ordinationis, quod est proprium intellectus, cujus est ordinare unum ad aliud: unde cum aliquem actum imperari, sit fieri cum ordine ad aliud; imperare non ad voluntatem pertinet immediate, sed ad intellectum, quamvis non per se sumptum, sed ut motum ab ipsa voluntate, ex cujus usu & motione participat virtutem movendi quoad exercitium.
75. Ad tertiam probationem, respondetur negando Antecedens, quia licet uterque illorum actuum sit in suo genere vel ordine efficax, scilicet per modum intentionis & electionis, non tamen proximè & immediate, sed medio actu intellectus qui dicitur imperium, ad quem pertinet movere proximè quoad exercitium, per modum intimationis ordinativæ.
76. Ad quartam, negatur actum imperij ita determinare voluntatem, ut tollat libertatem; quia prædictus actus etiam efficax, licet inferat necessarium actum imperatum, necessitate consequentia, sicut intentio efficax finis, electionem mediæ necessitatis ad ejus consecutionem; non tamen tollit ejus libertatem, sed exercetur actus imperatus liberè; sicut ipsum imperium, intentio, & electio ex quibus procedit, libera sunt. Negatur ergo Antecedens, ad cujus probationem dicendum: posito imperio efficaci, voluntatem necessariò operari, necessitate secundum quid & consequentia, quia non stat unum esse sine alio: non autem necessitate simpliciter, vel consequentis, quæ pugnat cum libertate.
77. Ad quintam nego sequi ex prædicto actu imperij non esse necessariae virtutes pro actibus imperatis eliciendis; nam sine illis, neque intellectus imperaret, nec voluntas eligeret, nec moveret intellectum ad imperandum; cum virtus ponatur in intellectu, voluntate, & appetitu, ad eliciendum actum electionis, ad quem sequitur imperium, secundum ordinem directum, ut dictum est.
78. Ad sextam, in primis dici potest, quod sicut duplex est prudentia, una politica & regalis, quæ Princeps imperat sibi subditis; alia monastica, quæ quis sibi ipsi imperat: ita etiam est duplex imperium, unum politicum, & aliud monasticum. Primum est ad alterum, & inferiorem, non autem secundum; quia primum est actus prudentia politica, quæ quis alios inferiores gubernat: secundum verò prudentia monastica, quæ quis seipsum regit.
79. Secundo

80. Secundo respondeo, hominem secundum unam potentiam esse superiorem respectu alterius; & ita per actum intellectus imperare actus potentiarum exteriorum. Nec obstat non posse seipsum orare, quia oratio est actus superioris potentiae, scilicet intellectus. Et licet superior sit modo explicato, respectu aliarum potentiarum, respectu tamen intellectus, non habet aliam potentiam cui subijciatur per actum orationis; unde non seipsum orat, bene tamen sibi imperat.

81. Ad ultimam probationem multi respondent actum imperij pertinere ad secundam operationem intellectus, quae dicitur compositio; quia imperium fit per modum motionis denunciativae, ut ait D. Thomas 1.2. quæst. 17. citata art. 1. ad 1.

Sed melius responderetur cum Magistro Soto, imò & cum D. Thoma 2. 2. quæst. 83. art. 1. ad 3. tres mentis operationes quae à Philosophis communiter assignantur, pertinere ad intellectum speculativum; ad praeictum verò pertinere alios actus distinctos, quales sunt oratio, & imperium. De quo in Tractatu de actibus humanis.

Disp. 11.

art. 3.

82. Obijcies ultimò: Adhuc admissò actu imperij in nobis, non debet admitti in Deo: Ergo in eo non consistit formaliter divina providentia. Consequentia pater, Antecedens probatur. Prædictus actus imperij in nobis admittitur, ad movendam voluntatem, & alias potentias, quoad executionem suorum actuum: Sed propter hoc non potest in Deo admitti, quia in Deo, nec voluntas, nec alia potentia est mobilis, cum sit actus purus: Ergo adhuc admissò actu imperij in nobis, non debet in Deo admitti.

83. Confirmatur: Si in intellectu divino daretur talis actus imperij, vel ille pertineret, ad scientiam simplicis intelligentiae, vel ad scientiam visionis: Sed ad neutram pertinet: non quidem ad primam, cum scientia simplicis intelligentiae antecedit decretum, & sit naturalis, & necessaria; imperium verò sit actus liber, & supponat voluntatis electionem, & motionem. Nec ad secundam, quia actus imperij est efficax, & producit creaturas ad extra: scientia autem visionis est purè speculativa, nec causat res, sed potius illas præsupponit, & contemplatur ut præsentem & existentem, vel in mensura propria, vel in mensura superiori æternitatis: Ergo in intellectu divino non datur talis actus imperij.

84. Ad objectionem respondeo negando Antecedens, ad cuius probationem dicendum est, actum imperij non poni in Deo, sicut in nobis, ad movendam & applicandam potentiam executivam ad operandum ad extra (quia ut ostendimus in Tractatu de scientia Dei, non datur in Deo aliqua potentia executiva, virtualiter ab intellectu & voluntate distincta) sed talem actum immediatè dirigi ad ipsas creaturas, & earum productionem imperare, juxta illud Genesis 1. *Fiat lux, & facta est lux.* Et Psal. 148. *Ipsè dixit, & facta sunt, ipse mandavit, & creata sunt.* Quare mobilitas & subjectio non se tenet ex parte Dei, sed creaturarum quae sunt, quae licet insensibiles sint & inanimatae, audiunt tamen imperium creatoris, & illi obediunt. Unde Job 38. Deus dixit mari: *Vsque huc venies, & ibi confringes tumentes fluctus tuos.* Et Matth. 8. Christus imperavit ventis & mari. *Ex quo loco intelligimus* (inquit Hieronymus) *quòd omnes creaturae sentiunt Creatorem imperantem, non errore hereticorum qui omnia putant animata, sed majestate conditoris.*

Tom. I.

A *cui sensibilia sunt, quae apud nos sunt insensibilia.*

Ad confirmationem respondeo cum Gonzale hic disp. 65. & cum Alvare lib. 1. responsonum cap. 6. actum imperij quo Deus imperat creaturarum productionem, vel illas in suos fines ordinat, pertinere ad scientiam visionis, ut approbationis est, id est quatenus connotat liberum divinae voluntatis decretum, per quod ad productionem rerum movetur & applicatur. Quae solutio & doctrina sumitur ex D. Thoma supra quæst. 14. art. 8. in fine, ubi ait: *scientiam Dei esse causam rerum, secundum quod habet voluntatem conjunctam, & prout consuevit nominari scientia approbationis.* Unde ad probationem in contrarium, dicendum est, scientiam visionis, ut approbationis est, & mota ac applicata per liberum divinae voluntatis decretum, esse eminenti modo speculativam & practicam; ac proinde non esse causatam vel mensuratam à rebus, sed potius illarum causam, regulam, ac mensuram, ut præcedenti Tractatu ostensum est.

85i

B Quærent hinc aliqui, an ad rationem providentiae sufficiat ordinatio rerum in finem, vel etiam requiratur actualis ipsius finis consecutio?

Respondeo duplicem à Theologis solere distinguui in Deo providentiam: Alteram quae præsupponit solam voluntatem antecedentem finis, & quae generalis appellatur. Alteram quae supponit voluntatem consequentem illius, & quae dicitur providentia specialis, seu prædestinativa. Si ergo de hac posteriori providentia sit sermo, certum est illam importare non solum ordinationem in finem, sed etiam actualem & infallibilem ipsius finis consecutionem. Si autem de priori sit quæstio, dicendum est cum Gonzale, Marco a Serra, & pluribus aliis Thomistis, illam importare solum ordinationem rerum in finem, non verò actualem ipsius finis consecutionem: quia de ratione generalis provisoris est, ita ordinare res in finem, ut tamen velit, aut permittat, aliquas ab illo deficere, & illum non consequi. Unde D. Thomas de verit. quæst. 6. art. 1. *In qualibet ordinatione ad finem, est duo considerare: scilicet ipsum ordinem, & exitum vel eventum ordinis; non enim omnia quae ad finem ordinantur, finem consequuntur.*

Disp. 11.

art. 1.

86i

D *Providentia ergo ordinem in finem respicit tantum, unde per Dei providentiam omnes homines ad beatitudinem ordinantur. Sed prædestinatio respicit etiam exitum, vel eventum ordinis, unde non est nisi eorum qui gloriam consequuntur.* Idem docet in 1. dist. 4. quæst. 1. art. 2. ubi distinguit providentiam generalem à prædestinatione, in eo quòd providentia respicit ordinem ad finem, non tamen eventum ordinis; prædestinatio verò utrumque respicit, & ideo non est nisi de illis qui consequuntur gloriam.

E Confirmatur: Providentia non habet majorem efficaciam circa finem, vel ejus affectionem, quam voluntas ex qua procedit, cum tota efficacia providentiae sumatur ab efficacia voluntatis: Sed voluntas antecedens, ex qua procedit providentia generalis quam Deus habet de omnium hominum salutè, non semper est efficax respectu affectionis finis, cum de facto omnes homines salutem non consequantur: Ergo nec generalis providentia ordinis supernaturalis.

87i

Advertendum est tamen, duplicem debere distinguui finem, unum particularem à creatura intentum, & alium generalem qui intenditur ab ipso provisorio universalis. Licet ergo ad providentiam

88i

5ff

quam generalem ordinis supernaturalis, non pertineat affectio finis particularis ipsius creaturæ rationalis, qui est vita æterna; ad illam tamen pertinet affectio finis generalis ipsius provisoris, qui est manifestatio suorum attributorum, & ostensio suæ justitiæ. Quare D. Thomas supra quæst. 19. art. 6. docet quod *Cum voluntas Dei sit universalis causa omnium rerum, impossibile est quod divina voluntas suum effectum non consequatur. Unde quod recedere videtur à divina voluntate, secundum unum ordinem, relabatur in ipsam, secundum alium. Sicut peccator qui quantum est in se recedit à divina voluntate peccando, incidit in ordinem divine voluntatis, dum per ejus justitiam puniatur.*

§. III.

Corollaria præcedentis doctrina.

89. **E**X dictis colliges primò, providentiam Dei ab ejus scientia practica distingui, per hoc quod scientia practica est de fine & mediis; providentia autem solum de mediis, quatenus ordinantur ad finem. Ita expressè docet D. Thomas quæst. 5. de verit. art. 1. in corp. his verbis: *Scientia communiter se habet ad cognitionem finis, & eorum que sunt ad finem; per scientiam enim Deus scit se & creaturas, sed providentia pertinet tantum ad cognitionem eorum que sunt ad finem, secundum quod ordinantur in finem.*

90. Colliges secundo, Dei providentiam ab ejus arte distingui. Ita idem S. Doctor ibidem in respons. ad 9. ubi ait: *In rebus potest considerari duplex ordo, unus secundum quod egrediuntur à principio, alius secundum quod ordinantur ad finem.* Et subdit, quod ars respicit res productas primo modo, & secundum quod egrediuntur à principio, & inter se invicem collocantur: artifex enim ex vi artis diversimodè collocat partes ædificij; providentia autem illas respicit secundo modo, & importat ordinem rerum secundum quod ordinantur in finem. Et in corpore ejusdem articuli docet quod ars est recta ratio factibilium, id est eorum quæ ab agente procedunt in extraneam materiam, v. g. scammum & domum: providentia autem est recta ratio agibilium, quæ sunt actus non progredientes ad extraneam materiam, sed perfectentes ipsum agens, sicut castè vivere, & patienter se habere. Unde cum agibilia à factibilibus differant, manifestum est, prudentiam in Deo ab ejus arte distingui, & consequenter providentiam quæ est pars prudentiæ.

Adde quod perfectio artis consistit in judicando, perfectio autem prudentiæ, in imperando, ut docet idem S. Doctor 2. 2. quæst. 47. art. 8. & probat à signo: nam melior artifex reputatur qui volens peccat in arte, voluntariè devians à judicio quod habet de artefacto faciendo, quam qui nolens peccat ex defectu judicij. In prudentia autem è converso contingit, est enim imprudentior qui voluntariè peccat ab arte devians, habens scientiam & judicium perfectum, quam qui nolens peccat ob imperitiam artis, eo quod ille deficiat in imperio, iste verò in judicio: quæ doctrina est Philosophi 6. Ethic. cap. 3.

91. Colliges tertio, Dei providentiam non esse idem ac legem æternam: in quo decipiuntur quidam ex nostris Thomistis, qui oppositum sentiunt: nam D. Thomas quæst. 5. de verit. art. 1. ad 6. expressè docet, quod providentia in Deo propriè non nominat legem æternam, sed aliquid

A consequens ad illam: quod probat, quia lex æterna consideratur in Deo, sicut in nobis accipiuntur principia operabilium, ex quibus ad consiliandum, eligendum, & imperandum procedimus. Ergo sicut principia operabilium naturaliter nota, non sunt in nobis providentia, aut prudentia, sed principium illius; non aliter ac principia speculabilia non sunt scientia, sed scientiæ causa: ita lex æterna in Deo non est prudentia, aut providentia formaliter, sed principium illius; unde colligit D. Thomas effectus providentiæ attribui legi æternæ, tanquam ejus principio. Ubi est advertendum, loqui D. Thomam de lege æterna, secundum quod est ratio gubernationis rerum sive rationalium sive irrationalium: in qua acceptatione verissima est ejus doctrina, & discrimen statutum, sic intelligendum, quod sicut lex in nobis tradit regulas in generali, v. g. diligendum esse Deum, parentes honorandos &c. juxta quas regulas prudentia hæc & nunc colligit esse operandum. Ita lex æterna in Deo tradit generales regulas, v. g. lapidem deorsum, ignem sursum inclinari: providentia verò juxta illas regulas de motibus illorum in particulari disponit, & ideo providentia legem æternam habet pro principio.

Confirmatur: Lex æterna, ut est propriè lex, non est Deo imposita, sed creaturis; nec consistit in imperio monastico respiciente actiones Dei, sed in imperio regali subditos respiciente, ut docent Theologi cum eodem S. Doctore 1. 2. quæst. 93. At providentia consistit in imperio monastico, & immediatè respicit actum Dei liberum, qui dicitur usus, & mediatè executionem, ut constabit ex dicendis in Tractatu de prædestinatione. *Disp. 11. art. 3.* Non ergo sunt idem formalissimè providentia, & lex æterna.

Colliges quartò, providentiam distingui ab ideis divinis. Ita etiam S. Thomas loco citato de verit. in resp. ad 1. ubi ait: *In re creata duo possunt considerari: scilicet ipsa species ejus absolute, & ordo ejus ad finem, & utriusque forma præcessit in Deo. Forma ergo exemplaris rei secundum suam speciem absolute, est idea; sed forma rei secundum quod est ordinata in finem, est providentia.* Et subdit: *Quamvis idea possit pertinere ad speculativam cognitionem aliquo modo, tamen providentia tantum ad practicam pertinet, eo quod importat ordinem ad finem.* Et in hac parte quæst. 15. art. 2. ad 2. docet quod idea ab arte distinguitur, quia hæc significatur ut quo Deus intelligit, idea verò ut quod intelligitur: At etiam providentia significatur ut quo Deus practicè intelligit: Ergo illa etiam à divinis ideis virtualiter distinguitur.

Colliges ultimò, Dei providentiam distingui virtualiter, saltem inadæquatè, à potentia Dei executiva, quæ res ad extra producit.

E Probatur: Potentia Dei executiva est scientia ejus practica, seu approbationis, producens res ad extra per actum imperij, ut ostendimus Tractatu præcedenti: Sed providentia Dei, ut jam vidimus ex D. Thoma, virtualiter, saltem inadæquatè, distinguitur ab ejus scientia practica: Ergo & ab ejus potentia executiva. Dixi, saltem inadæquatè, quia actus imperij quo Deus res ad extra producit, duo munia inadæquata includit, scilicet munus dirigendi, & exequendi; & sub prima ratione pertinet ad providentiã, quæ habet res dirigere seu ordinare in finem; sub alia spectat ad scientiã Dei practicã, quæ in Deo habet rationem

potentia executiva. Quare D. Thomas loco citato de verit. in fine corporis articuli ait: *Actus potentie presupponit actum providentie sicut divigentis: unde in providentia non includitur potentia, sicut voluntas.* Id magis constabit ex dicendis Tractatu sequenti, ubi actus ad prædestinationis negotium pertinentes discutimus, & præcipua discrimina quæ intercedunt inter providentiam Dei generalem, & prædestinationem, quæ est specialis providentia, quæ creatura rationalis ad æternam beatitudinem efficaciter ordinatur, exponemus.

95. Querit D. Thomas hic art. 3. an Deus immediatè omnibus rebus provideat? Et respondet quod ad providentiam duo pertinent, scilicet ratio ordinis rerum provifatum in finem, & executio hujus ordinis, quæ gubernatio dicitur. Et subdit, quod quantum ad primum, Deus immediatè omnibus prævidet, cum in suo intellectu habeat rationes omnium rerum etiam minimarum; non verò quantum ad secundum, sed inferiora gubernat per superiora; non propter defectum suæ virtutis, sed propter abundantiam suæ bonitatis, ut dignitatem causalitatis etiam creaturis communitet.

Id magis explicat & confirmat 3. contra Gent. cap. 77 ex differentia quæ est inter Dei providentiam, quatenus ordinat, & eandem, quatenus exequitur eundem ordinem; *primum enim (inquit) fit per virtutem cognoscitivam, secundum per virtutem operativam: hæc autem ita se habent, quod tanto perfectior est ordinatio, quanto perfectior virtus cognoscitiva, & quanto magis ad minima descenditur: minimorum autem executio concedit inferiorum virtutem effectui proportionatam: in Deo verò quantum ad utrumque summa perfectio est, in eo enim est perfectissima sapientia ad ordinandum, & perfectissima virtus ad operandum: oportet igitur quod ipse per sapientiam omnium ordines disponat etiam minimorum, exequatur verò minima, sive infima, per alias inferiores virtutes, per quas ipse operatur, sicut virtus universalis & altior, per inferiorem & particularem virtutem: Ergo convenientissimum est, quod Deus res per seipsum disponat & ordinet, illam tamen dispositionem per causas inferiores exequatur, & quibusdam utatur creaturis, ut alias regat & gubernet. Unde substantiis intellectualibus utitur in gubernatione rerum corporalium, & inter substantias corporales, inferiora hæc & subblunaria, reguntur per corpora cælestia; homo verò, quia medium tenet inter creaturas merè spirituales & corporales; ut spiritualis & cognoscitivus, subjicitur Angelis à quibus illuminatur; ut corporeus verò, & in actionibus corporeis subditur corporibus cælestibus, & ab eorum influentiis dependet; quatenus verò liber, & agens voluntarium, ac sui ipsius dominus, nulli rei creatæ subjicitur, sed soli Deo, cujus providentiæ ejus motus voluntarij & liberi immediatè subduntur, ut docet S. Thomas 3. contra Gent. cap. 90.*

96. Nec solum in ordine naturæ Deus regit creaturas inferiores per superiores, sed etiam in ordine gratiæ; quod ex duplici capite provenit. Primò ex ipsa Dei providentiâ, quæ ut perfectissima est, convenientissimum etiam ordinem rebus tribuit: sic autem res convenientissimè ordinantur, quando perfectio unius cedit in bonum imperfectioris, & excessus illius quæ perfectior est, redundat in utilitatem ejus quæ minus est perfecta: *Perfectio divina providentiæ (inquit D. Thomas)*

Tom. I.

A requirit ut excessum aliquarum rerum supra alias ad ordinem convenientem reducat: hoc autem fit, cum ex superabundantia aliquorum magis habentium, provenit aliquod bonum minus habentibus. Secundò id provenit ex ipsa perfectione rerum, cum enim bonum sit sui diffusivum, ex Dionysio 4. de divinis nominibus, quò est res aliqua melior, eò est magis diffusiva sui. Item quò res aliqua est melior & perfectior, eò est Deo similior: Deus autem totus est sui diffusivus: Ergo quantum aliqua agentia magis in participatione divinæ bonitatis constituuntur, tantò magis perfectiones suas nituntur in alios transfundere, quantum possibile est. Unde Beatus Petrus monet eos qui divinam bonitatem per gratiam participant, ut eam in alios, quantum fieri potest, transfundant: *Vnusquisque (inquit) sicut accipit gratiam, in alterutrum illam administrantes, sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.* Ex quo infert D. Thomas infra quæst. 106. art. 4. quod *Sancti Angeli qui sunt in plenissima participatione divinæ bonitatis, quicquid à Deo percipiunt, subjunctis impertiuntur.* Ex hoc etiam constat, quod intra ordinem gratiæ, Christus Dominus, ut Deo propinquior (cum Deus sit) in totum ordinem illum influit, neque enim aliquis participat gratiam aliquam, quam ex ejus meritis non possideat; & sancti quò Christo sive Deo sunt propinquiores, ut Beatissima Virgo, Apostoli, fundatores Ordinum &c. eò magis influunt in alios.

ARTICVLVS III.

An Deus suâ infinitâ Providentiâ, omnes nostras bonas operationes ab æterno prædefiniat, & prædeterminet?

§. I.

Quibusdam præmissis, sententia affirmativa ut vera eligitur.

97. Notandum primò, duplex solere distingui decretum à Theologis, unum positivum, quo Deus vult positivè aliquid esse, & aliud permissivum, quo sinit, vel permittit aliquid fieri. Ut enim dicit Augustinus in Enchirid. cap. 95. *Non fit aliquid, nisi omnipotens fieri velit, vel sinendo ut fiat, vel ipse faciendo.* De hoc secundo decreto non loquimur in præsentem, quia non agimus hic de actibus malis & peccaminosis, quos Deus solum permittit, sed de bonis operibus, quæ positivè vult, & decernit, ac per scientiam approbationis cognoscit.

98. Notandum secundo, quòd quando queritur, an divina providentia actus liberos voluntatis creatæ prædefiniat, & prædeterminet? particula præ duplicem potest importare, vel designare prioritatem. Unam durationis & temporis: alteram naturæ, seu causalitatis. De prima, nulla est difficultas, vel controversia: constat enim, ab æterno, & ante omnia tempora, dispositionem de rebus faciendis fuisse in mente divina. Nam *elegit nos ante mundi constitutionem*; ut ait Apostolus: *& ante secula decrevit, qualiter per secula disposuit*, inquit Gregorius in moralibus. Tota ergo controversia devolvitur ad secundum genus prioritatis, an scilicet dentur in Deo decreta, quæ prioritatem naturæ & causalitatis

§. Ij

antecedant futuritionem consensûs, & determinationis nostræ voluntatis, vel illam supponant ut à Deo prævisam per scientiam mediam? Cujus difficultatis resolutio pendet ex principiis suprâ statutis, impugnando scientiam mediam, & divinorum decretorum efficaciam demonstrando.

99. Dico, Deum suâ infinitâ providentiâ præordinare, prædefinire, seu prædeterminare omnes actus bonos & honestos quos voluntas creata in tempore elicita est: non solum quantum ad illorum substantiam, sed etiam quantum ad modum libertatis & contingentiæ in eis inclusum. Est contra defensores scientiæ mediæ, qui (ut suprâ vidimus) tales prædefinitiones & prædeterminationes æternas & efficaces rejiciunt, & sola decreta indifferentia & conditionata, consensum & determinationem liberi arbitrij expectantia, in Deo agnoscunt. Vel si admittant decreta determinata & absoluta, volunt ea esse subordinata scientiæ mediæ, & supponere prævisionem futuri consensûs, saltem sub conditione quod homo ponatur in his vel illis circumstantiis & occasionibus.

100. Nostram tamen conclusionem docent non solum omnes Thomistæ, sed etiam plures ex antiquioribus & recentioribus Theologis, quorum longum catalogum conscribunt Salmanticenses hæc disp. 10. dub. 3. & Alvarez lib. 1. responsionum cap. 1. Imò Henricus Henriques celebris scriptor Societatis libro ultimo de fine hominis, cap. 4. num. 2. in textu fatetur hanc ante Molinam fuisse concordem & unanimum Theologorum sententiam. *Rectè (inquit) concors Theologorum sententia docet, Deum habere prædeterminationem bonorum efficacem, ex providentia perfecta ab æterno, in qua, & per quam, tanquam per rationem, cerè omnia sciat.* Et cap. 5. allegat pro hac sententia plusquam viginti Doctores, tam ex antiquis, quam ex modernis. Et ibidem addit, *Non est ita difficile conciliare libertatem hominis cum tali prædeterminatione, ut quidam Recentiores putant.* Subscribit Azorius, & quod olim de Cicerone Augustinus dixit, junioribus suæ Societatis Theologis attribuit: ait enim lib. 4. instit. Moral. cap. 22. quæst. 21. *Pauci juniores Theologi, ut voluntatem nostram liberam faciant, faciunt sacrilegam, dum negant Deum opera nostra bona præfinire.*

§. II.

Quadam Scriptura testimonia breviter expenduntur.

PLura Scripturæ loca suprâ disp. 5. retulimus, ad divinorum decretorum efficaciam demonstrandam, quæ etiam æternas divinæ providentiæ prædefinitiones apertè declarant. Ut tamen hæc veritas, quæ est unum ex præcipuis doctrinæ Thomisticæ fundamentis, magis elucidetur, & firmius stabilatur, alia Scripturæ testimonia breviter hic exponenda sunt.

101. Primum sumitur ex Apostolo ad Ephes. 1. dicente: *Deus operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ.* Quibus verbis in primis rejicit decreta indifferentia & conditionata, consensum, & determinationem voluntatis creatæ expectantia: nam ut ibidem observat S. Thomas, *Apostolus non dicit quod Deus operatur omnia secundum voluntatem, ne credas quod sit irrationabilis, sed secundum consilium voluntatis suæ: id est secundum voluntatem suam, quæ est ex ratione; non secundum*

A *dum quod ratio imponat discursum, sed secundum quod designat certam & deliberatam voluntatem.* Constat autem quod nomine certæ & deliberatæ voluntatis, non intelligitur voluntas conditionalis & inefficax, quæ Deus decernat se influxurum in actus voluntatis creatæ, si ipsa voluerit: nam hæc voluntas non est certa, sed potius incerta & indeterminata; siquidem ex vi hujus voluntatis non habet Deus potius concurrere, quam non concurrere; sed sicut concurreret si voluntas creata vellet, ita non concurreret, si voluntas creata non vellet: Ergo &c.

Secundò per hæc Apostoli verba, excluduntur alia decreta absoluta & determinata, prævisionem futuri consensûs supponentia, quæ etiam in Deo fingunt defensores scientiæ mediæ: nam si Deus nihil circa nostros actus liberis determinatè statueret, nisi suppositâ prævisioni futuri consensûs voluntatis nostræ, non operaretur omnia secundum consilium voluntatis suæ, sed potius secundum præscientiam consensûs & deliberationis voluntatis nostræ. Unde Author libri Hypognosticon rectè notavit, Paulum non dixisse quod Deus operatur omnia secundum consilium voluntatis humanæ (sive absolutè, sive sub conditione prævisum) sed secundum consilium voluntatis suæ: quia ad hanc solum respexit, ut de operationibus creatis in tempore facientis dispo-neret.

C Secundum testimonium habetur cap. 2. ejusdem Epistolæ ad Ephesios, ubi dicitur: *Ipse enim sumus factura, creati in Christo Jesu in operibus bonis, quæ preparavit Deus ut in illis ambulemus.* Circa quem locum duo etiam notanda sunt. Primum est, quod fideles dicuntur creati in operibus bonis, quia sicut creatio non præsupponit subjectum, sed facit; ita voluntas divina præparans bona opera, non præsupponit consensum voluntatis nostræ, sed illum per suam gratiam efficit. Secundum, quod dicuntur bona opera à Deo præparata: id est prædestinata, prædefinita, seu prædeterminata, juxta significationem textus Græci, ubi habetur verbum *ἡτοροῦν*, quod significat prædefinire, præstatuere, & prædeterminare. Unde D. Athanasius explicans hæc verba Apostoli, hanc præparationem, prædestinationem appellat. Et S. Prosper resp. 14. ad capita Gallorum: *Fides (inquit) & charitatis opera, atque in eju usque ad finem perseverantia, quia homini per Dei gratiam conferuntur, rectè & ista & quæ eis retribuenda sunt, prædestinata dicuntur ex auctoritate Apostoli dicentis, Creati in operibus bonis quæ preparavit Deus &c.* Quod desumpsit ex Augustino lib. de prædest. SS. cap. 10. & ex illis postea S. Fulgentius, qui lib. 1. ad Monimum ait: *Deus hoc gratuita justificatione tribuit preparatum, quod in æterna prædestinatione preparaverat tribuendum.*

E His Apostoli testimoniis addi potest istud Ecclesiastici 33. *Quare dies diem superat, & annus annum à Sole? A Domini scientia separati sunt facti Sole, & præceptum custodiens, per Dei sapientiam dividuntur, & immutavit tempora, & dies festos ipsorum, & ex ipsis exaltavit, & magnificavit Deus.* Quæ analogiâ dierum & annorum intelligi putat Augustinus discretionem justorum à peccatoribus, & prædestinatorum à reprobis, factam ex dispositione & prædefinitione divina: sicut enim dies diem superat, cum alius alio sit lucidior, placidior, salubrior, feracior, imò etiam festivior & sanctior, quam-

Lib. 1.
ad Sim-
plic. qu.
2. ver-
sus si-
nem.

vis ex parte ipsorum nulla sit ratio discriminis, uniusque & idem Sol omnium sit causa; quia Deus suā providentiā disponit cursum Solis, & suis legibus decernit festivitatem & sanctitatem dierum; ita ex hominibus & Angelis alius alium superat meritis, sanctitate, & beatitudine aeternā, quamvis ex parte ipsorum, nulla eos ratio seu causa discernat, sed Deus suā providentiā, & auxiliorum gratiæ dispositione, eos dividit & inaequales facit.

§. III.

Celebre S. Dionysij testimonium.

EAsdem aeternas & efficaces divinae voluntatis praedefinitiones, passim docent SS. Patres, easque varijs nominibus insigniunt. Nam D. Dionysius vocat illas: *Divinas & bonas voluntates, existentium praedeterminativas, & effectivas*. D. Athanasius & Damascenus, *divinas praedefinitiones*. D. Thomas, *praedeterminationes*. D. Augustinus, D. Gregorius, SS. Prosper, & Fulgentius, *praedeterminationes*. Dionysius Carthusianus, dicit quod *Theologia vocat illas paradigmata*. Et Marcellus illas nominat, *praescriptiones, & amedecreta*.

104. Celebris ergo locus habetur apud Dionysium cap. 7. de divin. nomin. titulo de exemplaribus: ubi, ut advertit D. Thomas ibidem lect. 1. agit contra quemdam Clementem Philosophum Platonium, qui existimabat Deum non esse causam rerum determinatricem, & productivam, secundum proprias rationes, sed solum secundum id quod est illis commune. Unde ponebat (inquit S. Doctor) quasdam causas secundas, per quas res ad proprias naturas determinantur; & has causas secundas, exemplaria rerum vocabat. At S. Dionysius ibidem demonstrat, Deum esse primam causam particularium entium, secundum quod sunt in proprijs & determinatis naturis; & omnia esse in ipso existentia, ex ipso incipientia, in ipso custodita, ad ipsum terminata, & ab illo praedefinita, & praedeterminata, exemplaribus divinis praedeterminativis, quae sunt quasi principia divinae sapientiae practicae, quia Deus omnia producit. *Exemplaria*, inquit, *esse dicimus in Deo, existentium rationes substantialificas, & singulariter praesistentes, quas Theologia praedefinitiones vocat, & divinas ac bonas voluntates, existentium praedeterminativas, & effectivas, secundum quas substantialis essentia omnia praedefinit, & produxit*. Quibus verbis expressè docet, quod sicut artifex volens domum edificare, prius eam in mente format, & omnes ejus partes determinat ac disponit, & postmodum eam producit in re. Ita Deus tanquam supremus artifex, ab aeterno praedefinit omnia & singula, quae in universo mundo erant facturus, & consequenter etiam actus liberis voluntatis nostrae. Unde D. Damascenus orat. 1. de imagin. citans hunc locum D. Dionysij, ait: *Has imagines & exemplaria, praedefinitiones appellat Sanctus ille, Dei munere, divinis in rebus considerandis & explicandis, excellentissimus Dionysius: omnia enim ab illo praefinita, & sine ulla commutatione in ejus consilio, non aliter antequam fierent, erant expressa, quam si quis velit edificare domum, prius imaginem ac formam ipsam in animo effingit, & cogitatione complectitur*.

105. Respondet Petrus à S. Joseph in Opusculo quod defensionem Divi Thoma appellat: in hoc Tom. I.

A testimonio Dionysij, solum explicari ideas omnium rerum, ab aeterno in mente divina praesistentes, nec ibidem ullam fieri mentionem de decreto praedefiniente rerum existentiam, vel futuritionem.

Sed contra: Dionysius ibi non loquitur de ideis pure speculativis, quibus res mere possibiles, in divina essentia & omnipotentia, tanquam in causa representantur; sed de ideis practicis, & representantibus res ut existentes, vel futuras: At qui idea practica, & representantes res ut existentes, vel futuras, involunt propositum, seu decretum efficacis divinae voluntatis, quo res mere possibiles transferuntur à statu mere possibilitatis, ad statum existentiae vel futuritionis, ut docet D. Thomas quaest. 6. de verit. art. 6. his verbis: *Idea in Deo ad ea quae sunt, vel fuerunt, vel erunt producenda, determinatur ex proposito divinae voluntatis*. Ergo Dionysius non loquitur ibi solum de divinis ideis, sed etiam de decreto, & praedefinitione divinae voluntatis.

Confirmatur: Dionysius in praefato testimonio dicit quod Theologia hujusmodi ideas & exemplaria in mente divina existentia, *Praedefinitiones vocat, & divinas ac bonas voluntates, existentium praedeterminativas*. Et S. Thomas hunc locum explicans, ait: *Hujusmodi rationes sacra Scriptura vocat praedefinitiones, & bonas voluntates, quae sunt distinctiva entium, & effectiva ipsorum; quia per hujusmodi rationes, substantialis Dei esse praedeterminavit omnia, & produxit*. Sed ideae nudè sumptae, cum non pertineant ad voluntatem, sed ad intellectum, non possunt appellari bonae voluntates, neque nomine praedefinitionis, & praedeterminationis insigniri, nisi considerentur ut determinatae, & applicatae ad certos effectus representandos & producendos, per decretum efficacis, & praedeterminans rerum existentiam, vel futuritionem, ut de se pater: Ergo D. Dionysius, & S. Thomas, in praefato testimonio, non loquuntur solum de ideis divinis, sed etiam de decreto praedefiniente & praedeterminante futuritionem, vel existentiam rerum.

§. IV.

Alia Sanctorum Patrum testimonia.

Praeter hoc celebre D. Dionysij testimonium, 107. plura alia ex Sanctis Patribus adduci solent à nostris Thomistis, in ejusdem veritatis confirmationem. Insignis est locus Augustini apud Prosperum sententiā 58. sic dicentis, *Divina voluntas est suprema causa omnium corporalium, spiritualiumque motionum: nihil enim fit visibiliter & sensibiliter, quod non de invisibili, & intelligibili summi Imperatoris aula, aut jubeatur, aut permittatur &c.* Et in libro Soliloquiorum, qui in appendice tomi 9. habetur, cap. 26. sic dicitur: *Priusquam me formares in utero, novisti me, & antequam exirem de vulva, quidquid tibi placuit, praordinasti de me*. Et cap. 24. *Velle quod bonum est non possum, nisi tu velis*. Et 5. de civitate Dei cap. 9. dicit, quod voluntates nostrae tantum valent, quantum Deus eas valere voluit, atque praescivit. Et ideo quidquid valent, certissime valent, & quod facturae sunt ipse, omnino facturae sunt. Et ibidem, ad designandam summam & infinitam divinae voluntatis efficaciam, & infallibilitatem, docet eam aliquo modo fati nomine appellari posse: ait enim, *Quapropter si mihi fas*

non alicui rei adhibendum placeret, magis dicere esse fatum infirmioris potentioris voluntatem qui eum habet in potestate. Unde Boëtius 4. de consolat. prosa 7. hæc scribit: *Ordo fatalis ex providentiæ simplicitate procedit: sicut enim artifex faciendæ rei formam mente concipiens, movet operis effectum: ita Deus providentiâ singulari, singula movet, ac infallibiliter disponit faciendæ.* Denique idem Augustinus Tractatu 105. in Joan. ait: *Deus omnia futura prædestinavit.* Et Tractatu 68. *Deus fecit futura, ea prædestinando.* Et de prædest. Sanctorum cap. 10. *Prædestinatione suâ Deus ea præscivit que fuerat ipse facturus: Deus autem non potest in suâ prædestinatione seu decreto, actus nostros futuros præscire, nisi tale decretum sit de se efficax, & causans liberam nostræ voluntatis determinationem, subindeque eam prædeterminans, non verò futurum ejus consentium & determinationem expectans, ut in Tractatu de scientia Dei ostendimus.*

Disp. 4.
art. 4.

Denique idem S. Doctor, & invictissimus divinæ gratiæ defensor, lib. de bono persever. cap. 17. hæc scribit: *Si bona opera dantur à Deo, & se daturum esse præscivit, profecto prædestinavit.* Nomine autem prædestinationis, D. Augustinus & alij Sancti Patres, non solum transmissionem electorum ad gloriam, sed etiam divinæ voluntatis prædefinitionem & prædeterminationem, respectu actuum nostrorum liberorum significant, ut in Tractatu de scientia Dei ostendimus.

Disp. 6.
art. 4.

Unde Fulgentius lib. 3. de verit. prædestinationis & gratiæ cap. 2. *Deus prædestinavit ad vitam bonam, prædestinavit ad vitam æternam, prædestinavit ad fidem, prædestinavit ad speciem, prædestinavit adoptandos in saculo, prædestinavit glorificandos in regno.* Idipsum etiam ingenuè fatetur Molina infra quæst. 23. disp. 1. ad art. 1. & 2. §. alij verò: ubi aliquorum Patrum recenser sententiam, qui prædestinationem volunt significare prædefinitionem ac præordinationem, eamque locis firmat Scripturæ, quos Latinus Interpres transtulit *Prædestinavit*: cum in Græco habeatur verbum *προορίζω*, quod est *prædestinatio, præscitio, prædetermino.*

§. V.

Testimonia D. Thomæ.

108. **D**Ivo Augustino concinit fidelissimus ejus discipulus S. Thomas, qui varijs in locis, eandem divinæ voluntatis prædefinitiones, apertissimè docet. Nam quæst. 3. de verit. art. 7. ait in terminis: *Omnes effectus secundi ex prædefinitione Dei proveniunt.* Si omnes: Ergo nulli sunt qui non proveniant: Ergo etiam liber consensus nostræ voluntatis est à Deo prædefinitus, & non solum prævisus, & subjacet ordini prædestinationis, & non solum præscientiæ. Unde idem S. Doctor quæst. 6. de verit. art. 2. ad 11. inquit: *Hoc ipsum quod est velle accipere gratiam, est nobis ex prædestinatione.* Et in hac parte quæst. 23. art. 5. expressè docet, quod *non est distinctum id quod est ex prædestinatione, & ex arbitrio nostro: sicut nec est distinctum quod est ex causa prima & secunda.*

Præterea idem Angelicus Præceptor 1. parte quæst. 116. art. 1. in corp. sic habet: *Ea qua hic per accidens aguntur, sive in rebus naturalibus, sive humanis, reducuntur in aliquam causam præordinantem, qua est providentiâ divina.* Et quodlibeto 12. art. 4. subscribit sententiæ illorum qui

A dicunt, quod à Providentiâ Dei omnia sunt PRÆDETERMINATA, & ordinata. Et in hoc sensu ibidem docet cum Augustino supra relato, posse concedi omnia subjeci fato, dummodo nomine fati, intelligamus divinam providentiâ, omnia quæ sunt in mundo, absoluto & efficaci decreto præordinantem, & prædeterminantem. Et in 1. ad Annibaldum dist. 37. quæst. unicâ art. 4. ait expressè, *A voluntate divina modum rerum producendarum esse PRÆDETERMINATVM.* Item ad caput 37. Hæc in illa verba: *Nunquid non audisti qua olim fecerim ei?* inquit ex Dei persona: *Malum pœna quod per ipsum inferre prævidi, & PRÆDETERMINAVI.* Et opusc. 1. cap. 16. docet

B ex Athanasio, incarnationem Christi esse factam, secundum PRÆDETERMINATIONEM DIVINAM. Item 1. ad Timot. 2. lect. 2. exponens illa verba Apostoli, *Cujus testimonium temporibus suis confirmatum est.* inquit: *Temperibus scilicet quibus PRÆDETERMINATVM erat fieri.* Et in hac parte quæst. sequenti art. 1. ad 1. solvens argumentum ex Damasceno dicente: *Omnia quidem præcognoscit Deus, sed non omnia prædeterminat:* Respondet quod *Damascenus vocat prædeterminationem, impositionem necessitatis: sicut in rebus naturalibus qua sunt determinata ad unum.* Et eodem modo satisfacit 3. contra Gent. cap. 90. in fine, ubi ait: *Id quod docet Damascenus, quod Deus ea qua sunt in nobis præcognoscit, sed non prædeterminat, exponendum est, ut intelligatur, ea qua sunt in nobis, divinæ determinationi non esse subjecta, quasi ab ea necessitatem accipiant.* Sentit ergo S. Thomas, decretum voluntatem nostram prædeterminans, non ad unum per modum naturæ, sed per modum libertatis, esse necessariò admittendum; alioquin frustra sic explicuisset Damascenum; imò nec debuisset illum interpretari, sed illius dictum absolutè concedere.

Ex quibus testimonijs, fideliter, & de verbo ad 109. verbum relatis, intelliges quàm parùm versati sint in lectione D. Thomæ quidam Recentiores, qui dicunt nomen hoc, *prædeterminationis*, nullibi apud S. Thomam reperiri, sed à recentioribus Thomistis fuisse excogitatum.

Intelliges etiam, eosdem Authores immeritò hoc nomen rejicere ac despiciere, cum illud usurpetur, non solum à S. Thoma, sed etiam à D. Dionysio, Damasceno, Athanasio, alijsque SS. Patribus supra relatis. Imò S. Dionysius dicit, *sacram Theologiam: Sanctus verò Thomas, sacram Scripturam.* appellare rationes, seu ideas in mente Dei existentes, & per liberum Dei decretum, ad certos & determinatos effectus producendos & representandos determinatas: *Divinas & bonas voluntates, existentium PRÆDETERMINATIVAS,* ut constat ex locis supra relatis. Et meritò quod ille sacram Theologiam, iste sacram Scripturam dixit, nam tempore S. Dionysij, quæ erat alia sacra Theologia, quàm Scriptura sacra?

Denique S. Doctorem decreta prædeterminantia admisisse, argumentum evidens est, quod ipse pluribus suis doctrinæ locis, quæ in Tractatu de scientia Dei retulimus, docuit scientiam Dei respectu futurorum contingentium, & actuum nostrorum liberorum, fundari in decreto, illicque ut medio niti: decretum enim Dei non potest habere rationem medij in quo certò & infallibiliter futura contingentiâ & actus liberos nostræ voluntatis cognoscat, nisi sit prædeterminans, seu

Disp. 4.
art. 5.
§. 2.

determinationem nostræ voluntatis prioritate naturæ & causalitatis antecedens; nam (ut ibidem observavimus) ut aliquid habeat rationem medij ducentis certò & infallibiliter in cognitionem alterius, debet habere certam & infallibilem cum eo connexionem, illudque prioritate saltem naturæ & causalitatis antecedere: si enim esset purè concomitans, & ei correlatum, cum concomitantia & correlata sint simul cognitione & naturâ, ut docent Philosophi, illa simul cognoscerentur, & utrumque esset reciproce ratio cognoscendi aliud, ut constat in paternitate & filiatione. Hæ autem conditiones non possunt convenire nisi decreto prædeterminanti, quia decretum indifferens non habet infallibilem nexum cum actibus liberis nostræ voluntatis, sed indifferenter conjungitur & componitur cum consensu vel dissensu, ad libitum ipsius voluntatis creatæ, tale decretum purificantis, ac determinantis ad quodcumque voluerit. Decretum verò absolutum, subordinatum scientiæ mediæ, & ab ea regulatum, non antecedit prioritate naturæ consensum & determinationem voluntatis, sed illud in priori naturâ supponit à Deo prævisum per scientiam illam exploratricem, quia juxta Adversarios, nisi præscientia exploraverit, prædestinatio nihil decernit.

§. VI.

Præcluditur aditus soliti evasioni Adversariorum.

111. **T**Am clara & expressa Scripturæ & Sanctorum Patrum testimonia, conantur eludere Adversarij, dicendo his locis solum haberi, Deum prædefinire omnia opera nostra, antequam fiant actu in tempore; non tamen antequam per scientiam mediam prævideantur futura. Verùm huic evasioni facile ex supra dictis aditus præcludi potest.

112. In primis enim illa responsio non habet locum in sententia plurium Recentiorum, qui in Deo agnoscunt decreta solum indifferentia & conditionata, respectu nostrorum actuum liberorum; & negant omnia decreta determinata & absoluta, omnesque prædefinitiones relatas ad actus liberos nostræ voluntatis.

113. Secundò, Contra hanc evasione militat Scripturæ testimonia §. 2. adducta. Si enim Deus non posset quidquam circa actus liberos nostræ voluntatis definire & decernere, nisi præviso consensu, & deliberatione nostrâ, non operaretur omnia secundum consilium voluntatis suæ, ut dicit Apostolus; sed potiùs secundum consilium, & deliberationem, seu electionem voluntatis nostræ, ut olim docebat Faustus, cujus verba infra referemus. Item si divina constitutio & decretum supponeret prævisionem futuri consensûs voluntatis creatæ, ineptè dicerentur ab Apostolo fideles creati in Christo Jesu in operibus bonis: divinum enim decretum, quo ab æterno Deus bona opera præparavit, majorem haberet similitudinem & analogiam cum educatione, quæ fit ex præsupposito subjecto, quam cum creatione, quæ nullum præsupponit subjectum. Incongruè etiam Deus diceretur in Scriptura trahere homines ad consensum, & de nolentibus facere volentes: ubi enim prævidetur voluntas hominis consensura, & seipsam sub auxilio & concursu merè indifferenti determinatura, ibi nulla potest esse vel imaginari tractio, vel cordis

Lib. 1. contra duns epist.

A immutatio: *Quis enim* (inquit Augustinus) *immu-*
hiur, si jam volebat &c.

Tertiò, Contra eandem responsionem pugnant præfata Sanctorum Patrum testimonia, in quibus dicitur omnia esse à Deo præordinata, prædefinita, & prædeterminata. Si enim decretum quo Deus bona nostra opera decernit, ac definit, esset ordine rationis posterius determinatione prævisâ voluntatis creatæ, incongruè divinæ voluntatis prædefinitio, & prædeterminatio vocaretur, & potiùs ejus postdefinitio, & postdeterminationio deberet appellari.

Quartò, D. Augustinus & S. Thomas supra relati, docent in bono sensu posse admitti fatum, dummodo hoc nomine non intelligamus dispositionem siderum, & concatenationem, seu coordinationem causarum naturalium, à qua Gentiles existimabant omnia in rebus humanis contingere, sed divinam providentiam, omnia quæ fiunt in mundo, ab æterno præordinantem & prædeterminantem conformiter ad naturam & conditionem cujuslibet rei creatæ. Unde dicit Augustinus 5. de civit. relatus à D. Thoma quodlibeto 12. articulo 4. *Si quis hoc modo intelligat fatum, sententiam teneat, & linguam corrigat, nec dicat fatum, sed Dei providentiam.* Sed absurdum esset ac ridiculum, divinam providentiam fati nomine appellare, si nihil circa nostros actus liberos decerneret ac definiret, nisi suppositâ prævisione futuri consensûs nostræ voluntatis: Ergo &c.

Quintò, Hæc responsio videtur favere doctrinæ Faustii lib. 2. de gratia & libero arbit. cap. 2. ubi ait, *quod magis de origine voluntatis humana, genus præscientia derivatur, & quod præscientia Dei de materia humanorum actuum sumit exordium.*

Denique, SS. Patres, ut reddant rationem infallibilitatis divinæ providentiæ, non recurrunt ad Dei præscientiam explorantem futurum consensum liberi arbitrij creati, sed potiùs ad infinitam efficaciam divinæ voluntatis, efficientis per suam gratiam ut voluntas creata infallibiliter & liberè, divinæ vocationi consentiat, ut constat ex locis disp. 5. relatis: præfertim ex illo per celebri Augustini testimonio de prædest. Sanctorum cap. 10. ubi explicans hæc verba Apostoli: *Credidit Abraham Deo, quoniam quæ promisit potens est & facere, & ponderans hæc ultima verba: Non ait predicere* (inquit) *atque præscire, sed ait, potens & facere; ac per hoc facta non aliena sed sua: quia ut immediatè antea dixerat: Etsi faciunt homines bona quæ pertinent ad colendum Deum, ipse facit ut illi faciant quæ precipit, non illi faciunt ut ipse faciat quæ promisit: alioquin ut Dei promissa compleantur, non in Dei sed in hominum est potestate, & quod à Domino promissum est, ab ipsis redditur Abrahæ.* Et de cor.

E rept. & gratia cap. 8. reducit infallibilem perseverantiam Petri in fide, ad divinam præparationem, quæ est prædefinitio seu prædestinatio, & inquit: *Quis ignorat fuisse perituram fidem Petri, si ea quæ fidelis erat voluntas, ipsa deficeret, & permansuram, si eadem voluntas maneret? Sed quia preparatur voluntas à Domino, idè pro illo Christi non posset esse inanis oratio. Ecce totam causam infallibilem efficaciam habendi firmam perseverantiam in fide, quia scilicet præparatur voluntas à Domino: Ergo ex præparatione & prædefinitioe Dei, non ex prævisione futuri consensûs, & ex præsuppositione aliqua prævisâ*

Pelag. cap. 19.

114.

115.

116.

117.

ex parte nostri, provenit infallibilitas, & efficacia divini decreti.

Idem docet Anselmus libro de concordia prædestinationis & liberi arbitrij, his verbis: *Quoniam enim quod Deus vult non potest non esse, cum vult hominis voluntatem nullâ cogi aut prohiberi necessitate ad volendum vel ad non volendum, & vult effectum sequi voluntatem, tunc necesse est voluntatem esse liberam, & esse quod vult.* Quibus verbis infallibilitatem effectûs liberi reducit tanquam in primam radicem, ad absolutum & efficax decretum voluntatis divinæ; prædefinientis actus futuros, etiã contingentes & liberos, ratione cujus non potest in sensu composito, & factâ suppositione divini decreti, non subsequi actus à Deo volitus.

§. VII.

Rationes Theologicæ.

PLura sunt fundamenta Theologica, ex quibus nostri Thomistæ probare solent, Deum actus nostros liberos, sine læsione & præiudicio libertatis creatæ, infinitâ suâ providentiâ ab æterno prædefinire, & prædeterminare. Nos hic solidiora, & faciliora exponemus.

118. Primum potest sic proponi. Deus est primum ens, ac proinde primum intelligens, & primum volens, & consequenter primum liberum: Sed primum liberum debet prædefinire, & prædeterminare actus liberos voluntatis creatæ: Ergo & Deus. Major patet, Minor verò, in qua est difficultas, sic probatur. Primum liberum debet esse primum eligens, & primum determinans; cum libertas voluntatis, in eius electione & determinatione consistat: Ergo non debet expectare, vel supponere, sed potius antecedere, & causare, ac proinde prædefinire liberam electionem, & determinationem voluntatis creatæ. Consequentia patet, si enim eam expectaret, vel supponeret, non esset primum eligens, & primum determinans respectu illius; illud enim quod est primum in aliquo genere, nullum aliud in tali ordine præsupponit, sed est causa, & mensura cæterorum.

119. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. Inter primum & secundum liberum, seu inter voluntatem divinam & humanam, eligentes & determinantes aliquam actionem liberam, v. g. conversionem Petri, debet esse aliqua subordinatio, ac proinde aliqua prioritas & posterioritas; subordinatio enim dicit ordinem, ordo autem essentialiter importat prioritatem & posterioritatem: Sed prioritas in eligendo, respectu talis conversionis, ut absolute vel conditionate futuræ, non potest se tenere ex parte voluntatis creatæ Petri: Ergo debet se tenere ex parte voluntatis divinæ, talem conversionem prædefinientis, & prædeterminantis. Major patet, Minor verò probatur multipliciter. In primis enim si talis prioritas se teneret ex parte voluntatis creatæ, illa esset primum liberum respectu talis conversionis: illud enim censetur esse primum liberum respectu alicujus operationis, quod primò eam eligit, & determinat.

Secundò, Nos prius eligeremus Deum, quam Deus nos eligeret: quod repugnat verbis Christi Domini Joan. 15. dicentis: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Quorum verborum sensus est, juxta explicationem D. Augustini cap. 17. de prædest. Sanctorum, & D. Thomæ in hunc lo-

cum Joannis: Apostolos non prius elegisse sequi Christum, quam ipsos Christus elegerit in Discipulos.

Tertiò, Voluntas divina subordinaretur humanæ, subjungeretur illi, essetque eâ posterior, & veluti ejus pedissequa: quod est contra definitionem Concilij Arausiacani, & contra expressam doctrinam D. Augustini.

Denique, Cum voluntas creata essentialiter dependeat in volendo & operando à divina, implicat contradictionem, quod homo sit, vel concipiatur prius volens, & eligens aliquam actionem bonam, quam Deus: juxta illud Augustini, *Velle quod bonum est non possum, nisi tu velis.* Secunda ratio sumitur ex D. Thoma in quaestionibus disputatis, quæst. unicâ de providentia art. 10. ubi ait: *Omne multiforme, & mutabile, & deficiente potens, reducitur sicut in principium in aliquod uniforme, & immutabile, ac indefectibile.* Sed electiones nostræ multipliciter habent, mutabilitatem, ac defectibilitatem, ut experientia constat: Ergo debent reduci in divinum decretum, tanquam in principium omnino uniforme, immutabile, & indefectibile. Quam rationem tangit etiam Aristoteles 7. Eudemicæ Ethicæ cap. 18. relatus à D. Thoma 3. contra Gentes cap. 89. ubi sic ait: *Hujus (inquit Philosophus) quod aliquis intelligat, consilietur, eligat, & velit, oportet aliquid esse causam: quia omne verum oportet quod habeat aliquam causam: si autem est causa ejus aliud consilium, & alia voluntas præcedens, cum non sit procedere in his in infinitum, oportet devenire ad aliquod primum: hujusmodi autem primum, oportet esse melius ratione, quod est Deus: Est igitur primum principium nostrorum consiliorum, & voluntatum.*

Tertia ratio: Deus habet perfectam providentiam de electionibus, & actibus liberis creaturæ rationalis: Ergo illos prædefinit, & prædeterminat. Antecedens est certum, & demonstratur à D. Thoma 3. contra Gent. cap. 90. potestque evidenti ratione suaderi. Homines enim habent providentiam & regimen de suis actibus liberis, & leges condunt de his quæ liberè agenda sunt: Ergo à fortiori Deus, alioquin humana providentia aliquid attingeret ad quod divina non se extenderet. Consequentia verò probatur. Providentia enim quæ nititur decreto conditionato & indifferenti, quale solum plures ex Recentioribus in Deo admittunt, est valde imperfecta. Tum quia est incerta & fallibilis, utpote nixa decreto purè indifferenti, & non habenti infallibilem nexum cum consensu potius quam cum dissensu liberi arbitrij creati. Tum etiam quia est potentialis, & confusa, vaga, & indeterminata, utpote discernens concurrere cum causis liberis, vagè, & indeterminatè, & ad quodcumque illæ voluerint, & nihil in particulari circa nostros actus liberos definiendo, vel determinando. Tum denique, quia talis providentia in sua determinatione & causalitate dependet à libero arbitrio, concursu Dei indifferentem, ad speciem actûs determinante, & est veluti pendula, & liberi arbitrij consensum & determinationem expectans.

Similiter etiam alia providentia quæ utitur decreto absolute, supponente prævisionem futuri consensûs per scientiam mediam, est imperfecta, utpote pure speculativa, & explorativa consensus liberi arbitrij sub conditione futuri, quem non prædefinit, nec prædestinat, sed tantum

tantum prævidet & explorat. Præterea talis providentia infirmitatem & impotentiam Deo attribuit, & illi denegat supremam dominium in nostras voluntates, & ut loquitur Augustinus, *Humanorum cordium quocunque voluerit inclinandum omnipotentissimam potestatem, ut alibi fusè exposuimus; Deumque assimilat illis hominibus, de quibus fit mentio Lucæ 14. quorum alter volens ædificare turrim, prius sedens computat si habeat sumptus necessarios ad perficiendum, ne incipiat, & perficere non possit. Alter verò iturus committere bellum adversus alium Regem, cogitat si possit cum decem milibus occurrere venienti cum viginti milibus. Ut enim est in illis hominibus sollicitudo, & anxietas ad media inquirenda, ita similiter in Deo constitunt scientiam mediam, ad explorandas occasiones, opportunitates, & circumstantias temporis & loci, in quibus homo confensus est divinæ vocationi, & ad investiganda media per quæ certo & infallibiliter possit assequi quod intendit. Item sicut in illis hominibus est impotentia: si enim essent omnipotentes, sine virium suarum examine aggredierentur intrepidè quæ cogitant. Ita etiam in Deo fingitur impotentia & infirmitas, si independenter ab illa præscientia & prævisione futuri consensûs humanæ voluntatis, non habeat in thesauris suæ omnipotentia media efficacissima, quibus fortiter & suaviter, infallibiliter & liberè, possit movere, applicare, ac determinare voluntates nostras, ad volendum quicquid ipse voluerit. Quis porro (inquit Augustinus) tam impudè desipiat, ut dicat Deum malas hominum voluntates, quas voluerit, quando voluerit, ubi voluerit, in bonum non posse convertere?*

Possit etiam suaderi conclusio argumento desumpto ex indifferentia voluntatis, quæ cum quandoque sit in actu, quandoque in potentia, non potest in actu exire, nisi ab aliquo movente extrinseco, quod sit semper in actu, & nunquam in potentia, ad unum per modum liberi determinetur, juxta illud Commentatoris secundo physic. *Ab eo quod est ad unumlibet, non sequitur aliqua actio, nisi ab aliquo alio inclinetur ad unum.* Sed quia hanc rationem in Tractatu de scientia Dei attigimus, eamque fusiùs prosequemur in Tractatu de actibus humanis, eam in præfenti prætermittimus, ut ad aliam ex Tractatu de Incarnatione desumptam progrediamur.

§. VIII.

Argumentum desumptum ex mysterio Incarnationis.

Ultimò suaderi potest conclusio argumento desumpto ex Tractatu de Incarnatione, quod potest sub hac forma proponi. Secundum Scripturam, & Sanctos Patres, omnes actiones & passiones Christi fuerunt à Deo prædefinitæ, & imperatæ; & tamen, non obstante tali prædefinitione & præcepto, fuerunt meritoria, & consequenter perfectè libera, cum libertas sit una ex conditionibus ad meritum requisitis: Ergo simul stant hæc duo, quòd aliquis actus sit à Deo prædefinitus & prædeterminatus, & nihilominus sit perfectè liber, & meritorius; & sic ruit præcipuum Adversariorum fundamentum. Consequentia patet, Antecedens probatur ex illo Lucæ 22. *Filius hominis sicut definitum est vadit.* Et Actorum 4. *Convenerunt in civitate*

Tom. I.

A *ista adversus sanctum puerum tuum Jesum quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Israël, facere quæ manus tua & consilium tuum DECEVERUNT fieri.* Unde Leo Papa Sermone 7. de passione Domini: *Nulla poterat ratione turbari, quod ante æterna secula, & misericorditer erat dispositum, & incommutabiliter PRÆFINITUM.* Et Sermone 9. *Sacramentum humani generis fuit ante tempora æterna dispositum, & per multas significationes omnibus retro seculis nunciatum.* Item D. Athanasius relatus à D. Thoma opusculo 1. cap. 16. docet *Mysterium Incarnationis esse factum, secundum PRÆDETERMINATIONEM DIVINAM:* Ergo actiones & passiones Christi Domini fuerunt à Deo prædefinitæ.

B Duobus modis ab hoc argumento conantur se expedire Adversarij. In primis enim aliqui cum Vazque, Valentia, & Moncæo, dicunt actiones & passiones Christi Domini fuisse quidem à Deo prædefinitas, & Christo imperatas à Patre, quantum ad substantiam, sed non quantum ad circumstantias; putà quòd Christus moreretur tali loco, tali tempore, tali modo. Unde consequenter ad hanc doctrinam asserunt, Christum non meruisse adimplendo præceptum Patris, quantum ad substantiam, sed solum quantum ad circumstantias.

C Alij verò negare non audent actiones & passiones Christi Domini fuisse prædefinitas à Deo, non solum quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad circumstantias, sed addunt talem prædefinitionem supponere prævisionem futuri consensûs voluntatis humanæ Christi. Unde duo signa vel instantia rationis in Deo fingunt, in quorum primo dicunt, Deum explorasse, & prævidisse per scientiam mediam, quid voluntas creata Christi volitura esset, si poneretur in talibus & talibus circumstantiis; & videns quod illa liberè consensura esset ejus prædefinitioni & præcepto, voluit in sequenti signo illi imponere præceptum moriendi, ejusque mortem & passionem, non solum quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad circumstantias, prædefiniuit.

D Utraque hæc responsio in Tractatu de Incarnatione à nostris Thomistis multipliciter confutari solet. Contra primam arguitur primò ex illo Joan. 4. *Sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio.* Quibus verbis denotatur, non solum substantiam operis, sed etiam modum ex circumstantiis desumptum, sub præcepto Patris fuisse, ac proinde fuisse ab ipso prædefinitum. Unde Actorum 4. illa circumstantia mortis Christi, quod Herodes & Pilatus convenerint in Hierusalem, dicitur à Deo decreta. Proditio Judæ, flagellatio, crucifixio, acetii & fellis potatio, passim in Psalmis prophetantur. Circumstantia etiam temporis notatur Joan. 13. *Sciens Iesus quia venit hora ejus.* Et capite 17. *Pater venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te.* Quæ verba exponens D. August. Tract. 104. in Joan. sic ait: *Ostendit omne tempus, & quid, & quando faceret, vel fieri sineret, ab illo esse dispositum, qui tempori subditus non est: quoniam qua futura erant per singula tempora, in Dei sapientia causas efficientes habent, in qua nulla sunt tempora. Non ergo credatur hæc hora, fato urgente venisse, sed Deo potius ordinante.*

E Secundò impugnat eadem responsio: Christus mortuus est ex perfectissima obedientia, imò ut ait Bernardus, *Ne perderet obedientiam,*

T 11

In Tractatu de scientia Dei disp. 6. art. 6. §. 5.

In Enciclopedia cap. 58.

Disp. 6. art. 2. §. 8.

Cap. 4.

Cap. 8.

124.

125.

126.

127.

perdidit vitam: Sed perfectior est obedientia, quæ opus quoad substantiam & omnes circumstantias, præceptum, & prædefinitionem supponit, quam quæ solum supponit substantiam operis præceptam & prædefinitam: Ergo non solum mors Christi, quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad omnes ejus circumstantias, fuit Christo imperata, & à Deo prædefinita.

128. Tertiò, Ex hac doctrina & responsione Adversariorum sequitur Christum non meruisse ex eo præcisè quòd mortuus est, sed ex eo solum quòd tali vel tali modo, aut loco, puta in cruce, in monte Calvaria, &c. At hoc absurdum, & erroneum est: Ergo &c. Sequela Majoris est evidens, nam juxta principia Adversariorum, in Christo non potest esse libertas, nec consequenter meritum, ex ea parte quæ est prædefinitio, vel præceptum: Ergo si mors Christi fuit à Deo quantum ad substantiam prædefinita, & à Patre imperata, illa non potuit esse libera, nec consequenter meritoria quantum ad substantiam. Falsitas autem Minoris constat. Tum quia Apostolus ad Philippenses 2. docet quòd Christus meruit sui nominis exaltationem, per mortem & passionem quam ex obedientia pertulit: *Factus (inquit) obediens usque ad mortem, propter quod & Deus exaltavit illum &c.* Tum etiam, quia ipsa mors & passio Christi, quantum ad substantiam, fuit opus maximè difficile, & laboriosum Christo. Tum denique, quia illa fuit satisfactoria pro peccatis nostris, ut est certum de fide: Ergo & meritoria. Consequentia patet: Non enim minor requiritur libertas ad satisfactionem, quam ad meritum.

129. Denique impugnatur eadem responsio. Divina providentia, cum sit perfectissima, & universalissima, & se extendat ad omnia ad quæ se extendit ejus causalitas, attingit actus nostros liberos, non solum quoad substantiam, sed etiam quantum ad omnes illorum circumstantias, formalitates, & modos; ut constat ex supra dictis: Ergo cum Deus habeat, vel habuerit multò perfectiorem providentiam de actionibus & passionibus Christi Domini (quia illæ erant summi momenti, & infiniti valoris & æstimationis, & ab ipsis pendeat salus orbis, & honoris divini instauratio) quam de nostris operationibus, negari non potest illas fuisse ab ipso prædefinitas, non solum quantum ad substantiam, sed etiam quantum ad modum & circumstantias.

130. Secunda etiam responsio efficaciter impugnari potest, ex triplici absurdo & inconvenienti quod ex illa sequitur. In primis enim hæc responsio evacuat meritum obedientia Christi. Tunc enim obedientia destruitur, quando superior tenetur accommodare voluntatem suam voluntati inferioris, & non è contra; tunc enim superior magis facit voluntatem subditi, quam subditus voluntatem prælati. Atqui si Deus, salvâ & incolumi Christi libertate, nihil potuit ei præcipere, nec ullam ejus actionem, vel passionem prædefinire, nisi prius exploraverit per scientiam mediam, quid ille ex innata libertate voliturus esset, debuit voluntatem suam accommodare voluntati Christi, & operari, non secundum consilium voluntatis suæ, sed juxta consensum & determinationem voluntatis humanæ Christi: Ergo ex hac responsione & doctrina destruitur meritum obedientia Christi.

Hoc potest magis declarari exemplo Religiosorum: si enim prælatus teneretur se accommo-

A dare voluntati subditorum, nec posset eis præcipere, nisi quod prævideret eos ex innata libertate, & propria inclinatione volituros, certè facile esset ipsis obtemperare, & nullum, aut parvum foret in Religiosis obedientia meritum. Unde sicut in tali casu Religiosus non posset dicere: sicut præcipit mihi prælatus sic facio, sed potius dicere deberet, sic facio sicut prælatus prævidit me volitutum. Ita similiter, Christus non debuisset dicere: *sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio*: Sed potius, sic operor & ago, sicut Pater ab æterno præscivit me volitutum.

Secundò, Si voluntas quam Christus habuit moriendi in cruce pro salute hominum, antecederet decretum & prædefinitionem Dei, sequitur quòd salus hominum debeat refundi tanquam in primam causam, in humanam Christi voluntatem, non verò in divinum decretum, & æternam Dei prædeterminationem: hoc autem est plusquam falsum: Ergo & illud. Sequela probatur: Illa causa quæ primò se determinat ad salutem hominum, est prima causa, & prima radix talis salutis: At juxta hanc responsionem & doctrinam Adversariorum, divina voluntas non primò se determinat ad talem salutem, sed ipsa humana voluntas Christi: siquidem Deus antecederet ad suum decretum, quod nihil aliud est quam libera suæ voluntatis determinatio, prævidit per scientiam mediam quòd humana voluntas Christi, postea in tali & tali circumstantia, erat se determinatura ad moriendum in cruce pro salute hominum: Ergo divina voluntas non fuit prima causa, & primum determinans hominum salutem, sed potius ipsa humana voluntas Christi.

Tertiò, Ex eadem responsione sequitur prædestinationem Christi non fuisse purè gratuitam, sed dependentem à præscientia meritorum: Consequens est falsum, ut demonstrant Theologi in Tractatu de Incarnatione, & multis Scripturæ testimonijs probat D. Augustinus in libro de prædestinatione Sanctorum cap. 15. & sequentibus: Ergo &c. Sequela probatur: Ideò plures ex Adversarijs docent prædestinationem Angelorum & hominum fieri ex prævisis meritis, quia Deus in signo rationis antecedenti electionem illorum ad gloriam, prævidit bona illorum opera, & futurum consensum voluntatis creatæ: Ergo similiter, si in signo antecedenti Christi prædestinationem, prævidit bona ejus opera futura, & futurum consensum voluntatis humanæ Christi, ejus prædefinitio non fuit purè gratuita, sed dependens à præscientia meritorum.

ARTICVLVS IV.

Præcipua objectiones solvuntur.

P Ræcipua Adversariorum objectiones solutæ sunt supra, agendo de divinorum decretorum efficacia, & in Tractatu de scientia Dei, convellendo fundamenta scientia mediæ; solum hinc restant quedam Scripturæ & SS. Patrum testimonia exponenda, quæ videntur militare contra nostram sententiam.

§. I.
Exponitur quedam Scriptura & Sanctorum Patrum testimonia.

133. **O**bjiciunt in primis Adversarij: Prædefinitiones illa quas in Deo admittimus, non videntur coherere cum illo Ecclesiastici 15. *Deus ab initio constituit hominem, & reliquit illum in manu consilij sui: adjecit mandata sua & præcepta.* &c. Quomodo enim (inquit Lessius) reliquit eum in manu consilij sui, si ipse suo consilio, & decreto efficaci & absoluto, quid velit ab eo fieri, ante prævisionem sui consensûs, ab æterno prædefiniuit? Si dominus prædefiniret hoc modo omnes actiones quas vellet fieri à famulo singulis diebus, & summa curâ ipsum eas exequi curaret: diceretur: ne relinquere famulum in manu consilij sui, ut ipse suo consilio & arbitrio statueret quid faciendum sit?

134. Respondeo hominem non ita dici relictum in manu consilij sui, ut à prædefinitione Dei, qui (ut dicit Apostolus) *Operatur omnia secundum consilium voluntatis suæ*, aut ab ordine divinæ providentiæ sit exemptus. Hanc enim libertatem Cicero conabatur statuere, qui ut ait Augustinus, *Dum homines voluit facere liberos, fecit sacrilegos* &c. Sed quia (ut inquit S. Thomas hic art. 2. ad 4.) *Non præfigitur ei virtus operativa, determinata ad unum, sicut rebus naturalibus quæ aguntur tantum quasi ab altero directe in finem*: ille enim per consilium & deliberationem rationis se determinat ad volendum vel non volendum, ad operandum vel non operandum. Porro quia omne consilium, & providentiæ hominis, continetur sub consilio & providentiæ Dei, sicut causa particularis sub universali; & homo, ut supra ostendimus, non est primum liberum, nec primum eligens, sicut nec primum movens, nec prima causa suorum actuum liberorum: quidquid boni eligit, & per suum consilium deliberat, ac decernit, in Deum tanquam in primum liberum, primum eligens, & primum determinans, ac proinde ut præeligens, prædefiniens, & prædeterminans, reducendum est. Unde egregie D. Thomas 1. 2. quæst. 109. art. 2. ad 1. *Homo est Dominus suorum actuum volendi & non volendi, propter deliberationem rationis, quæ potest seclî ad unam partem vel ad aliam: sed quod deliberet, vel non deliberet, etsi hujusmodi etiam sit dominus, oportet quod hoc sit per deliberationem præcedentem; & cum hoc non procedat in infinitum, oportet quod finaliter deveniatur ad hoc quod liberum hominis arbitrium moveatur ab aliquo exteriori principio quod est supra mentem humanam, scilicet Deo. Unde mens hominis, etiam sani, non ita habet dominium sui actûs, quin indigeat moveri à Deo.* &c.

In forma igitur ad argumentum respondeo, distinguendo Antecedens: Deus reliquit hominem in manu consilij sui, tanquam primi consiliantis & deliberantis, nego Antecedens. Tanquam secundi consiliantis & deliberantis, concedo Antecedens, & nego Consequentiam. Solutio est S. Thomæ locis relatis, & 2. 2. quæst. 104. art. 1. ad 1. de verit. quæst. 5. art. 5. ad 4. de potentia quæst. 4. art. 7. ad 12. & 3. contra Gent. cap. 90. ubi ait: quod *Hæc verba Ecclesiastici ad hoc inducuntur, ut homines esse liberi arbitrij ostendatur, non vero, ut eorum electiones à diviniæ providentiæ subtrahantur.*

Tom. I.

A Ad exemplum verò de famulo; adductum à Lessio, facile responderetur, negando paritatem. Ratio discriminis patet ex dictis, famulus enim non subordinatur domino particulari, tanquam primo libero, & primo principio suarum operationum, sed solum tanquam causæ particulari, per præceptum, suasionem, aut consilium moraliter illum moventi. Unde libertas quæ est in actionibus illius, non procedit, nec emanat à libertate ipsius domini, nec ab ipsa dependet, sicut effectus à sua causa. At verò voluntas humana in suis operationibus essentialiter subordinatur Deo tanquam primo libero; & primo totius libertatis creatæ & participatæ principio, ac proinde ex tali subordinatione & dependentia, non impeditur, sed potius causatur exercitium humanæ libertatis. Sicut ex influentiâ causæ universalis, v. g. cæli aut Solis, non impeditur, sed potius juvatur, & causatur generatio plantæ, ut alibi fusè exposuimus.

B Objiciunt secundo Adversarij quedam SS. Patrum testimonia, quæ illis videntur favere. Nam Damascenus lib. 2. Fidei cap. 30. sic habet: *Omnia quidem præcognoscit Deus; non autem omnia prædeterminat.* Et Chryostomus homil. 12. in Epist. ad Hebræos ait quòd *Deus non antecedit voluntates nostras, ne nostrum ledatur arbitrium.* Item August. 5. de civit. cap. 9. hæc scribit: *Sicut Deus omnium naturarum Creator est, ita & omnium potentatum dator, non voluntatum.* Et de Spiritu & littera cap. 31. *Legimus (inquit) non est potestas nisi à Deo, nusquam autem legimus, non est voluntas nisi à Deo; & rectè non scriptum est, quia verum non est.* Denique lib. 3. de libero arbitrio cap. 18. sic habet: *Ista brevissime tene: quæcumque causa est voluntatis, si non potest ei resisti, sine peccato ei ceditur.* Sed illa prædefinitio quam nos ponimus, est ita efficax, ut ei resisti non possit: Ergo sine peccato, & per consequens sine libertate, ei ceditur. Alia SS. Patrum testimonia adducit Ruiz tomo de scientia Dei, sed ista videntur præcipua, & ex eorum responsione, ad alia patebit solutio.

D Ad locum ergo Damasceni, respondeo cum D. Thoma quæ sequenti art. 1. ad 1. & 3. contra Gent. cap. 90. quòd Damascenus his verbis solum intendit excludere prædeterminationem imponentem necessitatem, ut est in rebus naturalibus; non autem prædeterminationem cum libertate compositam, qualem in causis liberis admittimus.

E Ad Chryostomum respondet Vazquez 1. p. disp. 91. cap. 8. num. 44. illum fuisse Semipelagianum, sic enim habet: *Sententiam Massiliensium (intelligit Semipelagianos) tradunt multi Patres Græci, inter quos præcipue fuit Chryostomus, qui & Cassiani Magister fuit.* Sed ab hoc errore, seu potius calumnia, rectè Chryostomum vindicat noster Sixtus Senensis lib. 5. bibliot. annot. 101. ubi ait, Ioannem Oecolampadium, Lutherana hæresis professorem, hunc errorem primò ei imposuisse. De quo iterum dicemus in Tract. de prædestinatione, ubi magnum Chryostomum à Semipelagianorum errore vindicabimus, ipsumque gratiam voluntates prævenientem, disertè docuisse ostendemus. Unde cum S. ille Doctor homil. 12. in Epist. ad Hebræos, negat Deum nostras prævenire seu antecedere voluntates, solum intendit, ipsum non antecedere voluntates nostras, præventionem fatali & violentâ, & liberum arbitrij nostri consen-

Tcc ij

135.

136.

136.

Disp. 2.
art. 3.
§. 6.

sum, & cooperationem impediende, ac tollente potentiam ad oppositum, ut Manichæi quos impugnat, olim docebant. Non vult tamen excludere antecedentiam & efficaciam adjuvantem, quæ non tollat potentiam ad oppositum, sed nostrum faciat liberè operari arbitrium, qualem D. Augustini, & S. Thomæ Discipuli docent.

137. Addunt aliqui cum Jansenio in concordia, & Lippomano in præfatione ad catenam, Græcos Patres, præsertim Chrysostomum, cautè admodum legi debere circa materiam de gratia (non quòd fuerint Pelagiani, ut Vazquez existimat) sed quia cum nondum esset exortus Pelagius, neque hæc controversia discussa, & aliunde Manichæi negantes liberum arbitrium, ipsis negotium facerent; in laudem liberi arbitrij multa dixerunt, quæ piè explicanda sunt. Unde Augustinus de prædest. Sanctorum cap. 14. *Quid igitur opus est ut eorum scrutemur opuscula, qui priusquam ista hæresis oriretur, non habuerunt necessitatem in hac difficili ad solvendum questione versari? quod procul dubio facerent, si respondere talibus cogerentur. Unde factum est, ut de gratia Dei quid sentirent, breviter quibusdam scriptorum suorum locis, & transeunter attingerent: immorarentur verò in eis qua adversus alios inimicos Ecclesia disputabant.*

138. Ad primum verò Augustini testimonium, respondetur S. Doctorem ibidem loqui de voluntate humana, quatenus mala est, ac devians à regulis morum; sub qua ratione non est à Deo, sicut omnis potestas, quæ cum ex se bona sit, ab illo est. Et ita clarè seipsum explicat ibidem, subdens: *Mala quippe voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt quæ ab ipso est. Et supra cap. 5. Deus non est auctor omnium voluntatum, nam non est dator male voluntatis.* Eodem modo intelligendum est aliud testimonium desumptum ex libro de spiritu & littera, loquitur enim etiam ibi de mala voluntate, ut patet ex verbis istis quæ subiungit: *Alioquin etiam peccatorum, quod absit, auctor est Deus, si non est voluntas nisi ab illo: quoniam mala voluntas jam sola peccatum est.*

Ad alium locum ex libro tertio de libero arbitrio, respondetur quòd quæcumque causa est voluntatis, si non possit ei resisti, nec potentia antecedente, nec consequente, sine peccato ei ceditur. Secus autem, si ei possit resisti, potentia antecedente, seu in sensu diviso. Quo pacto possumus resistere, seu dissentire divino decreto, & motioni ejus, ut docent Thomistæ cum Sancto Præceptore quæst. 23. de verit. art. 5. ad 3. ubi hæc scribit. *Quamvis non esse effectus divinae voluntatis non possit simul stare cum divina voluntate, tamen potentia deficiendi effectum, simul stat cum divina voluntate. Non enim ista sunt impossibilia: Deus vult istum salvari, & iste potest damnari: sed ista sunt impossibilia, Deus vult istum salvari, & iste damnatur.* Quòd nihil clarius & expressius in favorem nostræ sententiæ dici potest.

Addo quod, D. Augustinus ibi apertissimè loquitur de causa violenta, & cogente: sic enim incipit illud capitulum 18. *An foris violentia causa est voluntatis, & cogit invitum?* Divinum autem decretum, quamvis efficacissimum, nullam coactionem aut violentiam infert, sed fortiter & suaviter movet, & ita agit nos, ut agamus, & liberè, ac voluntariè consentiamus; &

A ut inquit ipsemet Augustinus, *In ipsis hominum cordibus operatur, non ut homines, quod fieri non potest, nolentes credant, sed ut volentes ex voluntibus fiant.*

§. II.

Exponitur celebre testimonium D. Thomæ.

139. Objiciunt tertio quidam Recentiores testimonium D. Thomæ, quod vocant irrefragabile & insolubile, eoque putant S. Doctorem, apertè & directè, decretum prædeterminans, & physicam prædeterminationem excludere, & veluti jugulare. Sumitur hoc testimonium ex 2. libro sententiarum dist. 39. quæst. 1. art. 1. in corpore, ubi de nostra voluntate sic dicitur. *Ipsa autem potentia voluntatis, quantum in se est, indifferens est ad plura: sed quòd determinatè exeat in hunc actum vel in illum, non est ab alio determinante, sed ab ipsa voluntate. Quid apertius (inquit Petrus à S. Joseph) dici potuerit ad excludendam prædeterminationem physicam, non video. Nam S. Doctor, conceptis verbis docet, voluntatem nostram se determinare ad volendum hoc vel illud, & pariter negat eam ad hoc ab alio determinari. At quo ille iudicio hoc posterius negaret, si nihilominus existimaret voluntatem non posse in aliquem actum erumpere, nisi prius à Deo determinatam. Hoc sane perinde esset, ac si duo contradictoria simul vera esse profiteretur.*

140. Huic testimonio quod Recentiores illi adeò magnificant, & extollunt, multipliciter responderi potest. In primis dico, in textu D. Thomæ non legi, *Non est ab alio DETERMINANTE* (sicut scribit, & refert Petrus à S. Joseph) sed *non est ab alio DETERMINATE*. Quæ duo valde diversa sunt, ut consideranti patebit. Primum enim quancumque determinationem extrinsecam à voluntate decreta excludit. Secundum verò solum significat, illam non determinari ad unum per modum naturæ, sicut agentia naturalia; sed ad unum per modum libertatis (id est sub indifferentia objectiva iudicij, & retinendo potentiam ad oppositum) ut ejus conditio, & natura exposcit.

141. Respondeo secundò, D. Thomam ibi apertè loqui de determinatione voluntatis ad malum, quæ non est ab alio, sed à sola voluntate, quæ cum sit primum deficiens, & primum se determinans ad malum, non potest à quocumque alio, ad illud determinari. Et quòd iste sit verus & legitimus sensus D. Thomæ, patet ex titulo illius articuli, in quo quærit: *Utrum in voluntate possit esse peccatum?* & concludit affirmativè, probatque ex discrimine quod reperitur inter voluntatem creatam & agentia naturalia. Quòd enim (inquit) voluntas determinatè exeat in hunc actum, vel in illum, non est ab alio determinatè, sed ab ipsa voluntate: Sed in naturalibus actus progreditur ab agente, sed tamen determinatio ad hunc actum non est ab agente, sed ab eo qui agentialem naturam dedit, per quam ad hunc actum determinatum est. Unde concludit: *Quòd si aliquis defectus sit in actu voluntatis, ipsi in culpam & peccatum imputatur, & ita relinquitur quòd in voluntate potest esse peccatum, quantum ad actum ejus.* Loquitur ergo S. Doctor de determinatione voluntatis ad malum, & ad peccatum, quæ non est ab alio determinatè, vel determinante, sed à sola voluntate creata, quæ est primum liberum deficiens, & primum ad malum se

determinans: Ex quo etiam inferit articulo sequenti, peccatum non esse in aliis potentiis à voluntate, nisi ut ab illa imperantur.

142. Respondeo tertio, quòd si D. Thomas interdum loquatur de omni determinatione voluntatis, etiam ad bonum, intelligendus est quòd voluntas à nullo extrinseco agente determinetur, quòd non sit causa ipsius voluntatis, & motus ejus: hanc enim causam semper excipit, ut patet ex 3. libro contra Gent. cap. 88. & 1. p. quæst. 83. art. 1. ad 3. & quæst. 105. art. 4. ad 1. & 2. Imò ipse Scotus, quamvis in pluribus D. Thomæ adverteretur, tamen in hoc principio cum illo convenit; nam in 4. dist. 49. quæst. 6. §. *Dico ergo*, hæc scribit: *Contra naturam voluntatis est determinari à causa inferiori, quia hoc ipso non esset superior. Non est autem contra naturam ejus determinari à causa superiori.* Quæ verba non possunt intelligi de determinatione solum morali, cum non sit contra naturam voluntatis à causis inferioribus moraliter moveri & determinari. Idem docet in 1. dist. 39. quæst. 3. §. *Viso de contingentia*. Unde Henricus de Villegas controver. 12. priori disp. cap. 2. pro nostra sententia refert non solum Scotum, sed etiam plures ejus Discipulos: videlicet Lychem, Mayronem, Bassolis, Rubionem, Castro-novum, & alios. Et Gabriel in 1. dist. 33. quæst. unicâ cap. 2. adducens opinionem Scoti, dicit ex ejus sententia, quòd *voluntas divina, quæ est prima regula contingentium, prius naturâ determinat contingentia, quam intellectus divinus intelligat illa esse futura.* Quo nihil clarius dici potest ad excludendam scientiam mediam.

143. Ad id verò quòd addit Petrus à S. Joseph, nimirum quòd asserere voluntatem creatam seipsam determinare, & docere illam non posse in aliquem actum erumpere, nisi prius à Deo determinetur, idem est ac duo contradictoria simul vera esse profiteri. Respondeo hoc aperte falsum esse, & doctrinam D. Thomæ omnino contrarium. Nam S. Doctor 1. p. quæst. 105. art. 4. secundo loco sibi objicit: *Deus non potest facere quòd contradictoria sint simul vera: hoc autem sequeretur, si voluntatem moveret; nam voluntatem moveri ex se, est non moveri ab alio: Ergo Deus non potest voluntatem movere.* Cui argumento sic respondet. *Ad secundum dicendum: quòd moveri voluntarie, est moveri ex se, id est à principio intrinseco: sed illud principium intrinsecum potest esse ab alio principio extrinseco, & sic moveri ex se, non repugnat ei quòd movetur ab alio.* Idem docet quæst. 3. de malo art. 2. ad 4. his verbis: *Cum liberum arbitrium movet seipsum, non excluditur quin ab alio moveatur, à quo habet hoc ipsum quòd seipsum movet.* Unde Ferrariensis 3. contra Gent. cap. 89. *Potest aliquid determinari ab alio ad effectum, & tamen habere illud in sua potestate; eò quòd causa prima movet unamquamque causam secundam ad suum effectum, secundum conditionem ipsius causæ secundæ: causam enim non potentem deficere, sic ad suum effectum determinat, ut ipsum necessariò absolute producat. Causam autem quæ deficere potest, ita determinat, ut tamen absolute deficere possit in producendo.* Non ergo repugnat quòd liberum arbitrium à Deo tanquam à causa prima, & primo libero, primoque determinante determinetur, & se determinet ut causa proxima suæ operationis, & ut secundum liberum, ac secundum determinans. Sicut nulla est implicancia, quòd generatio plantæ sit simul à Sole & cælo, ut primo generante & al-

Tom. I.

A terante, & à terra tanquam à secundo generante, illi subordinato, ut alibi exposuimus.

Ex his facile intelliges & expones plura alia D. Thomæ testimonia, in quibus dicit, quòd *Determinatio actionis & finis, in potestate liberi arbitrii constituitur. Quòd homo non esset liberi arbitrii, nisi ad eum determinatio sui operis pertineret, & similia, quæ inutiliter congerit, & accumulat Petrus à S. Joseph in suo opusculo.* Nam in his locis S. Doctor solum intendit declarare, quòd electio & determinatio actionis est in potestate liberi arbitrii, tanquam secundi liberi, & secundi determinantis, ac proinde non excludit subordinationem, & dependentiam à motione & determinatione primi liberi, primique determinantis, sed potius illam includit; imò & clarè explicat in ipso eodem loco quem citat præfatus Author, scilicet in 2. sent. dist. 25. quæst. 1. art. 2. ad 3. nam postquam dixit, quòd *Determinatio actionis & finis in potestate liberi arbitrii constituitur*, subdit: *Vnde remanet sibi dominium sui actus, licet non ita sicut primo agenti.* Quæ ultima verba (quæ ex industria omisit egregius ille D. Thomæ defensor) aperte mentem ejus declarant, & significant, voluntatem creatam habere quidem dominium in suis actus liberos, ratione cujus electio & determinatio actionis & finis, est in ejus potestate: illud tamen non esse supremum, sed subiectum, & subordinatum primo & absoluto Dei dominio, ac proinde indigere ejus motione, & applicatione. Unde ibidem ait: *Deus in liberum arbitrium hoc modo agit, ut illi virtutem agendi ministret, & ipso operante, liberum arbitrium agat.* Quibus verbis, necessitatem concursus prævij, ad hoc ut liberum arbitrium se ad agendum determinet, non obscure significavit. Nam per concursum simultaneum, Deus non agit in liberum arbitrium, sed tantum cum libero arbitrio; quia talis concursus non est influxus in causam, sed in operationem, & effectum.

Ex dictis etiam facile convellitur præcipuum Adversariorum fundamentum, desumptum ex eo quòd de ratione causæ liberæ est, seipsam ad agendum determinare, ac proinde illi repugnat à Deo prædeterminari. Facile enim respondetur, quòd de ratione causæ liberæ est seipsam determinare, eo modo quo libera est. Si enim sit primum liberum, & à quocumque alio independens, debet seipsam per se primò, & independentè à quocumque alio determinare. Si verò sit tantum secundum liberum, & alteri in suis electionibus, & actibus liberis essentialiter subordinatum, & ab eo totam suam libertatem participet; debet quidem seipsam determinare, sed dependentè à motione & determinatione alterius cui subordinatur. Unde D. Thomas 1. parte quæst. 19. art. 3. ad 5. hoc statuit discrimen inter primum & secundum liberum, & inter voluntatem divinam & creatam, quòd *voluntas creata, cum sit ex se contingens, oportet quòd determinetur ab aliquo exteriori ad effectum: sed voluntas divina, quæ ex se necessitatem habet, determinat seipsam ad volitum ad quod habet habitudinem non necessariam.* Sicut ergo de ratione causæ efficientis non est quòd sit prima, sed quòd efficiat, licet moveatur ab alia priori, ut patet in igne, & cælo. Ita non est de ratione liberi, ut se primò determinet, sed ut se determinet juxta suam naturam; ita quòd si fuerit primum liberum, ut est Deus, determinet se primò: si verò fuerit secundum tantum liberum, & al-

T t t iij

Folio
305

quale est nostra voluntas, determinet se secundario, & dependenter à motione & determinatione primi. Unde Benedictus Pererius, Societatis Iesu, quem Posslevinus virum ingenii eruditione & perspicuitate refertur appellat, lib. 8. de causis cap. 9. hæc scribit: Licet voluntas nostra nihil operetur nisi mota & determinata à Deo, quia tamen movetur ab ipso convenienter naturæ suæ, & ut natura sua apta est moveri, hoc est non necessario, sed liberè, idè verè dicitur, verèque est libera: si enim voluntas ita moveretur à Deo, ut non se moveret ipsa ad agendum, nec ipsa se ad agendum determinaret; omnis profecto meriti & demeriti, & libertatis ratio funditus tolleretur: sed quia Deus eam sic movet, ut ipsa nihilominus simul etiam seipsam moveat, & per suam determinationem se determinet ad agendum hoc vel aliud, ob eam causam meriti appellatur, & est verè libera: non enim intelligendum est voluntatem esse liberam omnino, ita ut à nullo pendeat, nullique subijciatur; hac enim libertate solum Deum liberum esse agnoscimus, quippe qui sit omnino liber, à nullo dependens, & nullius indigens, sufficiens sibi ad omnia. Hæc autem libertas nulli creature convenire potest, ratio enim cuiuslibet creature, necessariam & inseparabilem continet dependentiam à Creatore tam in existendo quam in omni operatione.

146. Confirmatur: Idem est voluntatem liberè se determinare ad aliquem actum, & habere dominium illius: Sed voluntatem habere dominium sui actus, non tollit quòd Deus habeat illud prius & excellentius, cum sit universalis dominus omnium. Sicut quòd Vassallus, vel Feudatarius habeat dominium utile in fundum, non tollit vel impedit, quin Rex vel Dominus habeat in illum, supremum & perfectum dominium: Ergo quòd voluntas liberè se determinet ad aliquem actum, non tollit quin à Deo, ut primo libero, & supremo ejus domino, prædeterminetur.

147. Alia S. Doctoris testimonia, quæ Petrus à S. Joseph in prædicto opusculo nobis objicit, exactè discutientur, ac dilucidè exponuntur in Tractatu de actibus humanis, disp. 6. art. 2. §. 12. Argumenta verò ex Dei sanctitate, & hominis libertate desumpta, art. sequenti §. 9. & sequentibus, & in Tractatu de prædestinatione disp. 6. quæ erit de concordia libertatis cum divina providentia & prædestinatione, proponuntur ac diluuntur. Interim placet hîc inferere Reverendissimi Patris Magistri Hyacinthi Libelli, olim Romæ in Conventu Fratrum Prædicatorum super Minervam, Theologiæ Professoris, nunc Sacri Palatii Magistri, egregium discursum relatum à Caramuele in sua Theologia fundamentali, in expositione Thesum de scientia Dei, Thefi 3. quo præfatus Magister solidè & perspicuè demonstrat, cum decretis, & prædefinitionibus divinis, coherere arbitrij nostri libertatem, & præcipuum Adversariorum fundamentum, nimirum quòd omnis suppositio antecedens, tollit arbitrij nostri libertatem, prorsus infringit. Verba ejus sunt.

148. Argumenta quæ probant cum scientia Dei in decreto Thomistico fundata non coherere libertatem, eadem sunt ac illa quæ probant cum decretis & prædefinitionibus non coherere libertatem, ac proinde nolo ea solvere; hanc enim provinciam sibi assumit ille qui hoc eodem anno materiam de voluntate Dei, divinisque prædefinitionibus tradit. Duo hic tantum volo facere. Primum est, aliqua, quæ mihi singularia videntur, & quæ toti huic mate-

A ria magnum lumen accendant, adducere. Secundum, vos docere, à quoniam S. Thomas accepit, aut à quo principio quodammodo subfuratus fuerit suam concordiam decreti, scientia, voluntatis, prædestinationis, gratiæ, & auxilij efficaciæ, propositi ex una parte, & libertatis ex alia, qua tanto plausu accepta fuit, ut ante Molinam nemo exiitit, qui illi non subscripserit.

B Circa primum, jam scitis scientiam Dei, divinasque prædefinitiones & decreta antecedere tum in re, tum in intentione, quemlibet usum humane libertatis, & hinc ab Adversariis nos fortissime urgeri, quomodo scilicet possimus libertatem sartam & lectam conservare; cum omnis necessitas, qua oriur ex aliquo antecedente, absoluta, cogens, & libertati inimica esse videatur. S. Thomas huic, quæ videtur invicta difficultas, clarè & profundè respondet, necessitatem ortam ex antecedente, cui subditur non solum substantia actus, sed etiam modus libertatis, non esse necessitatem cogentem, sed foventem libertatem. Hoc à me vobis sæpius narratum, repetitum, ac exaggeratum intellexistis.

C Igitur quòd intendo facere in presenti, est declarare hoc punctum, quia cardo est istius controversiæ. Dari aliquam suppositionem, cum qua non sit possibilis compositio actus oppositi, ita certum est, ut ne ipsi oïores divinatorum decretorum distreantur; eam esse suppositionem actus liberi, ipsi quoque concedunt: supposito enim quòd voluntas operetur, non potest non operari. Hanc autem suppositionem non ledere libertatem idè dicunt, quia est consequenter orta, scilicet ex actu quem ego meam voluntate pono; quòd si oriretur ex aliquo quòd à mea voluntate non dependeret, tantum abest ut libertatem conservaret, quin eam potius perderet, & funditus eradicaret. Hoc suppositio.

D Interrogo Adversarios, cur impossibilitatis ponendi aliud extremum pro aliquo tunc, orta ex suppositione consequente libertatem, non ledat libertatem? Omnes uno ore respondent, idè non ledere libertatem, quia est effectus libertatis; unde potius illius signum est quam corruptela. Igitur, si datur aliqua suppositio, quæ non sit effectus, sed causa libertatis, eam potius edificabit, quam destruet, ex ipsis enim terminis convincitur, quòd sicut implicat, quòd illud quòd sequitur libertatem, eam perdat; ita implicat, quòd illud quòd libertatem antecedit, & est causa illius, illam perdat; causa enim non destruit effectum suum, sed producit; est enim in terminis ipsis repugnantia, asserere quòd suppositio antecedens causet libertatem, & quòd eam exterminet.

E Ex quo ulterius sequitur, necessitatem ortam ex tali suppositione dici jure merito consequentem; unde ex suppositione antecedente oriur ex parte alterius extremi necessitas consequens: in quo sanè hallucinantur contrarii, licet nobis perspicuum, & ab omni dubitatione alienum esse videatur, quòd parim suprà explicavi, parim modo declarabo. Etenim necessitas orta ex suppositione antecedente, cui subditur libertas actus, est orta ex ipsa libertate actus, siquidem est orta ex causa, prout reduplicativè causante libertatem; nemo autem dubitare potest, quòd id quòd oriur ex causa, ut actu causante, non oriatur etiam ex effectu: sicut quia Sol ut actu indurans limum, dicitur exsiccatans limum, nemo dubitare potest, quòd exsiccatio limi, ut reduplicativè talis, à limi induratione aliquo modo dependeat.

Quam nego dependentiam suprà vocavi depen-

sentiam à libertate objectivè accepta, non à libertate executivè posita, & hoc consequentia sufficit, ad hoc ut libertas integra servetur: quod si sedulo meditaremur Adversarij, faciliùs intelligerent, & se nostrâ prædeterminatione difficultatibus obrui non quererentur; si, inquam, cõsiderarent, præscientiam & prædeterminationem esse causam libertatis, originantem libertatem, factricem, effectricem, & operatricem libertatis, non minus ac ipse actus sit effectus libertatis, originatus à libertate, ab illa factus, & veluti operatione productus.

Sed in hoc dicent Adversarij, difficultatem nostræ sententiæ consistere: quod possit dari aliquod antecedens, infallibiliter libertatem causans, ipsos non inficiari; quod verò si semel illud itaquam verum admittatur, sequetur evidenter quod prædeterminatione aut præscientia foveat potius quàm destruat libertatem, in ea suppositione se dicunt herere, nec eos illam capere, aut à nobis capi posse existimant.

Fam ergo cum ipsis aequale periculum iustinemus, quod sic declaro. Fuit aliquorum opinio quam communiter Metaphysici rejiciunt, non dari libertatem in actu secundo, sed omnem actum secundum habere necessitatem essendi libertati adversariam. Si ergo protervè contendant illius omnium calculo damnata opinionis Authores, omnem necessitatem strangulare libertatem; nonne statim ad implicantiã, non est in hoc quod necessitas ex ipsa libertate oriatur, tanquam ad sacrum azylum confugient? Quomodo ergo fieri potest, ut non intelligant, quàm rationabiliter nos cum argumentis illorum urgemur, quibus probant necessitatem nostram esse inimicam libertati, ad implicantiã ipsis quoque manifestam, quæ est in hoc quod præscientia causet libertatem, veluti ad inviolabile azylum recurramus?

Imò quod possit Deus infallibilitatem provenientem in voluntate suâ præscientiã, illesâ libertate constituere, ex Adversariorum principiis aliã ratione confirmo. Docet Suarez, quem plerique Patres Societatis secuti sunt in Metaphysica disp. 19. sect. 3. posse dari præternaturalem motionem, quã, stante indifferentiã judicij, ita à Deo voluntas abripiatur, ut jam in alteram contradictionis partem, non liberè, sed omnino necessariò feratur quod repetit etiam in opusculis libro 1. de auxili. cap. 2. num. 12. quod ipse hac ratione ostendit. Cum in voluntate libera duplex sit potestas (ad volendum scilicet, & non volendum) neutra earum est infinita virtutis & efficacia: Ergo in utraque potest superari à Deo superiori agente, qui est infinita virtutis & efficacia: Ergo stante adhuc & perseverante indifferentiã judicij, potest à Deo ita moveri & agi voluntas nostra, quatenus habet potestatem volendi, ut sit prorùs impotens ad resistendum, nec possit ullo modo uti alterâ potestate, quam habet ad nolendum: Ergo tunc in tali actu non erit usus libertatis, etiam si facultas in re sit libera, & objectum ita sit propositum, ut necessitatem non inferat. Hanc rationem bene tenete, & videte quale argumentum pro nostrâ Scholæ verissima doctrina sumatur.

Et sic discurrete. Secundum prædictam Suarez, viri doctissimi, opinionem, Deus potest à voluntate auferre libertatem, eam ad alteram partem contradictionis determinando: quia facultas quam habet voluntas ad utrumlibet, est finita, & consequenter à divine virtutis efficacia superabilis: at similiter facultas, quam habet voluntas ad operandum fallibiliter, est finita: Ergo potest ab efficacia divina virtutis superari. Sicut ergo

A per hanc fieri potest, ut voluntas in alteram partem naturali necessitate flectatur; ita per eandem fieri poterit, ut in eandem partem, salva libertate, infallibiliter inclinetur.

Quod si contendant hoc fieri non posse, ob essentialiã connexionem, quæ est inter modum fallibiliter operandi, & liberè operandi, ex qua connexionem oritur ut non possit Deus, illas à libertate, voluntatem inclinare ad infallibiliter operandum: dicatis statim, quod licet libera facultas agendi & non agendi, sit finita, tamen est necessariò, & essentialiter annexa indifferentiã judicij, ut nequeat Deus indifferentiam objectivam & judicij conservare, quin facultatem ad utrumlibet potentia libera conservet; siquidem facultas libera voluntatis ad agendum, nil aliud est, quàm ipsissima potentia voluntatis, ut connotans objectum indifferenter propositum: Igitur, vel dicendum est, quod casum suum contra nos Suarez, ejusque sectatores non probent; vel si probant, quod efficacius ex eodem principio nos colligamus, efficaciam præcedentem esse libertatis amicam, & conubernalem; quod jam satis à nobis manifestatum esse arbitramur. Hæc Pater Libelli, vir Caramuelis judicio acutissimus.

Alterum quod idem Author demonstrat, à quo nimirum S. Thomas hunc modum conciliandi libertatem cum Dei præscientia, & divinorum decretorum causalitate, acceperit, in Tractatu de prædeterminatione referemus.

Disp. 6.
art. 2.
§. 2.

ARTICVLVS IV.

An peccata ita subsint divinæ providentiæ, ut etiam subjiciantur ejus causalitati?

§. I.

Præmittitur quod apud omnes est certum.

E Xtra dubium est, peccata aliquo modo subijci divinæ providentiæ: Primò quidem, quia Deus ordinat peccata, ut si saltem secundum se nihil conferant universi perfectioni, conferant, saltè ordine suo. Sic paucæ præcisè sumptæ, nihil conferunt cantui, plurimùm tamen ad ejus harmoniam & suavitatem conducunt, si debito modo disponantur, & certis quibusdam intervallis fiant. Sic etiam umbræ conferunt picturæ, & maculæ pulchritudini faciei. Unde egregiè Augustinus libro imperfecto de Genesi ad litteram, cap. 5. Non dicimus (inquit) Deum fecisse tenebras, quoniam speciem ipsam Deus fecit, non privationes quæ ad nihilum pertinent: quas tamen ab eo ordinatas intelligimus, cum dicitur, Et divisit Deus inter lucem & tenebras Genes. 5. Ne vel ipsa privationes non haberent ordinem suum, Deo cuncta regente atque administrante: sicut in cantando interpositiones silentiorum certis & moderatis intervallis, quamvis vocum privationes sint, bene tamen ordinantur ab iis qui cantare sciunt, & suavitati universæ canitena aliquid conferunt. Et umbra in picturis eminentiora quæque distinguunt ac non specie, sed ordine placent. Nam & vitiorum nostrorum non est auctor Deus, sed tamen ordinator est, cum eo loco peccatores constituunt, & ea perpeti cogit quæ merentur. Ad hoc valet quod oves ponuntur ad dexteram, hœdi autem ad sinistram. Quædam ergo & facit Deus & ordinat, quædam verò tantum ordinat. Justos & facit & ordinat, peccatores autem, in quantum peccatores sunt, non

149.

facit, sed ordinat tantū. Ipso ergo faciente, pulchra sunt singula. & ipso ordinante, pulchra sunt omnia.

150. Certum est etiam, quod Deus peccatoribus utitur ut exequatur consilium voluntatis suæ: sic prodicione Judæ, & Judæorum scelere, ad implendum humanæ Redemptionis Mysterium usus est. Ut elevaretur Joseph ad solium & thronum Ægypti, non inutilis fuit Deo invidia fratrum ipsius, nec impudicitia uxoris Putiphar. Hinc est quod in Scriptura dicuntur aliquando peccata fieri ex imperio, consilio, & intentione Dei, quia scilicet hæc exequitur Deus per hominum peccata. Unde Augustinus in Enchiridione cap. 101. *Deus quasdam voluntates suas, utique bonas, implet per hominum voluntates malas, sicut per Judæos malevolos, bonâ voluntate Patris, Christus pro nobis occisus est.* Et cap. 100. *Hæc sunt (inquit) magna opera Domini, exquisita in omnes voluntates ejus, & tam exquisita, ut cum angelica & humana creatura peccasset, id est, non quod ille, sed quod ipsa voluit, fecisset, etiam per eandem creatura voluntatem, quâ factum est quod Creator noluit, impletet ipse quod voluit, bene utens & malis, tanquam summè bonus, ad eorum damnationem quos justè prædestinavit ad penâ, & ad eorum salutem quos benignè prædestinavit ad gratiam. Quantum enim ad ipsos attinet, quod ipse noluit fecerunt, quantum verò ad omnipotentiam Dei, nullo modo id efficere valuerunt, hoc quippe ipso quod contra voluntatem Dei fecerunt, de ipsis facta est voluntas ejus; propterea namque magna opera Domini, & exquisita in omnes voluntates ejus, ut miro & ineffabili modo non fiat præter ejus voluntatem quod etiam contra ejus sit voluntatem; quia non fieret, si non sineret, nec utique nolens finit, sed volens: nec sineret bonus fieri malè, nisi omnipotens etiam de malo posset facere bene.* Hæc ille non minus acutè quam sapienter. Inde ergo Deus bene, unde nos malè, quodque nobis non inutile modo, sed & malum ac noxium, illi utile est & bonum. Unde Boëtius 4. de Consolat. prosâ sextâ: *Sola est divina vis, cui mala quaque bona sunt, cum eis competenter utendo, alicujus boni elicit effectum.* Hæc ut dixi certa & indubitata sunt apud omnes, sed gravis difficultas est, an peccata ita subsint divinæ providentiæ, ut etiam aliquo modo subjiciantur ejus causalitati, pro cuius resolutione, quædam breviter hîc observanda sunt.

151. In primis enim notandū est, duo in peccato commissionis reperiri, materiale scilicet, & formale. Formale peccati est ipsa deformitas & malitia per quam constituitur formaliter in ratione peccati, & mali moralis: sive hæc consistat formaliter in privatione rectitudinis, sive in positivo, sive in utroque simul: de quo in Tractatu de peccatis.

152. Notandum tercio, materiale peccati, sive fundamentum malitiæ moralis, posse duobus modis considerari. Primò formaliter & reduplicativè, prout scilicet fundat ipsam malitiam & deformitatem. Secundò materialiter, seu specificativè, quatenus dicit illud quod aliàs est materiale & fundamentum malitiæ peccati, non tamen prout est hujusmodi. Sicut possumus considerare fundamentum relationis, & formaliter quatenus est fundamentum, & materialiter, quatenus est res quæ aliàs ejus fundamentum est. Unde

Disp. 3.
art. 1.

152.

A sicut fundamentum relationis absolute & materialiter sumptum, pertinet ad suum speciale genus: puta substantiæ, qualitatis, vel actionis: quatenus verò fundamentum formaliter & reduplicativè, reducitur ad lineam relativorum, tanquam initiativum ipsorum. Ita materiale peccati, absolute & materialiter sumptum, pertinet ad lineam entis & boni transcendentaliter. Formaliter verò & reduplicativè consideratum, pertinet reducivè & initiativè ad lineam mali moralis, veluti initiativum ipsius.

Notandum quartò, duplicem dari in Deo motionem. Unam generalem, quæ ut provisor universalis exhibet auxilium & concursum, qui absolute necessarius ut est homo per rationem determinet ead id quod est bonum verum vel apparens. Alteram verò specialem, per quam Deus specialiter movet ad aliquid determinatè volendum, quod est verum bonum; nempe consilio, inspiratione, præcepto; & tunc fungitur munere provisoris particularis, de nobis solliciti, nosque in agendo non solum ad bonum transcendens, sed etiam ad bonum honestum, & nostræ naturæ congruum, ordinantis: quod ut melius percipiatur.

Notandum quintò: inter hæc duo genera motionum, plura interesse discrimina. Prima enim, ut diximus, est generalis, & communis omnibus causis secundis. Secunda specialis, nec potest convenire nisi creaturæ rationali. Prima pertinet ad ordinem physicum, secunda spectat ad ordinem morale. Prima est præcisiva, & attingit solum in actu ad quem movet, entitatem, actualitatem, vitalitatem, bonitatem transcendentalem, aliasque rationes ad lineam entis pertinentes; & abstrahit à deformitate & malitia morali, quæ per accidens, & ex defectibilitate creaturæ rationalis, actui libero adjungitur. Secunda verò non est præcisiva, sed terminatur ad actum ut vestitum omnibus circumstantiis, & secundum omnes conditiones & modos quos recipit ab operante; unde si actus ad quem movet sit malus, & regulis morum difformis, talis motio, secundario saltem & indirectè, ad ipsam malitiam, & deformitatem se extendit.

§. II.

Lutheri & Calvinii errores referuntur.

L Vtherus & Calvinus, duo præcipua antiqui dtraconis capita, ad quorum vipereos sibilos totus orbis cohorrui: existimantes liberum arbitrium per peccatum originale in nobis esse extinctum, & divinum decretum humanæ voluntati necessitatem imponere, nihilque in mundo liberè & contingenter evenire: consequenter ad hunc errorem, dixerunt, non esse in potestate hominis vias suas bonas aut malas facere, sed hominem à Deo necessitari ad peccandum; illumque operari in nobis opera mala, sicut & bona; voluntate humanâ merè passivè se habente, vel solum spontaneè concurrente. Ita docet Lutherus in assertionibus, assert. 3.6. quem sequutus est Calvinus lib. 3. instit. cap. 23. num. 3. ubi ait, *Deum esse authorem criminis se censies confiteri.* Et in eodem libro irridet distinctionem Catholicorum distinguendum inter permissionem peccati, & ejus effectum, & dicit, *Deum esse eorum omnium authorem, quæ isti Censores (sic Catholicos vocat) volunt otioso tantum permissu contingere.*

Docet etiam Calvinus, Deum tentare positivè homines ad peccandum, & ad eos tentandos uti

operâ

operā Dæmonum, subindeque non solum phy-
sicē, sed etiam moraliter ad actus malos & peccami-
nolos homines præmovere. Ita asserit lib. 2. in lit.
cap. 4. num. 2. his verbis: *Sathan ipse, instru-
mentum cum sit iræ Dei, pro ejus nunc ac imperio,
huc atque illuc se inflectit, ad exequenda ejus
iusta iudicia.* Et infra docet, duobus modis Deum
concurrere ad malitiam peccati, & ad obduratio-
nem atque excæcationem, deserendo scilicet, seu
subtrahendo gratiā (quem modum Catholici cum
Augustino admittunt) & operando per ministeriū
dæmonum, instigantium homines ad peccatum.

157. Plura alia extabant loca in Calvini institutio-
nibus, quibus expressē & in terminis profitebatur
Deum esse autorem peccatorum, etiam quan-
tum ad malitiam & deformitatem quam de for-
mali important, sed ea in postremis editionibus à
Calvinistis erasa sunt, ut tam scædum, tamque pu-
dendum sui magistrī errorem occultarent, sicut
testatur Andreas Duvallius, Doctor Sorbonicus,
tomo 1. in secundam secundæ, paginā 13. his ver-
bis: *His subiungam Calvini institutiones nun-
quam fuisse recusas, quin pleraque, & quidem ma-
ximi momenti, vel ab ipso cum viveret, vel à Mi-
nistris post ejus mortem mutata sint, ut in articulo
de causa peccati: in prioribus quippe editionibus,
clarè & distinctè, Deum peccatorum non tantum se-
cundum substantiam, SED ETIAM SECUNDUM
MALITIAM ET DEFORMITATEM, autorem sta-
tuit: in posterioribus vero, esse rem ipsam retineat,
mollioribus tamen verbis, & aliquo pacto ambi-
guis: ad evadendum utitur. Ut ergo Catholicæ fi-
dei veritas magis elucescat, & firmiter stabilietur,
duplex hic Lutheri & Calvinī error, breviter con-
futandus est; postea Catholicorum sententias re-
feremus, & Thomistarum doctrinam à censuris
& impugnationibus Adversariorū vindicabimus.*

§. III.

Primus error Calvini refellitur.

158. Dico primò, Deum nullo modo causare pec-
catum quā tale est, secundum malitiam &
deformitatem quam de formali importat, sed il-
lud esse à sola voluntate creata, deficiente, & ope-
rante difformiter ad regulas morū. Conclusio est
certa de fide, definita in Tridentino sess. 6. can. 6.
his verbis: *Si quis dixerit non esse in potestate ho-
minis, vias suas malas facere, sed mala opera, ita
ut bona, Deum operari, non permissivè solum, sed
etiam propriè, & per se, adeo ut sit proprium ejus
opus, non minus proditio Iudæ, quam vocatio
Pauli, Anathema sit.*

Colligitur etiam ex variis Scripturæ locis, in
quibus divina sanctitas commendatur. Dicitur
enim Psalmo 5. *Non Deus volens iniquitatem tu-
es.* Psal. 144. *Iustus Dominus in omnibus viis
suis, & sanctus in omnibus operibus suis.* Aba-
cuc. 1. *Mundi sunt oculi tui ne videas malum, &
respicere ad iniquitatem non poteris.* Item Augu-
stinus 5. de civit. cap. 9. dicit, quod *Mala volun-
tates à Deo non sunt, quia contra naturam sunt
quæ ab ipso est.* Et Fulgentius lib. 1. ad Monimum
cap. 19. *Illius rei Deus ultor est, cuius author non
est, id est iniquitatis, quam potest Deus punire,
non facere:* Denique S. Prosper in Carmine de
ingratis habet hos versus:

*Per Verbum omnipotens, Deus omnia condidit unus,
A quo natura est nulla creata mali.*

159. Probat secundò conclusio hac ratione quā
vinitur S. Basilii. Sicut Deus est prima veritas, &
Tom. I.

A infinita sapientia: ita & summa bonitas, & per-
fecta sanctitas. Unde sicut ratione suæ veracita-
tis, & infinitæ sapientiæ, non potest mentiri, nec
fallere, aut falli: ita ratione suæ sanctitatis, & bo-
nitatis infinitæ, neque potest peccare, neque ad
peccatum concurrere. Quam rationem etiam tan-
git Philo Judæus in libro de confusione lingua-
rum, ubi dicit, *Deum bonorum tantum esse causam,
mali autem prorsus nullius: quandoquidem ipsum
bonum omnium antiquissimum est, & perfectissi-
mum: decet autem sua natura propria operari, op-
timum optima.*

Probat tertio conclusio ratione quam infi-
nuat D. Thomas in 2. dist. 37. quæst. 2. art. 2. De-
fectus qui est in effectu non debet attribui causæ
universali & remotæ, sed proximæ & particulari.
Nam defectus claudicationis non est ab anima,
aut à virtute motiva, sed à tibia curva, & defe-
ctuosa. Item defectus floritionis, vel fructifica-
tionis in arbore, non est à cælo, vel à Sole, sed à
terra, vel radice. Cum ergo Deus sit prima, &
universalissima omnium causarum, per se primò
attingens in rebus creatis rationem entis, & actua-
litatem existentie: defectus naturales, vel mora-
les, qui contingunt in causis inferioribus, natura-
libus, vel liberis, non debent illi attribui tanquam
causæ, sed reduci in causas secundas deficientes, &
in voluntatem humanam, difformiter ad regulas
morum operantem.

Probat quartò: Peccare est deficere à motio-
ne primi moventis, & ab illius fine & scopo de-
clinare: Ergo repugnat quòd divina providentia
hominem moveat ad peccandum, seu quòd per
suam motionem sit causa peccati. Consequentia
patet, Antecedens etiam non est minus evidens,
peccatum enim in eo consistit quòd deficiamus ab
ordine & motione primæ causæ, ac declinamus à
fine & scopo illius: unde à Dionysio 4. de divin.
nomin. malum dicitur esse præter principium,
præter viam, præter finem & scopum, & D. Tho-
mas quæst. 3. de malo art. 2. ait quod *defectus con-
sequitur in actione, ex hoc quod agens deficit ab
ordine primi moventis, sicut artifex non peccat
contra artem, nisi quando non sequitur motio-
nem & directionem artis, & instrumentum non
deficit, nisi quatenus non sequitur actionem cau-
sæ principalis, & tibia non claudicat, nisi quia pro-
pter suam curvitatē, se subtrahit à rectitudine
motus ad quem anima, mediâ potentiâ gressivâ,
illam applicat.*

Denique potest suaderi conclusio aliâ ratione
quam tangit idem S. Doctor 1. 2. quæst. 79. art. 1.
his verbis: *Deus non potest esse directè causa pec-
cati, vel sui, vel alterius, quia omne peccatum est
per recessum ab ordine qui est in Deum sicut in fi-
nem: Deus autem omnia inclinat & convertit in
seipsum, ut dicit Dionysius cap. 1. de divinis no-
minibus.* Hunc propterea concipit Boëtius tan-
quam in excelso folio confidentem, & omnia quæ
producit, ad se reducentem, quod ni faceret, om-
nia relaberentur in nihilum. Verba ejus sunt:

*Sedet interea Conditor altus,
Rerumque regens flectit habenas,
Rex & Dominus, fons & origo,
Lex, & sapiens arbiter æqui;
Et quæ motu concitat ire,
Sistit retrahens, ac vaga firmat.
Nam nisi rektos revocans ius,
Flexos iterum cogat in orbem,
Qua nunc stabilis continet ordo,
Dissepia suo fonte fatiscant.*

Vuu

163. Confirmatur & magis illustratur hæc ratio. A
Deus per suam causalitatem id solum potest attingere, quod continetur intra objectum formale suæ omnipotentia: Atqui peccatum, quantum ad formale, & malitiam quam importat, non continetur intra objectum divinæ omnipotentia: Ergo non potest attingi à Deo per suam causalitatem. Major est evidens, Minor probatur. Id solum continetur intra objectum divinæ omnipotentia, quod est ordinabile in Deum tanquam in ultimum finem, nam primum agens, & ultimus finis, inter se convertuntur: Atqui peccatum, quantum ad formale, non est ordinabile in Deum tanquam in ultimum finem, sed potius est recessus & deviatio ab illo tanquam à fine ultimo: Ergo peccatum, quantum ad formale, non potest causari à Deo.
164. Dices, Formale peccati, secundum communio-
rem Thomistarum sententiam, consistit in positivo: Sed omne positivum causatur à Deo, cum sit creator omnium visibilium & invisibilium, ut in primo Symboli articulo profitemur: Ergo formale peccati causatur à Deo.
165. Huic argumento, relictis variis solutionibus, breviter respondeo, distinguendo Majorem. Formale peccati consistit in positivo, quæ positivum est, nego Majorem: quæ deficiens est, & prout in obliquo connotat privationem rectitudinis, seu conformitatis cum regulis morum, concedo Majorem. Similiter distinguo Minorem: omne positivum causatur à Deo, quæ positivum est, concedo Minorem: quæ deficiens est, & prout connotat in obliquo privationem rectitudinis, nego Minorem, & Consequentiam.
166. Explicatur breviter hæc responsio. Licet juxta communio-
rem Thomistarum sententiam, formale peccati consistat in positivo, illud tamen non habet rationem mali moralis, nisi quatenus connotat privationem rectitudinis, & conformitatis cum lege; non quod talis privatio intrinsecè & in recto importetur in formali constitutivo peccati, ut quidam volunt; sed tantum extrinsecè, & in obliquo, eoque ferè modo quo docent Philosophi in Metaphysica, carentiam divisionis importari in unitate transcendentali. Sicut ergo ad hoc ut aliquid sit unum transcendentaliter, non sufficit quod participet rationem entis, sed præterea debet extrinsecè, & in obliquo connotare carentiam divisionis; ita etiam ut aliquid censeatur esse causa peccati, non sufficit quod causet totum positivum quod in illo includitur, sed præterea debet causare privationem illam rectitudinis quam connotat in obliquo, sive potius illud positivum, quatenus fundat & connotat talem privationem. Unde cum Deus sub hac ratione non causet positivum illud per quod formale peccati constituitur, sed solum sub ea ratione quæ positivum est, & quatenus transcendentaliter imbibit rationem entis & boni, non est, nec potest dici author, vel causa peccati, quantum ad formale per quod constituitur.
167. Dico secundò: Deum non causare materiale
peccati, fundamentaliter sumptum, & quatenus reduplicativè fundat ipsam malitiam & deformitatem.
Probatur: Materiale peccati, quatenus tale, & prout fundat ipsam malitiam & deformitatem, est initiativè, & causaliter malum, & minime ordinabile in Deum ut ultimum finem: sic enim pertinet reductivè & initiativè ad lineam mali moralis, sicut fundamentum relationis formaliter & reduplicativè sumptum, reducitur ad lineam
relativorum, ut in tercio notabili exposuimus: Ergo sub hac ratione non causatur à Deo, sed à voluntate creata deficiente.
Adde quod, agens attingens fundamentum malitia, quæ tale, causat secundariò & consequenter ipsam malitiam: sicut ille qui ponit fundamentum relationis, quæ tale, causat etiam consequenter ipsam relationem, quæ ad illius positionem resultat; & sicut ille qui alicui infligit vulnus ex quo mors sequitur, censeatur esse causa mortis illius: Ergo cum Deus non sit, nec possit esse causa malitia & deformitatis peccati, non potest etiam fundamentum ejus, formaliter quæ tale, causare.
- §. IV.
- Exploditur secundus error Calvinii.*
168. Dico tercio, Deum non movere moraliter
voluntatem ad materiale peccati, per consilium, præceptum, suasionem, vel inspirationem. Est etiam contra Calvinum, qui (ut supra vidimus) docet Deum positivè tentare homines ad peccandum, & ad eos tentandos uti operà Demoni, eisque præcipere ut homines tentent, & ad peccatum inducant. Addit tamen, Deum hoc faciendi, non peccare, neque denominari peccantem: tum quia legi non est subjectus: tum etiam quia id præstat optimo consilio, ut scilicet ad finem operibus suis præfixum (gloriæ scilicet suæ ampliationem) perveniat.
Probatur primò conclusio ex Scriptura: dicitur enim Jacobi 1. *Deus inventator malorum est, ipse autem neminem tentat.* Et Ecclesiastici 15. *Ne dixeris, ille me implanavit:* Tentaret autem nos Deus, & implanaret, si ad actus ex se malos, consilio, suasionem, vel præcepto induceret: Ergo &c.
Probatur secundò conclusio: Motio moralis, quæ aliquis inducit alium ad actionem aliquam exercendam, movet ipsum ad hujusmodi actionem, secundum quod ab ipso procedit: Sed Deus non potest movere voluntatem creatam ad materiale peccati, secundum omnem modum quo procedit à voluntate creata: Ergo nec ad illud, eam movere moraliter. Major patet, quia cum motio moralis non habeat physicam efficientiam in actionem, non aliud præstare potest, quam invitare agens ad utendum suâ virtute, & modo proprio operandi: in quo differt à motione physica, quæ cum habeat influxum physicum, attingit in actione id quod est intra spheram suæ activitatis tantum. Minor verò probatur: Si Deus moveret voluntatem ad materiale peccati, eo modo absolute quo ab ipsa procedit, moveret ad illud, formaliter quatenus est fundamentum malitia, eamque haberet annexam; sicque moveret ad ipsam malitiam consequenter.
169. Confirmatur: Motio moralis pertinet ad Deum
ut ad motorem & provisorum specialem, nec præscindit à malitia morali, sed ad illam se extendit, ut exposuimus in quarto & quinto notabili: Atqui repugnat quod materiale peccati sit à Deo, ut motore & provisoro speciali, quamvis possit procedere ab illo, ut prima causa & generali motore ac provisoro, subministrante omnibus causis secundis media necessaria ad agendum, & attingente in omnibus rebus creatis entitatem, actualitatem, vitalitatem, & bonitatem

transcendentalem, aliasque rationes, ad ordinem physicum, & lineam entis pertinentes, ut infra dicemus: Ergo quamvis Deus possit movere physicè voluntatem ad materiale peccati materialiter sumptum, non tamen potest eam moraliter ad illud movere, per consilium, præceptum, suasionem, inspirationem &c.

172. Ex quo intelliges, quod cum in sacra Scriptura 2. Regum 16. dicitur, quod Dominus præcepit Semei, ut malediceret David: præceptum ibi sumitur pro permissione. Sicut quando Deus dicitur indurare aut excæcare, idem est ac si diceretur, permittere excæcationem, aut indurationem. Item cum Christus Joan. 15. Judæ ante traditionem & venditionem dixit, quod facis, fac citius, non præcepit illi immane sacrilegium proditiōnis, & venditionis. Nam secundum aliquos, illud imperativum continet exprobrationem mali quod animo conceperat Judas. Secundum alios, non præcipit actum ipsum, sed accelerationem: non enim (inquiunt) est malum inducere aliquem præcepto aut consilio, ad exequendum congruo tempore peccatum quod est paratus committere, ut possit ex eo sumi occasio boni. Secundum alios præcipit separationem ab aliis Apostolis, non verò venditionem ipsam: unde subdit, & exiit continuo. Denique juxta alios, solum significat permissionem. Ita D. Thomas super illum locum, & D. Augustinus Tractatu 61. in Joannem.

173. Similiter dum Matth. 5. dicitur: Audistis quia dictum est, diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: non significatur odium inimicorum fuisse aliquando in antiqua lege præceptum (quidquid in contrarium dicat Maldonatus) quia aliàs vitari non posset, quin Deus esset causa mali, cum ipse veterem legem condiderit, & eam per Moysi ministerium populo tradiderit. Significatur ergo solum, fuisse deductum à Judæis, odio habendos esse universales inimicos, ex eo quod Deus illis præceperat ut amicos diligerent, & Gentes quasdam tanquam inimicas persequerentur, & perderent. Unde idem est ac si diceretur: Audistis quia dictum est antiquis: diliges proximum tuum (& per malam consequentiam Phariseorum deductum) Et odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, diligite inimicos vestros.

§. V.

Referuntur Theologorum sententia, & prima rejicitur.

174. Rejctis hæreticorum erroribus, quid Catholici circa propositam difficultatem sentiant, breviter declarandum est, & verior, ac probabilior sententia eligenda.

Prima ergo opinio docet Deum non concurrere positivè, sed tantum permisivè ad materiale peccati. Ita olim docuere quidam antiqui Theologi relati à D. Thoma in 2. dist. 37. quæst. 2. art. 2. & ab Alberto magno ibidem dist. 35. art. 7. Hos postea secuti sunt Aureolus & Durandus, qui immediatum Dei concursum ad operationes causarum secundarum sustulerunt. In eandem sententiam inclinare videntur quidam Recentiores, quos citat, & sequitur Salas 1. 2. titulo 13. disp. 10. sect. 2. qui negant actum peccati, etiam pro materiali acceptum, & quantum ad id quod habet entitatis, & actualitatis, positivè cadere sub divina providentia, sicut cadunt alij effectus naturales.

Tom. I.

A Secunda opinio admittit quidem Deum ad materiale peccati positivè concurrere, docet tamen hunc concursum non esse prævium, & determinantem; sed simultaneum, ac indifferentem, & à voluntate creata ad speciem actus determinari, licet eam ad individuum determinet. Existimant enim Authores hujus sententiæ, quod si Deus prævio concursu in materiale peccati influeret, attingeret etiam (secundario saltem & indirectè) malitiam & deformitatem illi annexam, & consequenter esset author & causa peccati: quod est incidere in errorem Calvini, jam impugnatum, & divinæ sanctitatis (ut aiunt) famam deterrere. Ita docent Molina, Suarez, Lessius, & alij Recentiores communiter.

B Tertia sententia, quæ in Schola D. Thomæ communis est, & quam, ut infra ostendemus, aperte proficitur ipse Angelicus Doctor, ejusque Magister Albertus magnus, existimat dignitatem primæ causæ, primi principij, & primi moventis (quæ in Deo nihil nobilius, & præstantius est) non posse salvari per concursum purè simultaneum & indifferentem, à voluntate creata determinabilem, sed tantum per concursum prævium, & prioritatem naturæ & causalitatis, determinationem liberi arbitrij antecedentem. Unde cum sine præjudicio fidei negari non possit, Deum esse primam causam, & primum principium illius entitatis, actualitatis, & bonitatis transcendentis, quæ in materiali peccati imbitur (alioquin admittenda essent plura rerum prima principia, quod est in Manichæorum hæresim incidere, & primo Symboli nostræ fidei articulo, quo Deum creatorem & factorem omnium visibilium & invisibilium profitemur, contradicere) consequenter docent, Deum in materiale peccati materialiter sumptum, & in actus peccatorum, quatenus actus & entia sunt, non solum simultaneo, sed etiam prævio concursu influere, & voluntatem creatam ad producendam entitatem, actualitatem, & alias rationes ad ordinem physicum, & lineam entis pertinentes, prædeterminare, & applicare.

C Quia tamen concursus ille præcisivus est, & sistit intra ordinem physicum, & formalitates tantum ad illum ordinem spectantes attingit, Deus non est, nec potest dici causa peccati, nec divinæ sanctitati ullum infertur præjudicium. Hanc sententiam sic explicatam testatur Dominicus Soto in libris de natura & gratia in Concilio Tridentino editis, & à Legatis ipsius Concilij approbatis, fuisse ab omnibus Theologis sui temporis unanimi consensu receptam. Nam lib. 1. cap. 18. circa finem, sic habet: *Haud equidem dissentient Theologi, unitatis (ita vocant) quæ est peccatum, Deum esse causam, eo efficientiæ genere, quo cuncta & animantia & inanima, ad suas naturales, actiones permovet.*

D Dico ergo primò, Deum non solum permisivè, sed etiam positivè, concurrere ad actum peccati, quatenus est ens, & actus physicus & vitalis. Ita communiter Theologi cum D. Thoma 1. 2. quæst. 79. art. 2. & in 2. sent. dist. 37. quæst. 2. art. 2. ubi sententiam oppositam, asserentem peccatum, sub ratione entis & actus, non esse à Deo (quam ipsius tempore tenebant quidam Theologi) dicit esse propinquissimam duplici errori. Et Albertus magnus ibidem dist. 35. art. 7. inquit quod hæc opinio quæ obrunnerat plures antiquorum, ferè cessit ab aula, & à multis modernorum reputatur hæretica. Idem Docet D. Anselmus lib. de concordia præscientiæ & prædestinationis cap.

Vuu ij

7. ubi hæc scribit: *Omnis qualitas vel omnis actio, & quidquid aliquam habet essentiam, à Deo est, à quo est omnis iustitia, & nulla iniustitia. Facit igitur Deus omnia quæ iustâ vel iniustâ voluntate fiunt: id est bona opera, & mala. In bonis quidem facit quod sunt, & quod bona sunt: in malis vero facit quod sunt, sed non quod mala sunt.*

178. Probatur ergo conclusio ratione fundamentali, quam tangit D. Thomas locis citatis. Omnis entitas, & actualitas creata, in Deum ut in primum ens, & primum actum, debet reduci: Sed entitas quæ includitur in actu malo & peccaminoso, est creata & participata, & actio peccati est aliqua actualitas potentia, & aliquis actus secundus physicus & vitalis: Ergo peccatum in ratione entis & actus, à Deo tanquam à primo ente, & primo actu debet immediatè procedere.

179. Confirmatur: Si Deus non concurreret effectivè, sed permissivè tantùm, ad entitatem, & actualitatem quæ est in peccato: sequeretur dari in rerum natura aliquod ens creatum & participatum, quod subterfugeret divinam causalitatem, & omnipotentiam, & quod Deum ut creatorem, & primum principium non agnosceret, sed reduceretur in voluntatem humanam, tanquam in primam causam; quod est erroneum, & repugnans primo Symboli articulo, ut constat ex suprâ dictis. Unde Anselmus: *Audacia est dicere, aliquid esse ens quod non sit ab ente primo: Ergo &c.*

180. Dices: Omnem entitatem creatam esse à Deo, vel permissivè, vel positivè. Illa enim quæ est conjuncta cum bonitate morali, est à Deo positivè concurrente, & influente: ea verò quæ habet malitiam & deformitatem moralem annexam, est à Deo solùm permissivè.

Sed contra primò: Implicat entitatem aliquam creatam poni in rerum natura, & acquirere verum & reale esse extra causas, per nudam permissionem Dei, & sine influxu positivo illius; permissio enim est sola negatio impedimenti: pura autem negatio non potest dare esse physicum, & reale: Ergo &c.

Secundò, ut arguit S. Doctor in 2. dist. 37. quæst. 2. art. 2. in argum. sed contra. *Quidquid non est causa operationis per quam aliqua substantia in esse producitur, non est causa illius substantia: Sed per aliquam actionem peccati, substantia quadam in esse producitur, sicut per adulteria & fornicationes homines generantur. Si ergo harum actionum Deus causa non est, in quantum actiones sunt, nec hominum, qui per has actiones generantur, est causa: quod est absurdum.*

§. VI.

Ex Scriptura & SS. Patribus demonstratur, Deum non solùm simultaneo, sed etiam prævio concursu, ad materiale peccati concurrere.

181. **D**ico secundò: Deum non solùm simultaneo, sed etiam prævio concursu, in materiale peccati influere: seu movere & applicare voluntatem, & alias potentias, ad producendam entitatem, actualitatem, vitalitatem, bonitatem transcendentalem, aliasque rationes ad ordinem physicum, & lineam entis pertinentes, quæ in materiali peccati reperiuntur imbibitæ.

Probatur primò conclusio: Secundùm Scripturam & SS. Patres, articulo præcedenti §. 8. relatos, Deus ab æterno prædefiniit omnes actiones & passiones Christi Domini, & consequenter ejus crucifixionem: Sed illa erat actio intrinsecè

A mala, imò & omnium pessima: erat enim non solùm homicidium, sed etiam, ut ita dicam, Deicidium: ut pote occisio hominis subsistentis per subsistentiam divinam: Ergo secundùm Scripturam, & SS. Patres, divinæ sanctitati non repugnat prædefinire actus intrinsecè malos; non quia mali sunt, sed ut actus & entia sunt; & voluntatem creatam movere, & applicare, ad attingendam entitatem, actualitatem, & bonitatem transcendentalem, quæ in illis actibus reperiuntur imbibitæ.

Respondet Suarez in opusculis libro 2. de concursu Dei cap. 5. crucifixionem Christi, prout erat actio elicitâ à Judæis (sub qua ratione erat mala & peccaminosa) non fuisse à Deo prædefinitam, sed solùm quatenus erat passio in Christo recepta: quia sub hac formalitate erat bona, & meritoria, ac satisfactoria pro peccatis nostris.

B Sed in primis hæc responsio apertè contradicit Scripturæ: dicitur enim Actorum 2. *Hunc (scilicet IESUM) definio consilio & prescientiâ Dei traditum, per manus iniquorum affigentes intermisistis.* Nam ibi, non solùm passio in Christo recepta, sed etiam actio affigendi Christum à Judæis elicitâ, tribuitur divino consilio, ejusque definitioni, & decreto. Unde etiam cap. 4. ad idem propositum additur: *Convenerunt Herodes, & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Israel facere, quæ manus tua, & consilium tuum decreverunt fieri: scilicet crucifigere Christum.*

C Secundò contra hanc responsionem militant verba Augustini de corrept. & gratia cap. 7. ubi loquens de Apostolis ait: *Electi autem sunt ad regnandum cum Christo, non quomodo electus est Judas ad opus cui congruebat. Ab illo quippe electus est, qui novit bene uti etiam malis, ut per ejus opus damnabile, illud propter quod ipse venerat opus venerabile completeretur. Cum itaque audimus: nonne ego vos duodecim elegi, & unus ex vobis diabolus est? illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per judicium. Illos ergo elegit ad obviandum regnum suum, illum ad effundendum sanguinem suum. Atqui effundere sanguinem Christi, non dicit solùm passionem in Christo receptam, sed etiam veram & propriam actionem: Ergo passiones Christi, non solùm sub ratione passionum, sed etiam sub ratione actionum, fuerunt à Deo prædefinitæ.*

D Tertiò hæc responsio præcipuum Adversariorum fundamentum evertit: cum enim actio & passio secundùm Philosophos realiter identificentur, & sint una & eadem entitas, quæ habet diversos modos & formalitates: minus inter se distinguuntur, quàm entitas peccati, quæ ad ordinem physicum pertinet, & ejus malitia & deformitas, quæ spectat ad ordinem moris, & quæ secundùm plures Theologos non est aliquid positivum, sed pura privatio. Unde si non obstante illâ intimâ connexionem, imò & reali identitate, quæ inter actionem & passionem reperitur, potuit Christi crucifixio, sub ratione passionis, à Deo prædefiniri & causari, absque eo quod sub formalitate actionis ab illo prædefiniretur, à fortiori eadem crucifixio, sub ratione entitatis & actualitatis, potuit à Deo prædefiniri & causari, absque eo quod talis prædefinitio, vel causalitas, ad ipsam malitiam & deformitatem se extenderet. Et sic prædefinitio actuum malorum, ut actus & entia sunt, non derogat divinæ sanctitati, ut contendunt Adversarij.

186. Probatur secundò conclusio argumento ex Scriptura desumpto: Refertur enim Joan. 11. quòd Caïphas Judæis de morte Christo Salvatore inferenda deliberantibus, dixit: *Vos nescitis quidquam, nec cogitatis quia expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo. & non tota gens pereat.* Ex quo loco hoc potest depromi argumentum. Quando Caïphas illa verba pronuntiabat, peccabat peccato gravissimo, persuadebat enim Judæis ut Christum interficerent; & tamen ad hoc dicendum movebatur à Spiritu Sancto, quia tunc prophetabat; mens autem Prophetæ movetur à Spiritu Sancto, sicut instrumentum ab artifice, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. 173. art. 4. Unde ipsemet Evangelista subdit: *Hoc autem à semetipso non dixit, sed cum esset Pontifex anni illius, prophetavit quod Jesus moriturus erat pro Gente &c.* Ergo secundum Scripturam, divinæ sanctitati non repugnat, movere & applicare mentem hominis ad actus intrinsicè malos: non quia mali sunt, sed ut actus & entia sunt.

187. Simile argumentum potest fieri de Sacerdote consecrante propter sortilegium, vel alium malum finem. Nam in tali actione peccat gravissimo peccato sacrilegij; & tamen, cum illa sit supernaturalis, & vires totius naturæ transcendat, debet ad eam moveri, applicari, & elevari à Deo, præsertim cum ad illam concurrat solum instrumentaliter: nam instrumentum movetur & applicatur ad agendum à causa principali, ut docent Philosophi 2. physicorum: Ergo idem quod prius.

188. Ex his confutata manet responsio & doctrina Theophili Rainaudi, & quorundam aliorum Recentiorum, qui docent quòd cum Deus prævidet hominem se determinaturum ad aliquod grave peccatum, illum interdum movere, & applicat ad aliud minus grave. Nam (præterquam quòd hæc doctrina non parum derogare videtur divinæ sanctitati, cui repugnat movere hominem ad aliquod peccatum, ut tale est, & ut habet rationem mali moralis; & contradicere Apostolo dicenti non esse facienda mala, ut veniant bona) non solvit difficultatem propositam, cum nullum possit dari vel excogitari gravius peccatum, quàm occisio Christi, & effusio sanguinis ejus, vel consecratio hostiæ ad conficiendum sortilegium; & tamen (ut jam ostendimus) crucifixio Christi, secundum Scripturam, & SS. Patres, fuit à Deo prædefinita, Judas, secundum Augustinum, electus ut sanguinem Christi funderet, Caïphas motus à Spiritu Sancto ad dicendum: *Expedit vobis ut unus moriatur homo pro populo. & non tota gens pereat;* & Sacerdos, ut divinæ virtutis instrumentum, specialiter movetur & applicatur à Deo ad consecrationem, etiam sacrilegam: Ergo &c.

189. Probatur tertio conclusio ex D. Augustino, qui varijs in locis apertissimè docet nostram sententiam. Nam in libro de gratia & libero arbitrio cap. 21. octo affert, & accuratè expendit Scripturæ testimonia, ut probet Deum quocumque vult inclinare voluntates, sive ad bona, sive ad mala, & tandem sic concludit: *His & talibus testimonijs divinatorum eloquiorum, que omnia commemorare nimis longum est, satis quantum existimo manifestatur, operari Deum in cordibus hominum, ad inclinandas eorum voluntates quocumque voluerit; sive ad bona pro sua misericordia, sive ad mala pro meritis eorum, judicio uti-*

Tom. I.

A que suo, aliquando aperto, aliquando occulto, semper autem iusto. Idem quoque fusè probat lib. 5. contra Julianum cap. 3. maxime verò autoritate Apostoli ad Romanos 1. dicentis: *Tradidit illos Deus in reprobum sensum; ut faciant que non conveniunt. Tradidit illos Deus in desideria cordis eorum, in immunditiam &c.* Tradidit illos Deus in passiones ignominie, &c. Quæ verba cum Julianus sic exponeret, ut Deum intelligi vellet tradere non positivè, sed negativè, hoc est non movendo ad materiale peccati, sed deserendo, illum redarguit Augustinus, his verbis: *Quid autem est quòd dicit, cum desiderijs suis traditi dicuntur, relictì per divinam patientiam intelligendi sunt; non per potentiam in peccata compulsive quasi non simul posuerit hæc duo Apostolus, & patientiam & potentiam, ubi ait: Sic autem volens Deus ostendere iram, & demonstrare potentiam suam, tulit in multa patientia vasa ira, que perfecta sunt in perditionem.* Cum verò S. Doctor ait, quòd per potentiam in peccata compulsi sunt, hoc debet intelligi de peccato quantum ad materiale, seu quoad existentiam malitiæ subjèctam (hæc enim in Deum ut primum ens, & primum rerum omnium principium, & factorem omnium visibilibus & invisibilibus reducenda est, nisi à fide Catholica aberrare velimus) non verò quantum ad ipsam malitiam & deformitatem: nam illa in voluntatem creatam, ut in primam causam deficientem, & à rectitudine divinæ motionis & concursus se subtrahentem, debet refundi, ut supra ex ipso Augustino probavimus, nam ut lib. 5. de Civit. cap. 9. & alibi sæpe docet, *Mala voluntates ab illo non sunt, quoniam contra naturam sunt, qua ab illo est.*

§. VII.

Mens Divi Thomæ aperitur.

190. UT clarius constet de mente D. Thomæ, placeat hic integrum ejus articulum desumptum ex 2. libro sentent. dist. 37. quæst. 2. de verbo ad verbum transferbere. Quærit ergo S. Doctor art. 2. illius quæstionis: *utrum actio peccati, in quantum actio, sit à Deo? & propositis argumentis in contrarium, sic concludit.*

Respondeo dicendum, quòd circa hanc quæstionem tanguntur à Magistro due opiniones, quarum una dicebat, omnes actus, in quantum actus sunt, ex Deo esse, sed quòd in quantum deformitatem habent, à Deo non sunt, sed ab homine vel diabolo. Alia opinio dicebat actus peccatorum nullo modo, nec etiam in quantum actus sunt, à Deo esse: quam ad præsens nulli vel pauci tenent, quia propinquissima est errori duplici. Primo quia ex ea videtur sequi, quòd sint plura prima principia. Hoc enim est de ratione primi principij, ut agere possit sine auxilio prioris agentis, & influentia ejus: unde si voluntas humana actionem aliquam posset producere, cujus actor Deus non esset, voluntas humana rationem primi principij haberet. Quamvis solvere hoc nitantur, dicentes quòd voluntas, etsi per se possit actionem producere sine influentia prioris agentis, non tamen habet à se esse, sed ab alio, quòd etiam exigeretur ad rationem primi principij. Sed hoc videtur inconveniens, ut quòd à se esse non habet, à se agere possit, cum etiam per se durare non possit quòd à se non est: omnis enim virtus ab essentia procedit, & operatio à virtute: unde cujus essentia ab alio est, oportet quòd virtus & operatio ab alio sit. Et præterea,

V u u ij

quomodo per hanc responſionem evitaretur, quod A non eſſet primum ſimpliciter, non tamen poſſet vitari quin eſſet primum agens, ſi eius actio in ALIQUOD PRIUS AGENS NON REDUCERETUR SICUT IN CAUSAM. Secundo, quia cum actio etiam peccati ſit ens quoddam, ſequeretur ſi actio- nes peccatorum à Deo non ſunt, quod aliquid ens eſſentiam habens, à Deo non eſſet, & ita Deus non eſſet univerſalis cauſa omnium entium, quod eſt contra perfectionem primi entis: primum enim in quolibet genere eſt cauſa ceterorum, ut in 2. metaph. dicitur. Et ideo cum prima opinione dicendum eſt, quod actus, in quantum actus eſt, & ut ſic, non habet aliquid quod deformitatem habeat: quod qualiter ſit, ita conſiderari poſſet. In omnibus enim in quibus incidit defectus ex cauſa ſe- B cunda, & non ex cauſa prima, oportet quod quid- quid eſt in effectu deficiente, eſſentia & bonitatis totum à prima procedat: quod autem defectus, re- ducatur in cauſam ſecundam deficientem. Vt patet in claudicatione, quæ eſt à virtute grefſiva, me- diante tibia, percujus, ſcilicet tibia, curvitatẽ, obliquitas in grefſu claudicantis relinquitur: unde quidquid eſt ibi de grefſu, totum eſt à virtute gref- ſiva: ſed defectus, vel obliquitas grefſus, non eſt à virtute grefſiva, ſed à tibia tantum. Similiter etiam eſt ordo Dei ad voluntatem cauſatam, ſicut cauſa prima ad ſecundam: ideo ex parte Dei nullus defectus incidere poſſet: voluntas autem cauſata, ad defectum poſſibilis eſt, & ideo quidquid eſt in actu deficiente, ſcilicet peccato, de ratione actus, C & entis, & boni, totum hoc à primo agente, ſcilicet Deo, procedit, mediante voluntate: ſed ipſe defectus qui eſt in actu, hoc modo eſt à voluntate, quod à Deo non procedit. Et ideo quodcumque no- men quod deformitatem ſimul cum actu ſignificat, ſive in generali, ſive in ſpeciali, non poſſet dici quod hoc à Deo ſit ſimpliciter: unde non poſſet di- ci abſolute, quod peccatum ſit à Deo, ut homici- dium, aut aliquid huiusmodi, niſi cum hac addi- tione, in quantum eſt actus, & in quantum eſt ens. Hæc D. Thomas.

191. Idem ferè docet Albertus magnus, ejus Magi- ſter, ibidem diſt. 35. art. 7. ubi etiam relatã opi- nione quorundam Theologorum ſui temporis, qui exiſtimabant actus malos, etiam in quantum actus & entia, non eſſe à Deo, ut à prima cauſa efficiente, ſed à ſola voluntate creata, dicit quod Hæc opinio quæ obtinuerat plures antiquorum, ferè ceſſit ab aula, & à multis modernorum reputatur hæretica. Et eam impugnat eadem ratione quã S. Thomas, quia ſcilicet, Cum actus malus ſit ſimpliciter actus egrediens à potentia activa per- fecta ſecundum naturam, non egreditur ab ea, ni- ſi ſecundum quod movetur à cauſa prima; alioquin ſequeretur duo eſſe prima principia.

192. Ex his plura argumenta deduci poſſunt, ad demonſtrandum, utrumque S. Doctorem docere, Deum non ſolum ſimultaneo, ſed etiam prævio influxu, in materiale peccati influere. In primis enim S. Thomas dicit quod Quidquid eſt in actu peccati de ratione entis & boni, totum hoc à Deo procedit, mediante voluntate: Sed per concuſum ſimultaneum Deus non producit actum peccati, in quantum eſt ens & actus, mediante voluntate (id eſt influendo in voluntatem ut in cauſam) ſed immediatè cum voluntate in illum influit: Ergo ſecundum D. Thomam, Deus non ſolum concuſu ſimultaneo, ſed etiam prævio, influit in materiale peccati.

193. Secundo, Idem S. Doctõr ibidem ait, quod

non poſſet vitari, quin voluntas creata influens in materiale peccati, eſſet primum agens, ſi ejus actio in aliquid prius agens non reduceretur tan- quam in cauſam: Sed per concuſum ſimulta- neum, Deus non eſt prius, ſed ſimul agens: Ergo non loquitur de concuſu ſimultaneo, ſed de prævio.

194. Tertio, D. Thomas explicat influxum Dei in materiale peccati, exemplo animæ influentis in motum progreſſivum, mediante potentia moti- va: Atqui talis influxus non eſt ſolum ſimulta- neus, ſed etiam prævius; anima enim, mediante potentia grefſivã, verè movet & applicat tibiam curvam ad motum progreſſivum: Ergo D. Tho- mas loquitur de concuſu prævio, & non tantum de ſimultaneo.

195. Quarto, Idem S. Doctõr in eodem articulo in reſp. ad 2. ait quod Deus eſt cauſa actionis malæ, ut eſt actus, & ens, ſecundum quod influit agenti eſſe, poſſe, & agere. Atqui Deus per concuſum ſimultaneum non influit agere, ſed tantum per concuſum prævium; quia per concuſum ſimulta- neum non movet, nec applicat potentiam ad agendum; nec facit quod actio ab illo exeat, ſed ſolum cum illo agit, eique cooperatur: Ergo idem quod prius.

196. Quinto, Idem Doctõr Angelicus ibidem in reſp. ad 5. aperte deſtruit præcipuum adverſæ ſententiæ fundamentum, ut oſtendemus §. ſe- quenti: Ergo non favet A dverſarijs.

197. Denique Albertus magnus loco relato, dicit quod Actus malus, in quantum eſt actus, non egreditur à potentia activa, niſi ſecundum quod illa movetur à cauſa prima: Atqui concuſus ſimultaneus non facit quod actus egrediarur à po- tentia activa, nec illum movet ad agendum, ſed tantum ſimul cum illa influit in eandem operatio- nem & effectum, ut conſtabit ex dicendis §. ſe- quenti: Ergo etiam Albertus magnus agnoſcit influxum Dei, non ſolum ſimultaneum, ſed etiam prævium, in materiale peccati.

§. VIII.

Eadem veritas ratione ſuadetur.

198. D Ivis Thomas quaerit, 3. de malo art. 2. in corp. duplici ratione probat actionem pec- cati eſſe à Deo. Primò quidem ratione communis, quia cum ipſe Deus ſit ens per ſuam eſſentiam, nam ſua eſſentia eſt ſuum eſſe, oportet quod omne quod quomodocumque eſt, derivetur ab ipſo. Nihil enim aliud eſt quod ſit ſuum eſſe, ſed omnia dicuntur entia per quandam participationem: omne autem quod per participationem dicitur tale, deriva- tur ab eo quod eſt per eſſentiam, ſicut omnia ignita derivantur ab eo quod eſt per eſſentiam ignis. Maniſteſtum eſt autem quod actio peccati eſt quod- dam ens, & in predicamento entis poſitum; unde necesse eſt dicere, quod ſit à Deo. Secundo autem idem patet ratione ſpeciali: necesse eſt enim omnes motus ſecundarum cauſarum cauſari à primo mo- vente, ſicut omnes motus inferiorum corporum cau- ſantur à motu colli: Deus autem eſt primum mo- vens reſpectu omnium motuum & ſpiritalium & corporalium; ſicut corpus cæleſte eſt principium omnium motuum inferiorum corporum: unde cum actus peccati ſit quidam motus liberi arbitrij, necesse eſt dicere, quod actus peccati, in quantum eſt actus, ſit à Deo. Quibus verbis S. Doctõr dupli- cem rationem fundamentalem noſtræ concluſio- nis inſinuat.

199. Prima potest sic proponi. Si Deus non prædefiniret materiale peccati, sed circa illud haberet decretum purè indifferens, & à voluntate creata ad speciem actûs determinabile, daretur in rerum natura aliqua actualitas, & aliquis existentie gradus, qui divinam causalitatem subterfugeret, & in Deum tanquam in primum ens, & primum actum non reduceretur: Sed hoc non potest dici, alioquin darentur duo prima rerum principia; quod est in errore Manichæorum incidere, & primo Symboli articulo, quo Deum omnium visibilem & invisibilem autorem profiteremur, repugnare: Ergo &c. Sequela Majoris probatur: Determinatio voluntatis creata ad materiale peccati, est aliqua actualitas potentia, & in se imbibit transcendentaliter aliquem existentie gradum: At si Deus non prædefiniret materiale peccati, sed circa illud haberet decretum purè indifferens, non causeret determinationem voluntatis ad illud: Ergo daretur aliqua actualitas, & aliquis gradus existentie, qui divinam causalitatem subterfugeret &c. Major constat, determinatio enim voluntatis creata est exercitium libertatis potentialis illius, sive ipsa libertas in actu secundo; ac proinde aliqua ejus actualitas; & cum non sit purum nihil, vel ens rationis, sed aliqua entitas, vel aliquis modus entis, in se imbibit aliquem existentie gradum. Minor verò, in qua est difficultas, constat ex principijs supra statutis, agendo de divinorum Decretorum efficacia & causalitate. Ibi enim ostendimus, decretum indifferens, & à voluntate creata ad speciem actûs determinabile, non posse causare voluntatis creatae determinationem. Tum quia illam expectat, vel supponit, in aliquo priori rationis vel naturæ, ut determinatè in actus nostros liberos influat: nulla autem causa expectat vel supponit suum effectum, ut operetur, & determinatè in illum influat. Tum etiam, quia ut sæpè docet D. Thomas supra relatus: à principio indifferenti, ut indifferens est, non potest procedere voluntatis determinatio, sicut nec à frigido ut tali produci calor. Adde quod, Adversarij docent concursum simultaneum in actu primo consideratum, seu decretum concurrenti cum causis liberis, se habere sicut habitum in potentia residentem, quo utimur quando volumus: Atqui habitus non causat actualem determinationem potentie, sed potius ab ea determinatur ad agendum: Ergo nec decretum indifferens.

200. Hanc rationem insinuat D. Thomas non solum loco supra relato, sed etiam i. 2. quæst. 79. art. 2. ubi quærit. *Vtrum actus peccati sit à Deo?* Et propositis quibusdam argumentis in contrarium, sic concludit: *Respondendo dicendum quod actus peccati, & est ens, & est actus, & ex utroque habet quod sit à Deo: omne enim ens quocumque modo sit, oportet quod derivetur à primo ente, ut patet per Dionysium 5. cap. de divin. nomin. Omnis autem actio causatur ab aliquo existente in actu, quia nihil agit, nisi secundum quod est actu: omne autem ens actu reducitur in primum actum, scilicet Deum, sicut in causam, qui est per suam essentiam actus: unde relinquitur quod Deus sit causa omnis actionis, inquamvis est actio. Sed peccatum nominat ens & actionem cum quodam defectu: defectus autem ille est ex causa creata, scilicet libero arbitrio, in quantum desit ab ordine primi agentis, scilicet Dei: unde defectus iste non reducitur in Deum sicut causam, sed in li-*

A *berum arbitrium. Sicut defectus claudicationis reducitur in tibiam curvam, sicut in causam, non autem in virtutem motivam, à qua tamen causatur quicquid est motionis in claudicatione. Et secundum hoc Deus est causa actus peccati: non est tamen causa peccati, quia non est causa hujus quod actus sit cum defectu.*

Quibus verbis S. Doctor in primis clarissimè docet, peccatum, in quantum est ens & actus, à Deo ut primo ente, & primo actu procedere. Secundo, ut, hoc non obitante, salvet Deum non esse causam peccati, non recurrit ad concursum simultaneum, & indifferenter, à voluntate creata determinabilem, sicut Adversarij; sed ad solam creaturæ defectibilitatem, quæ tali entitati & actualitati quam Deus in materiale peccati attingit, per accidens adjungit malitiam & deformitatem. Quod explicat exemplo claudicationis, quæ solum reducitur in tibiam curvam, non vero in virtutem motivam, vel in animam moventem: à qua tamen, inquit, *causatur quicquid est motionis in claudicatione.* Non potest autem negari, animam, mediante potentia gressiva, verè & physicè movere & applicare tibialis curvam ad motum progressivum: Ergo similiter, quamvis Deus physicè moveat & applicet voluntatem ad materiale peccati, quatenus est ens & actus, eique per accidens, & ex defectibilitate creaturæ, adjungatur malitia & defectus, non sequitur Deum esse autorem peccati, nec violatur sanctitas divinæ naturæ. Thomistæ ergo Angelici Præceptoris vestigijs ubique inhaerentes, nunquam induci poterunt, ut sub prætextu salvandi divinæ sanctitatis, & humanæ libertatis jura, & privilegia, Deo dignitatem primæ causæ, & primi principij (quæ nihil præstantius est) ad creaturam transferrent; & ita à Calvinianorum errore recedendum esse existimant, ut in alium pejorem (Manichæorum scilicet, plura rerum prima principia admittentium) incidere non cogantur.

Dices cum Recentioribus: Sufficiens salvari in Deo dignitatem primi principij, per hoc quod voluntas creata à Deo receperit virtutem agendi, & indigeat ejus concursu simultaneo ad operandum.

Sed contra primò: D. Thomas §. præcedenti relatus, hanc responsum refert, & impugnat, aitque, quod *Quamvis per illam evitaretur quod voluntas creata non esset primum simpliciter, non tamen posset vitari, quin esset primum agens, si ejus actio in aliquod prius agens non reduceretur tanquam in causam.*

Secundò, Indigentia concursus simultanei præcisè, non derogat dignitati primi principij, nam Deus ad actus nostros vitales, & liberos concurrat ut causa prima, & tamen, secundum communem Philosophorum sententiam, non potest illos producere sine consortio, cooperatione, & concursu simultaneo potentie vitalis.

Tertiò, Per concursum simultaneum Deus non potest causare liberam nostræ voluntatis determinationem, ut sæpè ostendimus: Ergo per illum non salvatur in Deo ratio primi principij, saltem respectu talis determinationis.

Quartò, Per concursum simultaneum Deus non potest constituere voluntatem creatam, & alias causas secundas, in ratione principij actualis & effectivi suarum operationum: Ergo per talem concursum non salvatur sufficienter in Deo ratio primi principij. Consequentia patet, nam

ad rationem & dignitatem primi principij pertinet constituere alias causas inferiores in ratione principij actualis suarum operationum. Antecedens verò probatur: Sicut principium actuale operationis est aliquid prius saltem naturâ, ipsa operatione (cùm sit causa illius, & omnis causa, prioritate saltem naturâ, suum effectum antecedit, ita & id per quod in ratione talis principij constituitur, debet ipsam operationem, prioritate saltem naturâ, antecedere: Sed concursus simultaneus prioritate naturâ determinationem voluntatis creatæ non antecedit, alioquin; ut supra dicebamus, non esset simultaneus, sed præuius, imò & prædeterminans: Ergo illam in ratione principij actualis suarum operationum non constituit.

Denique per concursum simultaneum non salvatur sufficienter subordinatio causarum secundarum ad primam, in agendo & causando: Ergo nec in Deo dignitas primi principij. Consequentia patet, Antecedens probatur. Nam ut egregie discurret S. Thomas 3, p. quæst. 19. art. 1. *Ubi cumque sunt plura agentia ordinata, inferius moveatur à superiori: sicut in homine corpus moveatur ab anima, & inferiores vires à ratione. Sic igitur actiones & motus inferioris principij, sunt magis operata quadam, quam operationes; id autem quod pertinet ad supremum principium, est propriè operatio.* Quibus verbis apertè declarat S. Doctor, ad salvandam subordinationem inter plura agentia, requiri quòd inferius moveatur, & applicetur ad agendum à superiori, sicut corpus moveatur ab anima, & potentie inferiores à voluntate, & imperio rationis: Ergo ad salvandam subordinationem in agendo & operando inter creaturas & Deum, non sufficit indigentia concursus simultanei; sed præterea requiritur, quòd causæ secundæ moveantur & applicentur ad agendum à prima. Unde Catechismus Romanus iussu Pij V. editus, & per ipsum Concilium toti Ecclesiæ propositus, ut inde quasi è purissimo fonte doceri possint à Parochis fideles, & in sana doctrina instrui: explicans in Symbolo fidei, articulum omnipotentie divinæ, & subordinationem ac dependentiam in agendo creaturarum à Deo, ad verba illa, *Creatorem cæli & terre*, sic ait: *Non solum autem Deus universa que sunt providentiâ suâ tueretur atque administrat, verum etiam que moventur & agunt aliquid, in imâ virtute ad motum atque actionem ita impellit, ut quamvis secundarum causarum, efficientiam non impediatur, preveniat tamen: cum ejus occultissima vis ad singula peringat, & quemadmodum Sapiens testatur, attingat à fine usque ad finem fortiter, & disponat omnia suaviter. Quare ab Apostolo dictum est, cum apud Athenienses annuntiaret Deum quem ignorantes colebant: non longè est ab unoquoque nostrum, in ipso enim vivimus, movemur, & sumus.*

202. Confirmatur: Quotiescumque inter aliquos invenitur subordinatio in aliqua ratione, toties etiam reperitur inter illos prioritas, & posterioritas, secundum illam rationem: Sed in concursu simultaneo quo Deus cooperatur causis secundis, nulla reperitur prioritas & posterioritas in influentia & causalitate, sed omnimoda concomitantia & similtas: Ergo per talem concursum non salvatur subordinatio causæ secundæ à prima in agendo & causando. Minor patet, Major verò ratione & exemplis suadet. Ratione quidem, quia subordinatio essentialiter importat in

A suo conceptu aliquem ordinem inter ea quæ subordinantur; subordinari enim alteri, idem est ac sub alio ordinari: Ordo autem essentialiter dicit prioritatem & posterioritatem: Ergo & subordinatio. Exemplis verò, nam quia inter Sacerdotem & Diaconum: inter Præsidem & Senatorem, est subordinatio in dignitate, est etiam prioritas, & posterioritas in loco & dignitate. Quia inter primum mobile, & alia corpora inferiora, est subordinatio in motu, est etiam prioritas & posterioritas in movendo.

Nec vim hujus argumenti infirmat, sed confirmat communis responsio Adversariorum, qui dicunt reperiri etiam in concursu simultaneo aliquam prioritatem ex parte Dei, non quidem naturæ & causalitatis, sed dignitatis & nobilitatis. Nam contra hanc responsionem urget argumentum propositum: Quotiescumque enim inter duo reperitur subordinatio in aliqua ratione, toties debet reperiri prioritas & posterioritas in tali ratione: Atqui inter Deum & causas secundas reperitur subordinatio, non solum in dignitate & perfectione, sed etiam in operatione & causalitate: cùm Deus non solum sit primum ens, sed etiam prima causa, & primum principium: Ergo ex parte Dei debet esse prioritas, non solum dignitatis, sed etiam causalitatis.

C Adde quod, si sola prioritas dignitatis ad subordinationem sufficeret, sequeretur quòd si nobilis & rusticus conveniret ad portandum eundem lapidem: vel equus & asinus jungeretur ad trahendum eundem currum; in tali actione daretur inter illos subordinatio, quia inter illos reperitur prioritas in dignitate & nobilitate: Sed hoc absurdum est, & à Philosophiæ & Theologiæ principijs penitus alienum: Ergo & illud.

204. Secunda ratio quam D. Thomas loco supra relato insinuat, & specialem appellat, sumitur ex dignitate primi moventis, quam Aristoteles, & alij antiqui Philosophi, solo luminis naturalis ductu, in Deo agnoverunt, & potest sub hac forma proponi. Omnes motus physici & vitales debent à Deo ut primo movente procedere: Ergo cùm actus peccati, v. g. mendacium, aut blasphemia, sit motus quidam linguæ, vitalis, & physicus; & actus odij Dei sit motus quidam vitalis liberi arbitrij, debet procedere à Deo ut primo movente; non quidem sub ea ratione quæ defectivus est, & regulis morum difformis (sic enim, ut sæpe diximus, in voluntatem creatam, ut in primam causam deficientem, & difformiter à regulis morum operantem, reducitur) sed ut physicus ac vitalis est; sic enim est bonus bonitate transcendentali, & in Deum ut in ultimum finem naturalem reducibilis. Sed talis actus, quantum est motus quidam physicus & vitalis, per concursum simultaneum non potest à Deo ut primo movente procedere: Ergo Deus non solum concursu simultaneo, sed etiam prævio, influat in materiale peccati. Major, & prima Consequentia patet. Ut enim discurret D. Thomas loco supra relato: *Necesse est omnes motus causarum secundarum causari à primo movente, sicut omnes motus inferiorum corporum causantur à motu cæli: Deus autem est primum movens respectu omnium motuum, & spiritualium, & corporalium: sicut corpus cæleste est principium omnium motuum inferiorum corporum. Unde cum actus peccati sit quidam motus liberi arbitrij, necesse est dicere, quòd actus peccati, in quantum est actus, sit à Deo. Idem docet Albertus Magnus loco supra*

suprà relato, ubi inquit: *Actus malus, inquantum est actus, non egrreditur à potentia activa, perfecta secundum naturam, nisi secundum quod illa movetur à causa prima.*

205. Minor autem subsumpta, quæ asserit actus peccatorum, ut sunt motus quidam physici & vitales, per solum concursum simultaneum non posse procedere à Deo ut primo movente, facile suadetur. Primò ex D. Thoma 3, contra Gent. cap. 149. ubi ait: *Motio moventis præcedit motum mobilis, ratione, & causâ, id est prioritate rationis & causalitatis: Sed concursus simultaneus, prioritate causalitatis & naturâ motum liberi arbitrij non antecedit: alioquin, ut suprà dicebamus, talis concursus non esset simultaneus, sed prævius: Ergo talis concursus non est Dei moventis motio, nec per illum Deus movet voluntatem ad operandum, sed simul cum illa in eundem actum influit.*

Secundò probatur eadem Minor principalis: Quando duæ cause partiales in eundem effectum simul influunt, una non dicitur aliam movere ad agendum: v. g. quando duo equi trahunt eundem currum, unus non dicitur alium movere, sed potius uterque simul movet & trahit currum: Ergo quando Deus simul concurrat cum creaturis ad operandum, per talem concursum illas non movet, nec applicat ad agendum; sed solum simul cum illis in eandem actionem & effectum influit.

Tertiò eadem Minor suadetur: Moveri est mutari, cum omnis motus essentialiter sit mutatio: Sed per concursum simultaneum Deus non immutat causas secundas, quia non agit in illas, sed cum illis; nec illis aliquid communicat, sed solum effectum ab illis productum: Ergo per talem concursum illas non movet. De quo fusiùs in

Disp. 6.
art. 2.

Tractatu de actibus humanis.

§. IX.

Precipuum Adversariorum fundamentum convellitur.

206. **P**Robari etiam potest nostra conclusio, destruendo precipuum fundamentum Adversariorum. Nam si Deus non præmoveret ad materiale peccati, maxime quia consequenter deberet præmovere ad formale, propter indissolubilem connexionem quam formale habet cum materiali, in quibusdam saltem peccatis, v. g. in odio Dei: Sed hæc ratio nulla est: Ergo &c. Major est precipuum Adversariorum fundamentum, Minor autem probatur primò; quia, ut infra ex Augustino ostendemus, eadem argumentatione utebatur olim Julianus, ut probaret non esse peccatum originale in parvulis.

207. Secundò, quia D. Thomas articulo suprà relato, fundamentum illud convellit, & penitus destruit. Nam sibi hoc argumentum objicit: *Rei non assignatur causa efficiens, secundum quod est in intellectu, sed secundum quod est in re: sed quidam actus sunt in quibus non potest separari illud quod est de natura actus à deformitate, nisi secundum intellectum, quia bene fieri non possunt: ergo non causantur nisi secundum quod sunt sub illa deformitate &c.* Cui argumento sic responderet: *Ad quintum dicendum, quod sicut actio qua peccati deformitatem habet, dicitur bona, inquantum est actio, bonitate nature: non propterea quod aliquando inveniat separata à deformitate, sed quia bonitas naturalis deformitati substat. Ita*

Tom. I.

A etiam Deus dicitur causa illius actionis, inquantum est actio, & non inquantum est deformis: hoc modo quod actionem non facit à deformitate separatam, sed quia in actione deformitatis conjuncta, hoc quod est actionis facit, & quod deformitatis non facit. *Etsi enim in aliquo effectu plura inseparabiliter sint conjuncta, non oportet ut quod est causa ejus quantum ad unum, sit etiam causa ejus quantum ad alterum. Sicut natura est causa oculi, quantum ad substantiam ejus, & non quantum ad defectum cæcitatis, qui ex nature defectu accidit.*

B Tertiò probatur eadem Minor principalis: Vis operativa, aut actus, non extenditur ad illud omne quod connectitur aut identificatur cum suo objecto, nisi contineatur intra spheram activitatis, aut latitudinem objecti adæquati ipsius; ut patet in intellectu, qui ita attingit verum, quod non attingit bonum, quamvis identificatum cum vero, quia bonum non est objectum intellectus: Sed deformitas peccati non continetur intra latitudinem, sive spheram activitatis divinae omnipotentia, & causalitatis ejus, ut suprà ostendimus: Ergo ex eo quod Deus per motionem præviam & physicam prædeterminationem, causet materiale peccati, cum quo connectitur formale, non sequitur quod causet etiam ipsum formale, & quod ejus motio ad malitiam & deformitatem se extendat.

C Quartò eadem Minor suaderi potest tribus exemplis aptissimis, quæ in Tractatu de scientia Dei adduximus. Primum est animæ moventis & applicantis tibiam curvam ad motum progressivum. Secundum, scribæ applicantis manum pueri ad scribendum. Tertium, Sacerdotis consecrantis hostiam ad conficiendum fortilegium, quæ ibidem videri possunt.

D Denique probatur Minor principalis, duplici argumento ad hominem. Primum sumitur ex doctrina novorum Casuistarum asserentium, famulum qui submissis humeris scienter adjuvat herum suum ascendentem per fenestram ad stuprandam virginem, & multoties eidem inseruit, deferendo scalam, aperiendo januam, aut quid simile operando, non peccare mortaliter, si id faciat metu notabilis devertimenti: pura ne à domino malè tractetur; ne torvis oculis aspiatur, ne domo expellatur. Ita docent Castro Palao, Merula, Hurtado, & alij apud Dianam, quibus novissime subscripsit Tamburinus lib. 3. in Decalogum. Ex hac ergo novorum Casuistarum doctrina potest desumi argumentum ad hominem contra Adversarios: si enim famulus, qui est causa secunda & particularis, potest physicè influere & cooperari ad actus intrinsecè malos, quales sunt fornicatio, & adulterium, absque eo quod ejus causalitas seu influxus ad eorum malitiam & deformitatem se extendat: quanto magis Deus, qui est causa prima, & motor ac provisor generalis, poterit absque præjudicio suæ sanctitatis, motione, & efficientiâ physicâ, substantiam & entitatem actionis malæ attingere, absque eo quod ejus motio seu influxus se extendat ad malitiam & deformitatem illius: præsertim cum concursus causæ primæ sit universalissimus, & præcisivus, quod non habet concursus causæ secundæ, ut infra declarabimus; & Deus in tali motione & concursu obeat munus universalis provisoris, subministrantis causas secundas mediâ necessaria ad agendum; & famulus in prædicto ministerio se habeat ut provisor particularis, nec mediâ

XXX

208.

209.

Disp. 2.
art. 6.
§. 3.

210.

Cap. 2.
§. 4.
num.
10.

necessaria, sed utilia solum & commoda, hero peccanti, & fornicationem aut adulterium perpetranti, suppeditet.

211. Secundum argumentum ad hominem sumitur ex alia doctrina Adversariorum, quæ docent communiter contra Durandum, Deum ad actus malos & peccaminosos, simul cum voluntate creata concurrere. Si enim propter connexionem malitiæ cum entitate & substantia actûs, Deus non possit prædeterminare ad unam, quin etiam prædeterminet ad alteram; non poterit etiam simultaneè concurrere ad unam, quin etiam concurrat ad alteram: Sed hoc non admittunt Adversarij: Ergo præcipuum illorum fundamentum corrui. Sequela Majoris probatur: Multò magis connectitur malitia & deformitas peccati cum concursu simultaneo, quàm cum concursu prævio; nam cum primo conjungitur proximè & immediatè, cum secundo verò mediatè tantùm & remotè; concursus enim simultaneus est ipsemet actus voluntatis, prout est à Deo simul operante, cum quo actu immediatè conjungitur ipsa malitia peccati: concursus verò prævius non identificatur cum actione voluntatis, sed est quid prævium ad illam; unde non conjungitur cum malitia & deformitate peccati, nisi mediante actu voluntatis: Ergo si propter connexionem quæ est inter substantiam & entitatem actûs mali, & ejus malitiam & deformitatem, Deus non potest per concursum prævium applicare voluntatem ad actum malum, quatenus est ens, & actus physicus & vitalis, nisi etiam eam applicet & determinet ad illum, quatenus est malus & deformis: à fortiori non poterit cooperari, & simul concurrere cum illa, ad substantiam & entitatem actûs mali, nisi etiam simul concurrat ad malitiam, & deformitatem illius.

212. Confirmatur: Ille non minùs peccat, nec minùs est causa peccati, qui cooperatur alteri malè agenti, quàm qui eum movet & invitat ad peccandum: ut enim dicit Apostolus ad Roman. 1. *Qui talia agunt, digni sunt morte, & non solum qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*: Ergo si repugnat divinæ sanctitati & bonitati, movere & applicare voluntatem ad materiale peccati, & ad substantiam & entitatem actûs mali; repugnabit etiam, quòd simul cum ea concurrat ad eundem actum eliciendum: quia sicut in primo casu esset author & causa peccati, ut dicunt Adversarij, ita in secundo, esset illius adjutor & cooperator.

213. Respondent hoc interesse discrimen inter concursum prævium & simultaneum, quòd primus non est indifferens, sed determinans voluntatem, quantum ad speciem actûs: secundus verò est indifferens, & determinabilis à voluntate, quantum ad speciem, eamque determinans solum quantum ad individuum.

214. Sed contra: In primis concursus ille indifferens quem in Deo fingunt Adversarij, imaginationi quidem speciosus est, rationi autem, & Theologiæ valde invisus. Ut enim supra ostendimus, talis concursus tollit à Deo rationem primæ causæ, respectu liberæ determinationis nostræ voluntatis; facit divinam voluntatem pedifsequam voluntatis humanæ, & ejus providentiam imperfectam, & à creaturis dependentem; pluresque alias congerit & accumulat difficultates, quæ acriter mordent & pungunt Adversarios, & à quibus vix se expedire possunt.

Disp. 5.
art. 3.

A Secundò, Dato quòd concursus Dei in actu primo consideratus, id est decretum concurrendi cum causis liberis, sit indifferens, & Deus indifferenti modo illis offerat suum concursum: concursus tamen actualis & exercitus, quo de facto simul influit cum voluntate creata ad actum odij v. g. non potest esse indifferens, cum intimè in illo actu imbibatur, & cum eo identificetur. Quæro igitur, an talis concursus actualis & exercitus, attingat solum entitatem & substantiam illius actûs intrinsicè mali, vel mediâ voluntatis determinatione, ad ejus etiam malitiam & deformitatem se extendat? Si primum dicatur, sequitur quòd etiam concursus prævius quem in Deo admittimus, à fortiori poterit præscindere à malitia & deformitate ejusdem actûs, & solum ejus substantiam & entitatem attingere: quia, ut supra dicebamus, concursus prævius, cum realiter distinguatur ab actione creaturæ, & illam prioritate saltem naturæ antecedit, magis distat à malitia & deformitate illi annexa, quam concursus simultaneus, qui cum tali actione identificatur, & in ea intimè imbibitur. Si verò secundum affirmetur, sequitur concursum Dei æqualiter ad bonum & ad malum se extendere, & absque ullo discrimine effectivo, quidquid sit de affectivo, utrumquos causare, & ad utrumque mediâ voluntatis determinatione transire: quod repugnat divinæ sanctitati, & definitioni Tridentini sess. 6. can. 6. ubi anathema dicitur ei qui dixerit, mala opera ita ut bona, Deum operari.

Respondent quidam Recentiores, concursum Dei actualem & exercitum, non solum attingere substantiam & entitatem actuum bonorum & malorum, sed etiam ad illorum bonitatem & malitiam, mediâ voluntatis determinatione transire, & utramque de facto causare: cum hoc tamen discrimine, quòd ad actus bonos excitat & invitat, per præceptum, consilium, inspirationem &c. ad malos verò & peccaminosos concurrat invitus & coactus, & veluti tractus à voluntate creata; ne scilicet defuit muneris causæ primæ, & lædat jura libertatis humanæ: juxta illud Isaïæ 33. *Servire me fecisti in iniquitatibus tuis*.

Sed hæc responsio & doctrina efficaciter impugnari potest. Primò quia, ut supra ostendimus, Deus non potest causare nisi id quod est ordinabile in ipsum ut ultimum finem, cum ratio primi principij & ultimi finis, inter se convertantur: Sed malitia & deformitas peccati, non est in Deum, ut in ultimum finem ordinabilis, sed potius est recessus & deviatio ab illo ut fine ultimo: Ergo Deus non potest per concursum simultaneum, etiam invitus & coactus, in illam influere.

Secundò absurdum & impium videtur dicere, Deum, cum videt causam secundam in malum labi, lapsum ejus sequi, & influxu suo eam adjuvare, & veluti ab illa trahi in societatem flagitij. Cum enim Deus sit infinite justus & sanctus, nullo modo potest trahi à creatura ad cooperandum ad malum, quæ tale est. Unde quando dicitur Isaïæ 33. *Servire me fecisti in iniquitatibus tuis*: vel hoc debet intelligi ad litteram de Christo, qui formam servi in Incarnatione suscipiens, cum sceleratis reputatus est, & ipse multorum peccata tulit, ut dicit idem Propheta cap. 53. Vel si intelligatur de concursu Dei, debet explicari de concursu ad materiale peccati, quem Deus

215.

216.

217.

218.

in ratione primæ causæ, & universalis provisoris, tenetur exhibere homini peccanti, ne lædat jura libertatis creatæ.

219.

Disp. 5.
art. 3.
§. 3.

Tertio confutari potest principalis responsio, argumento ad hominem, quod supra insinuavimus, decreta indifferentia impugnando. Nam licet secundum principia Adversariorum, concursus quo Deus cum causis liberis operatur, sit indifferens, & à voluntate creatæ ad speciem actûs determinetur, illam tamen determinat ad individuum. Unde cum in actu malo & peccaminoso, secundum rationem individuale considerato, reperitur aliqua specialis malitia & deformitas, quæ non includitur in ratione specifica illius; ea scilicet quæ petitur ex intentione graduâli, vel ex circumstantiis intra eandem speciem aggravantibus; quæro an Deus per suum concursum, quo voluntatem determinat ad talem actum in individuo eliciendum, eam etiam determinet ad illam specialem malitiam & deformitatem quæ illi reperitur annexa, & quæ non convenit ei secundum suam rationem specificam, vel non? Si primum dicatur, sequitur Deum esse authorem alicujus specialis malitiæ, quæ reperitur in actu malo, secundum suam rationem individuale considerato: quod divinæ sanctitatis & bonitati repugnat. Si secundum affirmetur: cur similiter Deus non poterit per concursum prævium determinare voluntatem ad speciem actûs, in esse physico & naturali consideratam, & ad ejus entitatem & substantiam, abique eo quod illam moveat & determet ad malitiam, & deformitatem, illi ex defectibilitate creaturæ annexam? Et si in ratione individuali possit præscindi entitas actûs à malitia: cur etiam in ratione specifica, non poterit fieri eadem præcisio?

§. X.

Solvuntur objectiones.

220.

Objicies primò: D. Augustinus libro 2. de lib. arbit. cap. 10. differens de origine mali, & quæstionem quæ nunc discutitur, an scilicet Deus moveat voluntatem ad actus malos? D pertractans, sic dicitur: *Sed tu fortasse, quaesturus es, quoniam moveatur voluntas cum se averrit ab incommutabili bono ad mutabile bonum, unde ei iste motus existat, qui profecto malus est, tamen si voluntas libera, quia sine illa nec rectè vivi potest, in bonis numeranda sit? Si enim motus iste, ad est averso voluntatis à Domino Deo, sine dubitatione peccatum est, num possumus authorem peccati Deum dicere? Non erit ergo iste motus ex Deo: unde igitur erit?* Et quibusdam interjectis: ad quæstionem sic respondet. *Omne bonum ex Deo: nulla ergo natura est, quæ non sit ex Deo: motus ergo ille averseionis, quem fatemur esse peccatum, quoniam defectivus motus est, omnis autem defectus ex nihilo est: vide quò pertineat, & ad Deum non pertinere ne dubites.* Sic enim legi debet hic Augustini locus, non verò ut habetur in editione Erasmi, à Lovaniensibus emendata: *Et ad Deum pertinere non dubites.*

221.

Respondeo Augustinum ibi manifestè loqui de motu averseionis, ut defectivus est, & regulis morum difformis; sub qua ratione, non est à Deo ut à prima causa efficiente, sed à voluntate creatæ ut à prima causa deficiente: non negat tamen, sed potius ibidem clarè insinuat, motum illum voluntatis, ut physicus est & vitalis, à Deo ut primo
Tom. I.

A movente & primo vivente procedere: nam ibidem ait, quòd *omne bonum ex Deo est. & quòd nulla natura est, quæ non sit ab illo.*

Objiciunt secundò Adversarij plura Conciliorum, & SS. Patrum testimonia, quæ videntur militare contra nostram sententiam. Nam Concilium Arausicanum can. 25. anathema dicit in eos qui dicebant aliquos esse ad malum prædestinatos à Deo. Et D. Prosper ait, *Non esse Catholicum dicere, quòd qui non credunt Evangelicæ prædicationi, ex Dei prædestinatione, & constitutione non credant.* Item Augustinus in libro de articulis sibi falsò impostis, art. 10. *Detestanda & abominanda (inquit) opinio est, quæ Deum cujusque mala voluntatis, aut mala actionis credit authorem: cujus prædestinatio nunquam extra bonitatem, nunquam extra justitiam est, universa enim viæ Domini misericordia & veritas. Adulteria enim matronarum, & corruptelas Virginum, non instituere novit sancta divinitas, sed damnare; nec disponere, sed punire.* Et D. Prosper ejus discipulus, in resp. ad objectiones Vincentianas, hæc scribit: *Sicut Deus non indidit malo Angelo illam voluntatem quæ in veritate non stetit, ita nec hominibus illum affectum quo diabolus imitarentur inseruit.*

Respondeo Concilia & Sanctos Patres, in his & similibus locis, loqui de peccatis absolutè & simpliciter, & prout sunt in genere vel specie mali moralis, & secundum totum illud quod tam de formali quàm de materiali important. Vel loquuntur de materiali peccati formaliter considerato, & prout reduplicativè fundat ipsam malitiam & deformitatem, sub qua ratione non est à Deo, sed à voluntate creatæ, ut regulis morum subjecta. Vel si loquuntur de materiali peccati materialiter sumpto, seu de entitate & substantia actûs mali, in esse physico & naturali considerata, solum intendunt, talem entitatem non esse à Deo ut provisorè particulari, sicut dicebant quidam hæretici, qui volebant Deum aliquos homines speciali providentiâ ad actus malos prædestinare, ut in illorum punitione suam justitiam vindicativam manifestaret. Non negant tamen Concilia, & Sancti Patres, materiale peccati materialiter sumptum, seu entitatem & substantiam actuum malorum, à Deo, ut prima causa, & universalis provisorè procedere. Imò sententia quæ hoc negat, à D. Thoma supra relato, errori propinquissima appellatur. Et in 2. sent. ad Annibald. quæst. unica art. 1. in corp. *Hæreticum (inquit) est dicere, aliquod ens, in quantum ens, non esse à Deo; nec solum fidei contrarium, sed etiam rationi.* Unde circa hoc observanda est regula, quam tradit idem S. Doctor in 2. dist. 37. quæst. 2. art. 2. *Quodcumque nomen deformitatem simul cum actu significat, sive in generali, sive in speciali, non potest dici quòd à Deo sit simpliciter: unde non potest dici absolutè, quòd peccatum sit à Deo, ut homicidium, aut aliud hujusmodi, nisi cum hac additione, in quantum est actus, & in quantum est ens.*

§. XI.

Aliud argumentum diluitur.

Objiciunt tertio quidam Recentiores hoc argumentum, quod insolubile appellant. Deus absoluto & efficaci decreto, inconsultâ hominis voluntate, vult quòd ille liberè, & cum advertentia rationis, in particulari, & cum omnibus suis
Xxxij

circumstantijs, hunc actum, v. g. odij Dei, eliciat; Sed impossibile est, quod homo liberè, & cum advertentia rationis, talem actum eliciat, nisi peccando: Ergo Deus absoluto & efficaci decreto vult quod homo peccet.

225. Respondeo primò hoc argumentum nihil concludere, & esse purè sophisticum: quia in eo variatur suppositio, & fit transitus à sensu materiali ad formalem, vel à specificativo ad reduplicativum. Nam in Majori ly *actus* sumitur pro materiali peccati, materialiter & specificativè sumpto: in Minori verò, pro materiali peccati, formaliter considerato, quatenus reduplicativè fundat ipsam malitiam & deformitatem. Unde illud argumentum eodem vitio & defectu laborat, quo istud. Anima absolutè & efficaciter vult tibiam curvam motu progressivo moveri: Sed tibia curva non potest motu progressivo moveri, nisi claudicando: Ergo anima absolutè & efficaciter vult quòd tibia curva claudicet. Vel quo istud. Deus efficaciter vult quòd Petrus à Paulo generetur: Sed Petrus non potest à Paulo generari, nisi peccatum originale contrahat: Ergo Deus efficaciter vult Petrum contrahere peccatum originale. Potest etiam formari simile argumentum ex principijs Adversariorum. Deus enim juxta illorum principia, absoluto & efficaci decreto vult ponere hominem in illis occasionibus & circumstantijs, in quibus prævidit per scientiam mediam illum peccaturum: Sed impossibile est quòd homo positus in illis occasionibus & circumstantijs non peccet; alioquin divina præscientia falleretur, & id quod Deus præscivit, non eveniret: Ergo Deus absoluto & efficaci decreto vult quòd Petrus incidat in peccatum.

226. Secundò responderi potest distinguendo Majorem. Deus absoluto & efficaci decreto vult quod homo eliciat actum odij: modo effectivo, concedo: modo defectivo, nego. Similiter distinguo Minorem, & nego Consequentiam.

Explicatur: Voluntas creata est causa actus odij Dei, & quoad realitatem, & quoad defectum. Et si adjuvetur vel determinetur sub utroque modo, & effectivo, & defectivo, seu involente utrumque: talis causa, vel movens, vel cooperans, vel adjuvans, etiam movet, & cooperatur ad peccatum. Si autem adjuvetur, vel foveatur, & causetur ille actus, sub præcisâ ratione entitatis, & quantum ad id quod in eo vitale & effectivum est, non ex hoc fit operatio vel influxus in defectum, sed potius est influxus obtans defectui, quia sustinet entitatem, ne absorbeatur à defectu, & destruat à malo.

227. Dices: Concurfus prævius causat actum, non solùm eo modo quo exit à Deo, sed etiam eo modo quo exit à voluntate creata; quia facit illam agere, eamque movet & determinat ut eliciat suo modo talem actum: Sed actus malus, v. g. odium Dei, eo modo quo exit à voluntate creata, peccatum est: Ergo Deus per concursum prævium movet & determinat voluntatem creatam ad peccandum, & suâ efficaci prædefinitione discernit peccantem à non peccante. Sicut in sententia Thomistarum, per gratiam efficacem discernit consentientem à non consentiente.

228. Respondeo distinguendo illam partem Majoris. Eo modo quo exit à voluntate creata: eo modo effectivo, concedo: defectivo, nego. Similiter distinguo Minorem: Sed actus malus eo modo

A effectivo quo exit à voluntate, peccatum est, nego. Eo modo defectivo quo ab illa egreditur, concedo. Solutio patet ex dictis, & potest explicari exemplo animæ moventis, & determinantis tibiam curvam, ut vitaliter, & effectivè se moveat, non tamen ut agat modo defectivo. Unde (inquit S. Thomas supra relatus) *Defectus claudicationis reducitur in tibiam curvam, sicut in causam; non autem in virtutem motivam: à qua tamen causatur quicquid est morionis in claudicatione.* Ex quo patet solutio ad illud quod subjungitur: cum enim Deus prædefiniat tantum entitatem actionis peccaminosæ, & nolit ejus malitiam, & defectum; suâ prædefinitione non discernit peccantem à non peccante, sed operantem à non operante.

Instabis: Si Deus absoluto & efficaci decreto prædefiniat materiale peccati, licitum erit, imò & laudabile homini, velle entitatem actus mali, v. g. odij Dei: Sed hoc est absurdum: Ergo & illud. Sequela Majoris probatur: Licitum & laudabile est velle id quod Deus vult nos velle: Sed si Deus absoluto & efficaci decreto prædefiniat materiale peccati, vult nos velle entitatem actus mali: Ergo licitum erit & laudabile eam velle.

Confirmatur: Si Deus prædefiniat materiale peccati, sequeretur quod homo peccando peccaret, & non peccando etiam peccaret: Sed hoc est absurdum, & ridiculum: Ergo & illud. Sequela Majoris probatur. In primis enim homo peccando peccaret, ut manifestum est. Peccaret etiam non peccando, quia non se conformaret voluntati divinæ efficaciter volenti ipsum elicere actionem peccati. Item sequeretur quod Deus eundem actum v. g. odij veller, & noller: amaret, & odio haberet: illum enim veller & amaret, quia ipsum prædefiniat, & prædeterminaret: illum verò noller & averfaretur, quia prohiberet, & puniret.

Ad instantiam respondeo, negando sequelam Majoris. Ad cuius probationem, distinguo Majorem. Laudabile est velle id quod Deus vult nos velle, voluntate signi, consilij, præcepti, vel legis permissivæ, concedo. Voluntate generali primæ causæ, & generalis provisoris, nego. Nam hac voluntate generali Deus plura vult quæ non est laudabile, nec licitum velle: v. g. bella, pestes, incendia, mortem parentum, damnationem reproborum, & similia.

Ad confirmationem, nego sequelam Majoris, quantum ad secundam partem, quòd scilicet homo non peccando peccaret. Ad probationem in contrarium, responderetur hoc argumentum procedere ex ignorantia eorum quæ docentur in Tractatu de moralitate actuum humanorum, de obligatione se conformandi divinæ voluntati. Ibi enim communiter dicitur, non esse malum se non conformare divinæ voluntati in voluto materiali: hoc est non velle id quod Deus vult, nisi quando id nobis innotescit per præceptum. Si enim nobis non innotescat Deum aliquid velle, aut non innotescat per præceptum, sed aliâ viâ: possumus licitè velle oppositum, imò aliquando tenemur sub peccato; ut quando est malum alicui, aut habet annexum aliquid prohibitum. Non constat autem homini, quòd Deus ab æterno prædefiniarit, ipsum materiale talis peccati eliciturum. Et si postea ex effectu id innotescat, non tamen per præceptum: unde non peccaret, sed beneficeret, si actum illum non poneret.

233. Ad secundam inconveniens, dicendum est quod sicut nulla est implicantia quod Deus actum odij causet, secundum entitatem, actualitatem, vitalitatem, & alias rationes ad ordinem physicum, & lineam entis pertinentes, & in ipsum ut in ultimum finem reducibiles; & illum non causet secundum quod est moraliter malus, & regulis morum difformis, & prout ab ipso ut ultimo fine avertit. Ita etiam nulla est repugnantia, quod eundem actum velit & nolit, prædefiniat & prohibeat, diligat & aversetur, secundum diversas illas rationes, & formalitates. Id patet exemplo animæ, quæ vult & causat motum progressivum tibie curvæ, quatenus est physicus & vitalis, non tamen, quatenus est deficiens, & obliquus. Et Deus positivè vult & causat actionem consecrativam sacerdotis consecrantis propter fortilegium, quatenus est supernaturalis, & productiva corporis Christi sub speciebus Eucharisticis; licet eam nolit, aversetur, & prohibeat, quatenus est mala, & sacrilega. Denique sicut hæc duo non repugnant, quod scilicet iudex velit hominem vivere, in quantum homo est, & eum occidere, in quantum malefactor est: ita etiam nulla est implicantia, quod Deus voluntate antecedenti, quæ ab æterno voluit quod nullus peccaret, & omnes homines salvi fierent, & ex qua oriuntur consilia, præcepta, & auxilia solum sufficientia ad evitandum peccatum, nolit & prohibeat actum peccati, quatenus est malus, & regulis morum difformis; & quod voluntate consequente, quæ ut generalis provisor vult permittere peccata, & subministrare causis liberis media necessaria ad agendum; & quæ ut primum ens, & primus actus, vult producere entitatem, & actualitatem in omnibus rebus creatis, eundem actum, sub ratione entis & actus, efficaciter velit, & prædefiniat; voluntatemque applicet, & prædeterminet ad eum eliciendum.

234. Instabis rursus: Quidquid Deus ad extra operatur, pertinet ad justitiam & misericordiam: juxta illud Psalmi 14. *Universe via Domini misericordia & veritas.* Sed prædeterminare voluntatem hominis ad materiale peccati, non pertinet ad justitiam, saltem in primo peccato quod committit, quando non se convertit in Deum, in primo instanti usus rationis, juxta doctrinam Divi Thomæ, cum permissio primi peccati, non possit esse pœna alterius. Nec etiam id pertinet ad misericordiam, cum homo operando actum peccati, in maximam potius incidat miseriam, quam sublevetur ab illa: Ergo Deus voluntatem creatam ad materiale peccati non prædeterminat.

235. Respondeo distinguendo Majorem. Quidquid Deus ad extra operatur, ut particularis provisor, pertinet ad justitiam, & misericordiam, concedo. Quidquid operatur, ut prima & universalissima causa, & ut provisor generalis, nego. Unde cum creatio, conservatio, & concursus, ad Deum ut primam causam, & universalem motorem, ac generalem provisorum pertineant, non est necesse quod illæ operationes pertineant ad ejus justitiam & misericordiam, sed sufficit quod spectent ad generalem illius providentiam. Quamvis etiam in prædeterminatione ad materiale peccati, aliquo modo illa attributa reluceant. Quia ut docet S. Thomas 1. p. quæst. 21. art. 4. misericordia sumi potest dupliciter. Primò propriè, pro remotione miseriarum, quæ est defectus creaturæ rationalis, quam solum contingit esse

Tom. I.

A felicem. Secundò pro remotione cujuscumque defectus. Et hoc modo relucet in prædeterminatione ad materiale peccati, quia per eam removetur carentia actus secundi, quæ est quædam imperfectio & defectus voluntatis creatæ. Relucet etiam justitia, quia fit secundum modum convenientem divinæ sapientiæ, quæ debet permittere ut creaturæ defectibiles aliquando deficiant, & illis subministrare media necessaria ad agendum; & secundum modum creaturæ rationalis, qui in libertate consistit. Præterea in prædeterminatione ad materiale cujuscumque peccati, etiam primi, quod puer committit, dum se in primo instanti usus rationis, ad Deum (saltem implicitè, & sub ratione boni honesti) non se convertit, specialiter relucet divina justitia. Quia, ut infra dicemus, & latius ostendemus in materia de prædeterminatione, permissio primi peccati, quæ non solum includit volitionem denegandi auxilium efficax, sed etiam concurrenti ad materiale peccati, & subministrandi media necessaria ad agendum (inter quæ applicatio potentie præcipue numeratur) fit in pœnam peccati originalis, & dependet ab ejus prævisione in genere causæ materialis & occasionalis; eoque ferè modo, quo Thomistæ, & plures alij docent in Tractatu de Incarnatione, decretum Incarnationis à prævisione ejusdem peccati dependere. Eademque ratione, in prædeterminatione ad materiale peccati, interdum splendet divina misericordia; quia sicut in reprobis permissiones peccatorum, sunt effectus reprobationis; ita & in electis sunt effectus prædeterminationis, quæ est actus divinæ misericordie. De *Disp. 3. art. 5.* quo in Tractatu de prædeterminatione, & reprobatione.

§. XII.

Alia objectiones solvuntur.

236. **O**bjicies quartò: Si Deus prædeterminaret hominem ad materiale peccati, & ad ponendum actum positivum malitiæ substratum, illum tentaret, seduceret, & implanaret: Sed hoc non est dicendum, nam ut habetur Jacobi 1. *Deus intentator malorum est: ipse autem neminem tentat,* & Ecclesiastici 15. *Ne dicas, ille me implanavit:* Ergo Deus non prædeterminat voluntatem ad materiale peccati. Sequela Majoris probatur. Ille dicitur tentare aliquem, ipsumque seducere, & implanare, qui movet illum ad eliciendum aliquem actum, à quo scit malitiam esse inseparabilem; hæc enim ratione diabolus dicitur tentare homines, eosque seducere, & implanare; quia movet illos & invitat ad eliciendos actus à quibus malitia separari non potest.

237. **E** confirmatur: Si Deus præmoveret moraliter hominem ad materiale peccati, præcipiendo, suadendo, vel consulendo actum à quo malitia est inseparabilis, verè diceretur illum tentare, seducere, & implanare, ac censeretur author & causa peccati: Ergo à fortiori, si illum physicè moveat, & prædeterminet ad talem actum eliciendum. Consequentia patet: motio enim & prædeterminatio physica, cum sit ex se, & ab intrinseco efficax, habeatque nexum indissolubilem cum operatione, est multò major & vehementior, quàm moralis, quæ extrinsecè solum & objectivè allicit & invitat agens ad operandum.

Xxx iij

238. Respondeo primò, hoc argumentum facile posse in Adversarios retorqueri. Cum enim iuxta illorum principia, Deus per scientiam mediam videat infinitas occasiones & circumstantias in quibus homines non peccarent, sed bene operarentur; & tamen eos ponat in alijs in quibus per eandem scientiam præcivit illos infallibiliter peccaturos, videtur quòd illos tentet, seducat, implanet, & supplantet, & moraliter ad peccandum moveat. Sicut enim occasiones peccandi moraliter movent & incitant homines ad peccandum, ita & qui eos ponit in illis, censetur illos tentare, & ad alicundum inducere; ac proinde esse causa peccati, quod cum sit effectus, vel potius defectus moralis, refundi debet in causam moraliter moventem. Unde ad objectionem
239. Respondeo secundò, distinguendo Majorem, Si Deus prædeterminaret hominem ad materiale peccati, moraliter, præcipiendo, consulendo, vel suadendo elicere actum à quo malitia est inseparabilis, illum tentaret, seduceret, & implanaret, concedo Majorem. Si prædeterminaret solum physicè, & producendo per modum primæ causæ, & universalis provisoris, entitatem, & actualitatem talis actus, nego Majorem: ad cujus probationem, eadem distinctio applicanda est.
240. Ad confirmationem quæ ibidem subjungitur, & potissimum militat contra responsonem jam datam, concessio Antecedente, nego Consequentiam, & paritatem. Multiplex enim inter motionem physicam & moralem reperitur discrimen. Nam prima (ut supra annotavimus) est præcisi-
 va, & sistit intra ordinem physicum, non autem secunda, quæ se extendit ad ordinem moralem, & attendit potissimum ad ea quæ sunt illius ordinis. Prima solum respicit entitatem, actualitatem, & bonitatem transcendentem, quæ sunt effectus per se primò correspondentes divinæ omnipotentis, & abstrahit à conformitate vel difformitate à lege. Secunda verò potissimum respicit ea quæ sunt intra lineam moris, & attendit, vel attendere debet ad omnes circumstantias illius ordinis, & præcipue ad conformitatem, vel difformitatem à lege. Prima convenit Deo, ut habet rationem causæ primæ, & universalis provisoris, qui debet dare causas secundis media necessaria ad agendum. Secunda verò illi competit, ut causæ particulari, & provisorii speciali, qui non solum ministrat media necessaria, sed etiam utilia ad operandum. Unde quamvis si Deus moveret hoc secundo modo hominem ad producendum actum malitiæ substratum, censetur illum tentare, seducere, & implanare, essetque causa & author peccati; ut supra ostendimus contra Calvinum, qui hoc genus motionis Deo attribuit. Secus tamen si illum moveat tantum primo modo, applicando physicè ejus voluntatem ad eundem actum, in quantum est ens & actus, eliciendum. Ad probationem verò in contrarium quæ ibidem insinuat, dicendum est, quòd licet motio physica sit major morali intensivè, id est potentior, & efficacior, est tamen minor extensivè; quia, ut diximus, sistit intra ordinem physicum, nec se extendit ad ordinem moralem, sicut motio moralis.
241. Instabis: Prætorio vel prædeterminatio physica voluntatis ad aliquem actum, supponit necessariò ex parte intellectus motionem moralem: quia cum voluntas sit potentia cæca, non potest
 A ferri in aliquod objectum, nisi prius ab intellectu ejus bonitas & convenientia demonstretur, ac proinde nisi prius intellectus moveatur & applicetur à Deo ad talem bonitatem representandam: Sed hæc representatio est moralis motio & excitatio: Ergo si voluntas à Deo physicè moveatur & prædeterminetur ad materiale peccati, debet etiam ab illo moraliter moveri, & prædeterminari, & consequenter erit author & causa peccati.
- B Respondeo duplicem dari motionem moralem. Unam quæ fit per solam & nudam objecti propositionem, absque eo quod aliquid consulari, suadeatur, vel præcipiatur. Alteram quæ supra nudam objecti representationem addit aliquid per modum inspirationis, persuasionis, consilij, precum &c. quo voluntas inducatur & incitetur ad aliquid volendum, vel respuendum. Prima motio non pertinet propriè ad ordinem moralem, sed sistit intra ordinem physicum, & abstrahit à conformitate vel difformitate à lege. Secunda verò dicitur propriè moralis, & causat actum ad quem movet, non solum in quantum pertinet ad ordinem physicum, sed etiam in quantum spectat ad lineam moris, & ut est conformis vel difformis à lege. Dicimus ergo, Deum movere moraliter voluntatem ad materiale peccati, solum primo modo, representando scilicet bonitatem physicam objecti, ejusque utilitatem, aut delectabilitatem; prout tales rationes pertinent ad ordinem physicum, & abstrahunt à conformitate, vel difformitate à lege. Cum enim talis representatio sit aliquis actus intellectus, & aliquod judicium practicum, oportet quòd sit à Deo tanquam à primo movente, & prima causa efficiente, ut colligitur ex D. Thoma in 2. sentent. ad Annibaldum, dist. 37. quæst. unicâ art. 1. ad 3. ubi docet quod non solum actus peccati est à Deo, sed etiam ipsa cogitatio quæ homo cogitat actum peccati exequendum, in quantum talis cogitatio est actus & ens. Quod probat ex illo 2. ad Corint. 3. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis.* Secunda verò motio moralis, quæ fit per modum consilij, suasionis, vel inspirationis, non est à Deo, sed à Diabolo, vel à concupiscentia. Nam ut dicitur Jacobi 1. *Deus intentator malorum est, ipse autem neminem tentat: unusquisque verò tentatur à concupiscentia sua abstractus, & illectus.*
- C Dices cum quodam Recentiore, Deus prædeterminat suasionem quibus Dæmon movet nos moraliter ad peccandum: Ergo non solum physicè, sed etiam moraliter, prædeterminat ad actus malos.
- E Respondeo distinguendo Antecedens: prædeterminat suasionem quibus Dæmon movet nos moraliter ad peccandum, quatenus tales suasionem sunt actus quidam physici & vitales, concedo Antecedens: quatenus sunt malæ moraliter, & ad peccatum inducentes, nego Antecedens, & Consequentiam. Sicut enim in sententia Adversariorum, Deus tales suasionem, ut sunt actus quidam physici & vitales, per concursum simultaneum in Dæmonibus causat, & tamen non censetur causa moralis peccati; ita nec debet dici moraliter movere ad actus malos, quamvis prædeterminet suasionem quibus Dæmon movet nos moraliter ad peccandum, ut actus quidam physici & vitales sunt.
244. Objicies quintò, & dices, nostram sententiam videri rudem & asperam, ac repugnantem

divinæ bonitati & æquitati: injustum enim videtur, quod Deus æterno supplicio hominem puniat propter actus quos ab æterno prædefinit eum elicitorum; & ad quos eliciendos, motione efficacissimâ, & cum actu indissolubiliter connexâ, voluntatem ejus applicavit, & prædeterminavit. Quod explicant quidam Recentiores exemplo Judicis, qui procul dubio esset iniquus, si rem furto sublatam mitteret in peram alicujus, & postea illum tanquam de furto convictum, morti adjudicaret.

245. Respondeo primò, hoc etiam telum facile posse in Adversarios retorqueri: Divinæ enim bonitati & æquitati repugnare videtur, quod cum videat per scientiam mediam infinitas occasiones & circumstantias, in quibus homo non erat peccaturus, sed bene operaturus, nolit eum in illis constituere, sed potius in aliis in quibus per eandem scientiam præcivit eum infallibiliter in peccatum lapsurum. Non minùs enim repugnat hominem postum in illis occasionibus & circumstantiis, in quibus Deus prævidit illum peccaturum, non labi in peccatum; quam hominem ad materiale peccati prædeterminatum, actum illum non elicere; nam sicut implicat Dei voluntatem frustrari, ita & ejus præscientiam falli. Unde exemplum Judicis potest etiam in illos retorqueri. Si enim Judex propriam uxorem aut filiam duceret & traheret ad lupanar, in quo certò sciret, illam ab impudicis fore constuprandam, & violandam: posset ne postea justè illum punire, & morti adjudicare propter adulterium commissum? Eaque nonne haberet justissimam causam excusationis, & querimoniz adversùs illum? Item si quis duceret aliquem ad fastigium turris, vel ad supercilium montis, ex quo certò sciret eum in precipitium lapsurum; vel in sylvam in qua deberet à latronibus spoliari, plagis affici, & tandem jugulari: talis censeretur, ne esse causâ solùm permissiva, & non positiva casus, & mortis illius? Videant ergo Adversarij, quomodo tela projecta redeant in projicientem, & difficultas proposita, nobis & illis communis sit. Hoc præmissò.

246. Ad objectionem directè respondeo, negando Majorem. Ad cujus probationem, dicendum est, quod sicut licet magister manum discipuli ad scribendum applicet, & physicè præmoveat; & cum illo, non solùm simultaneo, sed etiam prævio concursu, ad scribendum concurrat: quia tamen discipulus à rectitudine talis motionis & applicationis se subtrahens, inducit & causat in scriptione obliquitatem, deformitatem, & defectum: meretur ab illo corripì, cædi, & flagellari. Item sicut licet in sententia Adversariorum, Deus determinet voluntatem creatam ad actum peccati in individuo, in quo (ut suprâ annotavimus) reperitur aliqua specialis malitia, quæ illi non convenit secundum suam rationem specificam (ea scilicet quæ sumitur ex intensione graduâ actus, vel ex circumstantiis intra eandem speciem aggravantibus) tamen justissimè specialem illam malitiam, in reprobis æterno supplicio punit: quia scilicet, quamvis Deus determinet ad substantiam & entitatem illius actus individualiter considerati, non tamen ad specialem illam malitiam & deformitatem, quæ illi ex defectibilitate voluntatis adjungitur. Ita similiter nos dicimus, quòd licet Deus ad speciem & entitatem actuum malorum, in esse physico & naturali consideratam, quæ transcendentaliter bona est, & in Deum ut in ultimum finem reducibilis, voluntatem creatam, ut prima

Tom. I.

A causa, & universalis totius entis provisor, moveat, applicet, & prædeterminet; quia tamen peccator à regulis morum devians, & à rectitudine divini concursus se subtrahens, tali entitati superinducit malitiam & defectum morale, justissimè à Deo corripitur, & castigatur; nullaque datur peccatoribus justa excusationis vel querimoniz causâ adversùs Deum.

Instabis, Demus aliquem gravi aliquâ tentatione vexarum, & considerantem utrinque motiva ad eam inducentia, & ab ea deterrentia, prædeterminari à Deo ad materiale peccati: nonne ille habebit legitimam excusationem, & meritò dicere poterit, se tale peccatum commississe, quia dubitans, & quasi pendulum inter motiva contraria, fuit à Deo in talem actum inclinatus, & ad illum prædeterminatus?

Respondeo nullam tali homini dari legitimam causam excusationis & querimoniz: Tum quia non fuit à Deo prædeterminatus nisi ad entitatem & substantiam actus in esse physico & naturali consideratam: ille verò ex propria defectibilitate, ad ejus deformitatem, & malitiam morale se determinavit. Tum etiam, quia stante tali prædeterminatione poterat (potentiâ saltem antecedenti, & in sensu diviso) non ponere illum actum.

247. Addo quod, licet Deus in genere causæ efficientis, & per modum primæ causæ, & universalis provisoris inchoet illum actum, sub ea ratione quæ est physico & vitalis (aliàs enim non posset habere rationem primæ causæ, & primi principij respectu illius, ut suprâ ostendimus) homo tamen illum inchoat in alio genere causæ, materialiter scilicet & dispositivæ, quatenus objectivè & materialiter movet Deum, ad præbendum influxum illum prævium in materiale peccati. Cum enim natura humana per peccatum originale sit vitata & corrupta, & magis in malum quàm in bonum propensa: ratione corruptionis appetitùs sensitivi, rebellionis concupiscentiæ, & propensionis quam habet ad peccatum, objectivè & materialiter movet Deum, ut aliquando in pœnam peccati præcedentis, saltem originalis, ei denegat auxilia efficaciaz ad vitandum peccatum, eamque ad materiale peccati prædeterminet. Ita expressè docet S. Prosper respondens ad primam objectionem Gallorum, qui dicebant ex doctrina sancti Augustini sequi, quòd ex prædestinatione Dei, veluti fatali necessitate, homines ad peccatum compellerentur, & traderentur in perditionem. Quod etiam Catholicis imponebat olim Faustus Semipelagianorum Antesignanus, ut videri potest lib. 1. de gratia & libero arbitrio, cap. 18. & 19. Respondens, inquam, D. Prosper illi objectioni, seu potius calumniæ Semipelagianorum, sic ait: *Qui prædestinationis nomine fatum prædicat, tam non est probandus, quàm qui fati nomine veritatem prædestinationis infamat: fati enim opinio nova est, & de falsitate concepta: prædestinationis autem fides, multa sanctarum Scripturarum auctoritate munita est, cui nullo modo fas est, ea quæ ab hominibus malè aguntur ascribi, qui in proclivitatem cadendi, non ex conditione Dei; sed ex primi patris prævaricatione venerunt.* Idem colligitur ex D. Thoma 2. 2. quæst. 2. art. 5. ad 1. ubi ex Augustino docet auxilium gratiæ hominibus in statu naturæ lapsæ, in pœnam præcedentis peccati, saltem originalis, interdum denegari. Id etiam

E constabit ex dicendis in Tractatu de prædestinatione, ubi ostendemus, juxta doctrinam utriusque sancti Doctoris, reprobationem negativam (id

xxx iiii

Disp. 5.
art. 3.

est decretum denegandi gloriam ut beneficium indebitum) fieri ex pravitione peccati originalis, ac proinde primam permissionem peccati (quæ non solum importat denegationem auxilij efficacis, sed etiam decretum influendi per modum primæ causæ, & universalis totius entis provisoris, in materiale peccati) esse illius effectum.

250. Ex hac doctrina facile intelliges & expones locum D. Anselmi, cui potissimum confidunt Adversarij, desumptum ex libro de casu diaboli cap. 28. ubi, inquit, docet Deum non sponte dare concursum ad motum voluntatis pravum, sed ut rapiatur permittere. Nam præterquam quod Anselmus in toto illo capite, ne verbum quidem habet de concursu Dei, & loquitur solum de malo usu, seu de abusu liberi arbitrij, quem dicit non esse à Deo, sicut ipsam volendi potestatem; facile posset explicari, juxta principia jam tradita, dicendo scilicet, influxum pravium in materiale peccati, non dari sponte à Deo, & à voluntate creata aliquo modo rapi: quia illa, ut jam ostendimus, ratione propensionis quam habet ad peccatum in statu naturæ lapsæ, & ratione peccati præcedentis, saltem originalis, Deum aliquo modo (objectivè scilicet & materialiter) moveret, & determinat, ac veluti cogit ad præbendum influxum & concursum pravium ad materiale peccati. In quo etiam sensu posset explicari illud Isaiæ, *Servire me fecisti in iniquitatibus tuis.*

251. Instabis rursus, & dices, hac responsione non evacuari penitus difficultatem, nam idem argumentum potest fieri de Angelis, & primis parentibus in statu innocentie, & quæri, cur Deus illis denegaverit auxilia efficacis ad perseverandum, eosque prædeterminaverit ad materiale inobedientie, potius quam ad observantiam & implementationem præcepti? Cui difficultati non potest satisfieri, recurrendo ad culpam præcedentem, quæ indignitate suâ Deum moverit ac determinaverit, ad illis denegandum auxilia efficacis, & prædeterminandum ad materiale peccati, cum illud peccatum præcedentem supposuerit.

252. Respondeo primò, quod sicut Adversarij nullam possunt assignare causam, cur Deus Angelis & primis parentibus denegaverit gratiam congruam ad perseverandum in bono, eosque posuerit in illis circumstantiis & occasionibus in quibus per scientiam mediam præviderat illos in peccatum inobedientie infallibiliter esse lapsuros; sed tenentur cum Apostolo recurrere ad inscrutabilia judicia Dei: ita etiam nulla potest assignari ratio, cur Deus Angelis, & primis parentibus denegaverit auxilium efficacis ad implendum præceptum, & eos ad materiale inobedientie prædeterminaverit, nisi quia ita voluit. Nec aliter respondet Augustinus lib. 11. de Genesi ad litt. cap. 10. ubi loquens de casu Adami & Angelorum ait: *Sed posset inquit etiam ipsorum voluntatem in bonum convertere, quoniam omnipotens est. Posset plane: cur ergo non fecit? quia noluit: cur noluerit, penes ipsum est.*

253. Secundò respondeo cum eodem Augustino, quod Deus voluit permittere casum Adami & Angelorum, ut ostenderet defectibilitatem liberi arbitrij creati, quod ut dicit S. Doctor de corrept. & gratia cap. 11. *Ad malum sufficit: ad bonum autem nihil est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono.* Et Tractatu de cantico novo cap. 8. *Quid, inquit, valeat liberum arbitrium non adjunum, in ipso Adam demonstratum est.*

A *Ad malum sufficit sibi: ad bonum, non, nisi adjuvetur à Deo.*

Denique cum Joanne à S. Thoma, aliisque recentioribus Thomistis, responderi potest, Deum fuisse motum & determinatum ad denegandum Angelis & primis parentibus auxilium efficacis ad prædeterminandum illos ad materiale peccati inobedientie, ab ipsamet culpa concomitante, quæ licet fuerit in eodem instanti in quo, cum denegatione gratiæ, & prædeterminatione ad materiale peccati, utramque tamen præcessit prioritate naturæ, seu instantis à quo, in genere causæ materialis dispositivæ: eoque ferè modo, quo corruptio antecedit generationem, vel actus contritionis & charitatis gratiam sanctificantem,

B à qua in sententia Thomistarum procedunt, & universaliter omnes dispositiones concomitantes, formam, à qua per modum proprietatis dimittunt, ut docet S. Thomas 3. p. quæst. 7. art. 13. ad 2. his verbis: *Calor qui est dispositio ad formam ignis, est effectus profuens à forma ignis.* Vel denique sicut apertio fenestæ, quæ licet effectivè procedat ab ingressu venti in aulam, ad illum disponit, & illum in genere causæ materialis dispositivæ antecedit: quia remotio impedimenti se habet veluti quædam dispositio, saltem negativa, ad introductionem formæ. Sicut ergo in præfatis exemplis patet, quod nunquam fieret generatio, nisi præcederet corruptio; nec forma ignis introduceretur in lignum, nisi per calorem ut octo esset dispositum; nec peccator gratiam sanctificantem reciperet, nisi eliceret actus contritionis & charitatis; nec denique ventus intraret in aulam, nisi fenestra aperiretur. Ita similiter, nisi homo vel Angelus prius naturæ se determinaret ad formale peccati, vel ad materiale fundamentaliter sumptum, non prædeterminaretur à Deo ad materiale materialiter sumptum, seu ad entitatem physicam, quæ malitiæ morali subternitur.

Quod diximus de prædeterminatione temporali, applicari debet æternæ prædefinitioni, seu decreto prædeterminanti, à quo profluit, & cujus est executio; eademque mutua prioritas in diverso genere causæ, inter prædefinitionem materialis peccati, & pravitionem culpæ, seu determinationis ad formale, admitti. Unde sicut diximus, quod ideò Deus prædeterminat voluntatem creatam ad materiale peccati, quia illa prius naturæ se ipsam determinat ad formale, vel ad materiale fundamentaliter sumptum. Ita etiam, juxta hanc solutionem & doctrinam, dicendum est, Deum entitatem & actualitatem in materiali peccati imbibitam, idcirco ab æterno prædefinire, quia prævidit voluntatem creatam, se ipsam ad formale, vel ad materiale fundamentaliter sumptum, ex propria malitiæ & defectibilitate determinaturam.

Si autem quæras, in quo medio talis præscientia fundetur? Breviter respondeo, illam fundari vel in decreto denegandi auxilium efficacis ad evitandum peccatum; suppositâ enim auxilij efficacis denegatione, sequitur infallibiliter (non quidem consecutione physica, sed logica) ut alibi exposuimus, quod voluntas peccabit, & ad formale peccati, vel ad materiale fundamentaliter sumptum, se determinabit: Sicut ex subtractione salis, sequitur infallibiliter corruptio carniæ, vel ex remotione columnæ casus lapidis.

Vel etiam dici potest (& hæc responsio videtur verior, & principiis Thomistarum conformior) talem præscientiam non fundari in alio medio, quam in ipsamet prædefinitione, seu decreto po-

254.

255.

256.

In tract. de scientia Dei disp. 4. art. 6.

fitivo prædeterminandi voluntatem creatam ad materiale peccati materiale sumptum. Ut enim tale decretum habeat rationem medij respectu illius, non requiritur, quod illam omnibus modis, & in omni genere causæ, antecedit, sed sufficit quod eam præcedat in aliquo priori naturæ, & instantis à quo, in aliquo genere causæ; quamvis illam in alio genere supponat, & subsequatur, ut constat in exemplis supra adductis.

257. Ex dictis intelliges, quod licet decretum quo Deus statuit ab æterno ad actus malos & peccaminosos hominum & Angelorum concurrere, in aliquo sensu, prædefinitio & prædeterminatio appellari possit; potest tamen etiam postdefinitio & postdeterminatio nuncupari: licet enim in aliquo genere causæ sit prior determinatione voluntatis creatæ, in alio tamen est eâ posterior, & ab illa dependet, modo explicato, subindeque postdefinitio, & postdeterminatio appellari potest.

258. Contra hanc doctrinam, & mutuam illam in diverso genere causarum prioritatem, proponunt Adversarij plures instantias, quæ supra solutæ sunt. Et de hoc iterum agendum erit in Tractatu de justificatione, explicando mutuam prioritatem causalitatis & dependentiæ, quæ inter gratiam sanctificantem, & actus contritionis & charitatis intercedit.

Solum hic advertendum est, doctrinam illam de mutua causarum dependentia & causalitate, non esse Scholæ Thomisticæ peculiarem, sed plures etiam ex Patribus Societatis eam amplecti: Vazquez enim illa utitur in materia de justificatione, ad explicandum quomodo actus charitatis & contritionis effectivè à gratia justificante procedant, & nihilominus ad illam disponant. Bellarminus etiam illam mutuam dependentiam inter voluntatis actum, & iudicium practicè practicum à quo dirigitur agnoscit. Et nuper Claudius Typhanus, ejusdem Societatis Theologus, librum edidit de ordine, deque priori & posteriori, in quo fufillimè differit de hac mutua antecessione diverfi generis causarum. Cur ergo nobis pariter non licebit illa hic uti, ad diluenda argumenta quibus Adversarij nos urgent, & clavum clavum trudere, ac subtilitates scholæ, aliis subtilitatibus enodare? Præsertim cum Cardinalis Delingo ingenue fateatur, Vazquem & alios qui mutuam illam prioritatem in diverso genere causæ admittunt, non posse impugnare efficaciter præmotionem physicam, & gratiam prædeterminantem, quam Thomistæ docent, eaque mutuâ prioritate semel constitutâ, Thomistæ qui ad illam confugerint, ab illorum Recentiorum argumentis tutos esse. Et quamvis daretur doctrinam illam de mutua causarum dependentia, non esse certam, vel demonstrabilem, nemo tamen inficiari potest, eam ad minus esse valde probabilem, multoque tum intra tum extra Scholam D. Thomæ habere defensores, ac variis tum naturæ tum gratiæ exemplis suaderi posse; quod sufficit ad retundendum impetum Adversariorum contra nostram sententiam, quia ut communiter dicitur, *Solvere probabiliter, est solvere evidenter.*

§. XIII.

Proponuntur duo argumenta desumpta ex definitione Tridentini, Lutheri & Calvinii errorem proferentis.

259. **O**bjiciunt insuper quidam Recentiores definitionem Tridentini sess. 6. can. 6. ubi sic ha-

A betur: *Si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere, sed mala opera ita ut bona Deum operari, non permissivè solum, sed etiam propriè & per se: adeo ut sit proprium opus ejus, non minus proditio Iudæ, quàm vocatio Pauli. Anathema sit.* Ex qua definitione Tridentini, duo erunt argumenta contra nostram sententiam. Primum est: In hoc canone proferitur error Lutheri & Calvinii, & damnatur illud quod ipsi assererent: At illi non dicebant Deum esse authorem peccati formaliter, aut formaliter instigare & movere ad malum; sed solum esse authorem illius voluntatis, quâ homo dum peccat, consentit, & succumbit tentationi, & ad illam voluntatem determinare; imò ad voluntatem creatam reducebant ipsum peccatum. Nam Calvinus lib. 2. instit. cap. 4. sic ait: *Execratio impiorum, & quæcumque inde sequuntur flagitia, opera Sathana nuncupantur: quorum tamen causa extra voluntatem humanam querenda non est, ex qua radix mali surgit, in qua fundamentum regni Sathanae (hoc est peccatum) residet.* Ergo Tridentinum damnat formaliter opinionem, quæ tenet Deum applicare voluntatem creatam ad entitatem, sive materiale peccati.

Secundum argumentum sic à quibusdam Recentioribus proponitur. Concilium in illo canone damnat sententiam quæ docet Deum non se habere permissivè solum in ordine ad peccata: Sed hoc sequitur ex sententia quæ asserit Deum prædefinire & prædeterminare materiale peccati: Ergo hæc sententia cum definitione Tridentini coherere nequit. Major patet, Minor verò probatur. Qui causat aliquid ad quod aliud infallibiliter & inevitabiliter sequitur, non censetur, nec dici potest (nisi abusivè & nugatoriè) se habere permissivè solum in ordine ad illud. Nam quia mors & cæcitas v. g. infallibiliter, & inevitabiliter, ad abscissionem capitis, aut confixionem oculorum, sequuntur; absurdum & ridiculum esset asserere, quod ille qui alteri caput abscindit, vel oculos configit, permissivè tantum se habeat ad ejus mortem, vel cæcitatem. Sed ex prædefinitione & prædeterminatione materialis peccati, infallibiliter, & inevitabiliter sequitur peccatum quia impossibile est ut homo habeat actum positivum odij Dei v. g. in voluntate, & actum intellectus quo cognoscit per iudicium indifferens, hunc actum esse malum & prohibitum, & non peccet: Ergo &c.

Confirmatur primò: Deum permissivè concurrere ad aliquid, est illud non impedire, cum possit: Sed positâ prædeterminatione ad materiale peccati, Deus non potest impedire sequelam malitiæ, ut jam ostendimus: Ergo nec permissivè ad illam se habere.

Confirmatur secundò: Ut Deus prædeterminans voluntatem ad materiale peccati, posset dici se habere permissivè solum in ordine ad formale, oporteret quod positò materiali, restaret adhuc aliqua alia actio, per quam produceretur formale: Sed positò materiali nulla restat actio, per quam producat formale, cum illud immediatè resultet ad positionem materialis, sicut relationes & privationes immediatè resultant ad positionem fundamenti: Ergo Deus prædeterminans voluntatem ad materiale peccati, non potest dici se habere permissivè in ordine ad formale,

C **D** **E**

§. XIV.

Retorquentur hæc argumenta in Adversarios.

A Ntequam his argumentis directè & in forma respondeamus, oportet breviter illa in Adversarios retorquere, & ostendere difficultatem in illis contentam, esse nobis & illis communem.

263. In primis ergo juxta Adversariorum principia, concursus divinus sequitur nutum voluntatis creatæ, & illius determinationem: unde cum voluntas creata non semper se determinet ad bonum, sed quandoque ad malum, concursus Dei æqualiter se extendit ad bonum & ad malum; & absque ullo discrimine effectivo (quidquid sit de affectivo) utrumque causat, & ad utrumque mediâ voluntatis determinatione transit. Et sic juxta hanc sententiam, & modum explicandi concursum divinum, non minus est opus Dei proditio Judæ, quam vocatio Pauli: quod in Luthero & Calvino damnat Tridentinum canone suprâ relato.

264. Secundò, Ille qui ponit aliquem in occasionibus & circumstantiis, in quibus prævidit illum infallibiliter peccaturum, censetur, moraliter saltem, in ejus peccatum influere; illumque moraliter præmovere & prædeterminare ad peccandum, cum occasiones ad peccandum, ad peccatum moraliter moveant & excitent, illudque moraliter causent, juxta illud commune Gallorum proloquium, *L'OCCASION FAIT LE LARRON*. Unde cum in sententia Adversariorum, Deus interdum ponat homines in illis circumstantiis & occasionibus, in quibus per scientiam mediam præscivit illos peccaturos, potius quam in aliis in quibus prævidit eos bene operaturos, videtur esse causa, saltem moralis, cur homines peccent, & homines ad peccandum moraliter præmovere & prædeterminare, quod est in secundum errorem Calvini suprâ impugnatum incidere.

265. Nec valet si dicas, illa inconvenientia non sequi ex Adversariorum sententia, quia Deus non tenetur popere homines in illis occasionibus in quibus prævidit illos bene operaturos, sed potest interdum, propter occultos fines suæ providentiæ, eos constituere in illis in quibus præscivit eos lapsuros. Maximè quia positis illis circumstantiis & occasionibus, homo potest (potentiâ saltem antecedente, & in sensu diviso) non peccare, & bene operari.

Non valet, inquam, hæc responsio, nam (præterquam quod illa non salvat, quin Deus sit causa moralis peccati; sicut enim occasiones peccandi moraliter movent & incitant ad peccandum, ita & qui ponit hominem in illis, censetur esse causa moralis cur incidat in peccatum) idem omnino dicunt Thomistæ de prædeterminatione ad materiale peccati, Deum scilicet non teneri semper prædeterminare physicè hominem ad actus bonos, & honestos, ac rectæ rationi conformes, sed interdum, propter occultos suæ providentiæ fines, posse illum ad materiale peccati, per modum primæ causæ, & universalis totius entis provisoris, prædeterminare: maximè in statu naturæ lapsæ, & per peccatum originale vitiatæ, in quo appetitus sensitivus, propter rebellionem concupiscentiæ, valde inclinatur ad bonum sensibile contrarium rationi. Addunt etiam Thomistæ, quod voluntas creata sub tali prædeterminatione posita, manet perfectè libera, & retinet potentiam proximam & expeditam ad non ponendum illum

A actum ad quem à Deo prædeterminatur: unde si hæc responsio valeat pro scientiæ mediæ defensoribus, valebit etiam pro Thomistis, & aliis physica prædeterminationis assertoribus.

Nec obstat si inltes, & dicas, hoc interesse discrimen inter nostram & Adversariorum sententiam, quod in nostra sententia, concursus Dei determinat voluntatem creatam ad entitatem actûs, à quo malitia est inseparabilis: è contra verò juxta Adversariorum principia, Dei concursus à voluntate creata ad speciem actûs determinatur. Non valet, inquam, hæc instantia, quia licet Adversarij doceant, concursum divinum à voluntate creata ad speciem actûs determinari; voluntatem tamen talem concursum ipsam determinare quantum ad individuum, in quo (ut suprâ ostendimus) aliqua malitia specialis reperitur, quæ illi secundum rationem specificam non convenit: unde si Deus determinans voluntatem ad entitatem & speciem actûs in esse physico & naturali consideratam, à quo malitia est inseparabilis, non possit dici, nisi abusive & nugatoriè, talem malitiam permittere; non poterit si militer, nisi ridiculè & abusive, censeri causa solum permissiva illius specialis malitiæ, quæ eidem actui convenit ex individuali ratione. Quare omnia argumenta quæ sunt ab Adversariis contra determinationem ad speciem actûs, possunt in illos retorqueri, & fieri contra determinationem ad individuum. His præmissis: non erit nobis difficile argumenta proposita dissolvere, & ab his aranearum telis nos expedire. Unde fit

§. XV.

Solvitur primum argumentum ex definitione Tridentini desumptum.

A D primum ergo argumentum ex definitione Tridentini desumptum, dicendum est, Concilium in illo canone damnare illam opinionem, seu potius hæresim, quæ tenet Deum movere & inclinare voluntatem ad materiale peccati, eo genere motionis quæ necessariò debeat ad formale se extendere: qualis erat illa quam Lutherus & Calvinus admittebant. Lutherus enim dicebat Deum producere in voluntate merè passivè se habente actiones nostras, sive bonas, sive malas. Calvinus verò errorem Lutheri aliquo modo temperans, fatebatur quidem voluntatem activè in suos actus, sive bonos, sive malos influere, & ad utrosque à Deo moveri & applicari: sed addebat voluntatem creatam, sub divina motione & applicatione, non servare indifferentiam actualem, nec retinere potentiam ad oppositum, sed à Deo moveri solum spontaneè, & sine coactione, & sicut equus ad currendum movetur à fessore. Ex quo evidenter sequitur, quod si in actibus voluntatis ita motæ & applicatæ à Deo, reperitur peccatum, illud in Deum ut authorem, non verò in voluntatem creatam refundendum sit, & quod proprium ejus opus sit non minus proditio Judæ, quam vocatio Pauli. Quare ut Concilium hunc errorem in suo principio elideret, canonem illum in quo illum proscribit, sic incipit: *si quis dixerit non esse in potestate hominis vias suas malas facere &c.* Quibus verbis aperte declarat, idcirco Lutherum & Calvinum docuisse, Deum in nobis mala opera ita ut bona operari, non permissivè solum, sed propriè & per se, quia sentiebant, Deum ita movere homines ad agendum, ut non sit in potestate hominis vias

suas malas facere. Unde ipsemet Lutherus in assertionibus, assert. 36. sic loquitur: *Quomodo potest se homo ad bonum preparare, cum neque in potestate ejus sit vias suas malas facere: nam & mala opera in impiis operatur Deus, ut enim Proverb. 16. dicitur, omnia propter se ipsum operatus est Dominus, etiam impium ad diem malum. Quis audeat negare se etiam in malis operibus saepe coactum, aliud facere quam cogitaverit?* Et in alio loco ait: *Si praescivit Deus Judam fore proditorem, necessarium Indas fiebat proditor, nec erat in manu Iudae, aut ullius creaturae, aliter facere.* Luthero concinit Calvinus lib. 3. institut. cap. 23. num. 9. ubi ait: *Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia evadere nequeunt peccandi necessitatem: praesertim cum ex Dei ordinatione sibi injiciatur hujusmodi necessitas.* Idem docet Zuinglius sermone de Providentia cap. 6. ubi ait: *Coactus est homo ad peccandum.* Et Beza in summa Christianismi pag. 188. inquit: *Omnia ita necessario ex Dei immutabili decreto eventire, ut secundum illud Iudas necessario Christum prodiderit, Herodes & Pilatus necessario Christum condemnaverint.* Unde quamvis illi haeretici interdum asserant, se non refundere malitiam peccati in Deum, sed in voluntatem creatam, hoc ipso tamen quod talem admittunt voluntatis motionem, quae non relinquat in ea indifferentiam activam, seu potentiam ad oppositum; sed solam spontaneitatem, & immunitatem à coactione; verbis negant quod re affirmant, & sibi contradicunt. Quod mirum non est, cum Nicolaus Romæus in libro qui inscribitur, *Calvini effugies*, spectaculo 9. & 10. quorum titulus, *Calvinus sibi discolor*, ostendat librum institutionum Calvinum esse centonem contradictionum, & numeret viginti primarias, & plusquam sexcentas consecutivas.

268. Adde cum Valentia 1. p. quaest. 19. puncto 3. assertionem 4. quod quando Calvinus ait, Dei voluntatem nunquam tendere in malum, nec velle hominum malitiam, solum intendit, Deum eam non velle per se, & quatenus habet rationem mali, sed per accidens tantum, & in quantum induit rationem boni, seu medij ad manifestationem suae justitiae vel misericordiae conducentis. Unde, juxta Calvinum, Deus ad omne genus peccati, etiam cum difformitate sumpti, comparatur sicut ille qui eligit mendacium, alicujus commodi & utilitatis causa honestatum.

Ex his facile intelliges, non minus vastum Chaos inter nos & Calvinum jacere, quam quo Abraham epuloni inelamabat, illum à Lazaro distare & esse semotum, ut fuscè in Apologia Thomistarum art. 7. ostendimus, ibique omnia quae P. Annatus in libro de scientia media disp. 4. cap. ultimo proponit argumenta dissolvimus. Unde ad hunc locum Lectorem remittimus, ne eadem inutiliter repetamus.

§. XVI.

Aliud argumentum ex Tridentino desumptum diluuntur.

269. Ad secundum argumentum ex eodem Canone Tridentini desumptum, facile respondetur, concessa Majori, negando Minorem. Ad cujus probationem, in primis dico, quod Julianus olim simili argumentatione utebatur, ad probandum non dari peccatum originale in parvulis; sic enim ratiocinabatur. Deus est causa corporum, sexuum, conjunctionum; Ergo ex generatione

A prolis non sequitur peccatum, alioquin Deo attribueretur. Cui responderet S. Augustinus lib. 3. quem scripsit contra illum, cap. 9. *Sicut de prole adulterorum, si ego dicerem: tot malorum, id est, lascivia, turpitudinis, criminis, bonus fructus esse non potuit: rectè mihi responderes, hominem qui de adulteris natus est, non esse fructum lascivia, turpitudinis, criminis, quorum malorum author est diabolus: sed corporum, sexuum, conjunctionum, quorum bonorum author est Deus.* Sic ego tibi rectissime dico: *malum cum quo nascitur homo, non esse fructum corporum, sexuum, conjunctionum, quorum bonorum author est Deus: sed prima pravariationis, cujus author est diabolus.* Ita similiter nos respondere possumus, quod Deus non est author peccati, quamvis praedeterminet voluntatem ad materiale, ex quo malitia sequitur; quia illa non resultat ex materiali, prout est à Deo, ut prima causa efficiente, sed prout exit à voluntate creata, ut prima causa deficiente, & difformiter ad regulas mortum operante. Unde docet Capreolus in 2. dist. 37. art. 3. ad 3. quod si Deus substantiam odij Dei, aut alterius actus mali, se solo produceret, aut conservaret extra omne subjectum, non propterea peccaret, neque talis actus odij Dei esset peccatum, neque haberet difformitatem odij Dei; eò quod talis difformitas non necessario consequatur substantiam talis actus in se, vel etiam ut à Deo procedit, sed solum ut procedit à libero arbitrio defectibili, suoque illo actu recedente à lege, & à recto ordine ad Deum ut finem ultimum.

In forma igitur respondeo, distinguendo illam propositionem. Qui causat aliquid ad quod aliud infallibiliter & inevitabiliter sequitur, non censetur, nec dici potest se habere solum permissivè in ordine ad illud: si sequatur ad illud consecutione physica, seu causalitatis, concedo. Si ad illud sequatur consecutione tantum logica, & illationis, nego. Nam ad motum vitalem tibiae curvae sequitur infallibiliter & inevitabiliter claudicatio; & tamen anima causans illum motum, non censetur esse causa positiva, sed tantum permissiva talis defectus. Item, ut supra dicebamus, Deus causat generationem hominis, ad quam infallibiliter sequitur peccatum originale, & tamen tale peccatum non causat, sed tantum permittit. Similiter in sententia Adversariorum, ad positionem hominis in occasionibus & circumstantiis in quibus Deus per scientiam mediam illum praevideat peccatum, infallibiliter sequitur peccatum; & tamen Deus non censetur illud velle, vel causare, sed tantum permittere. Denique, ut supra arguebamus, ad determinationem voluntatis ad individuum actus mali & peccaminosi, sequitur infallibiliter aliqua specialis malitia & difformitas, quae illi secundum suam rationem specificam non convenit; & tamen quia haec non sequitur ex divino concursu determinante voluntatem ad talem actum in individuo, consecutione physica, sed tantum logica, Adversarij docent Deum non se habere positivè, sed tantum permissivè in ordine ad illam. Quid ni ergo idem nobis licebit respondere de concursu praevio determinante voluntatem ad materiale peccati? Nam similiter ejus malitia & difformitas non sequitur ad talem praedeterminationem consecutione physica & causalitatis, sed tantum consecutione logica & illationis, Unde exempla quae ab Adversariis adducuntur, non sunt ad rem; quia mors & caecitas, cum sint intra sphaeram activitatis causarum secundarum,

sequuntur per se, & ex natura rei, & consecutione A
 physica, ad inflectionem vulneris lethalis, & con-
 fixationem oculorum. Malitia autem & deformitas
 peccati, cum non sit intra sphaeram causalitatis di-
 vine, nec contineatur sub objecto formali divine
 omnipotentiae, quae solum respicit id omne quod
 est in Deum ultimum finem ordinabile, non resul-
 tat, nec sequitur ex praedeterminatione voluntatis
 ad materiale peccati, consecutione physica, sed
 tantum logica, ut exposuimus Tractu praecedenti.

Disp. 4.
 art. 5.

271.

Ad primam confirmationem, nego Majorem:
 ut enim aliqua causa censeatur permissivè solum
 se habere ad aliquem effectum, vel defectum, non
 semper requiritur quod possit illum impedire B
 (saltem potentia consequenti, & in sensu compo-
 sito) sed sufficit quod talis effectus, vel defectus,
 non contineatur intra sphaeram activitatis illius,
 sed in aliam causam deficientem, per se primo re-
 ducatur: ut constat exemplis adductis, praesertim
 exemplo animae moventis tibiam curvam ad am-
 bulandum, quae defectum claudicationis censetur
 permittere; quamvis, supposita motione tibiae,
 non possit illum impedire. Idem cum proportio-
 ne dicendum est in proposito.

Ad secundam nego etiam Majorem: nam (ut in
 eodem exemplo, quo frequenter utitur D. Tho-
 mas persultamus) defectus claudicationis imme-
 diatè resultat ad motum tibiae curvae, sine inter-
 ventu alicujus novae actionis, & tamen anima cen-
 setur esse causa solum permissiva illius. Item pec-
 catum originale ex generatione hominis imme-
 diatè resultat; & tamen Deus illud non positivè
 causat, sed tantum permittit: Ergo similiter qua-
 vis ex positione materialis, immediatè, & sine ul-
 lius novae actionis interventu, formale resulter,
 non sequitur Deum non esse causam tantum per-
 missivam illius: ad hoc enim sufficit quod malitia
 & deformitas peccati, non resulter ex materiali,
 prout est à Deo, & quod talis defectus intra spha-
 ram divinae causalitatis & omnipotentiae non con-
 tineatur. Et haec sufficiant de providentia Dei in
 generali. Tractu sequenti, de praedestinatione,
 quae est specialis providentia, quam Deus habet
 circa electos; & reprobatione, quae ipsi opponi-
 tur, Deo favente disseremus; & plures ac cele-
 bres hujus temporis difficultates & controversias,
 ea qua poterimus brevitate & perspicuitate
 resolvemus.

272.

*Finis Tomi primi Clypei Theologiae Thomisticae
 contra novos ejus impugnatores.*

